หนังสือเรียน สาระการพัฒนาสังคม
รายวิชาสังคมศึกษา
(สค11001)
ระดับประถมศึกษา

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551

ห้ามจำหน่าย
หนังสือเรียนเล่มนี้ จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม

รายวิชา สังคมศึกษา (สค11001)

ระดับประถมศึกษา

เอกสารทางวิชาการหมายเลข 31/2554

คำนำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนชุดใหม่นี้ขึ้น เพื่อสำหรับใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญาและศักยภาพในการประกอบอาชีพ การศึกษาต่อ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุขโดยผู้เรียนสามารถนำหนังสือเรียนไปใช้ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรม รวมทั้งแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจในสาระเนื้อหา โดยเมื่อศึกษาแล้วยังไม่เข้าใจ สามารถกลับไปศึกษาใหม่ได้ ผู้เรียนอาจจะสามารถเพิ่มพูนความรู้หลังจากศึกษาหนังสือเรียนนี้ โดยนำความรู้ไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียน ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากแหล่งเรียนรู้และจากสื่ออื่น ๆ

ในการดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้รับความร่วมมือที่ดีจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องหลายท่านที่ค้นคว้าและเรียบเรียงเนื้อหาสาระจากสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ได้สื่อที่สอดคล้องกับหลักสูตรและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่อยู่นอกระบบอย่างแท้จริง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาคณะผู้เรียบเรียง ตลอดจนคณะผู้จัดทำทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือด้วยดี ไว้ ณ โอกาสนี้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอน้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

สำนักงาน กศน.

สารบัญ

คำนำ

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา (สค 11001)

บทที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพประเทศไทย 1

เรื่องที่ 1 ลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพของชุมชนท้องถิ่น 2

เรื่องที่ 2 ลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย 6

เรื่องที่ 3 การใช้ข้อมูลภูมิศาสตร์กายภาพชุมชนท้องถิ่น ในการดำรงชีวิต 9

เรื่องที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติ และวิธีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ 15

บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ชาติไทย 21

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของประวัติศาสตร์ 22

เรื่องที่ 2 ประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย 24

บทที่ 3 เศรษฐศาสตร์ 48

เรื่องที่ 1 เศรษฐศาสตร์ในครอบครัวและชุมชน 49

เรื่องที่ 2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ 50

เรื่องที่ 3 คุณธรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค 54

เรื่องที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และชุมชน 56

บทที่ 4 การเมืองการปกครอง 65

เรื่องที่ 1 ความหมายและความสำคัญของการเมือง และการปกครอง 66

เรื่องที่ 2 โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน 69

เรื่องที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ 73

เรื่องที่ 4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ 75

แนวเฉลยกิจกรรม 78

บรรณานุกรม 82

ภาคผนวก 83

คณะผู้จัดทำ 91

คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม รายวิชาสังคมศึกษา (สค11001) ระดับประถมศึกษา เป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นสำหรับผู้เรียนที่เป็นนักศึกษานอกระบบ

ในการศึกษาหนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม รายวิชาสังคมศึกษา (สค11001) ผู้เรียนควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าในในหัวข้อและสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และขอบข่ายเนื้อหาของรายวิชานั้นๆ โดยละเอียด

2. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนด แล้วตรวจสอบกับแนวตอบกิจกรรมตามที่กำหนด ถ้าผู้เรียนตอบผิดควรกลับไปศึกษาและทำความเข้าใจในเนื้อหานั้นใหม่ให้เข้าใจ ก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อๆ ไป

3. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นการสรุปความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหาในเรื่องนั้นๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละเนื้อหา แต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครูและเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชาและระดับเดียวกันได้

4. หนังสือเรียนเล่มนี้มี 4 บท คือ

บทที่ 1 เรื่อง ภูมิศาสตร์กายภาพประเทศไทย

บทที่ 2 เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทย

บทที่ 3 เรื่อง เศรษฐศาสตร์

บทที่ 4 เรื่อง การเมืองการปกครอง

โครงสร้างรายวิชาสังคมศึกษา (สค11001)

สาระสำคัญ

การได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมท้องถิ่น จังหวัด ภาคและประเทศของตนทั้งด้านประวัติศาสตร์ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ กายภาพ เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ตลอดจนการได้รับการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในศาสนา มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครองที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศไทย

2. ระบุสภาพความเปลี่ยนแปลงด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมืองการปกครอง และกฎหมายที่มีผลกระทบต่อวิถีชุมชนท้องถิ่น ชีวิตคน สังคมและประเทศไทย

3. เกิดความตระหนักและสามารถนำความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง การปกครองไปประยุกต์ใช้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงกับสภาพชุมชน สังคม เพื่อความมั่นคงของชาติ

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 ภูมิศาสตร์กายภาพประเทศไทย

บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ชาติไทย

บทที่ 3 เศรษฐศาสตร์

บทที่ 4 การเมืองการปกครอง

สื่อประกอบการเรียนรู้

เอกสารแบบเรียน

เอกสารเสริม

บทที่ 1 ภูมิศาสตร์ทางกายภาพประเทศไทย

สาระสำคัญ

ลักษณะทางกายภาพและสรรพสิ่งในโลก มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีผลกระทบต่อ ระบบนิเวศธรรมชาติ การนำแผนที่และเครื่องมือภูมิศาสตร์มาใช้ในการค้นหาข้อมูล จะช่วยให้ได้รับข้อมูลที่ชัดเจนและนำไปสู่การใช้การจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทำให้เกิดสร้างสรรค์วัฒนธรรมและจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายลักษณะภูมิศาสตร์ทางกายภาพของประเทศไทยได้
2. บอกความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ทางธรรมชาติกับการดำเนินชีวิตได้
3. ใช้แผนที่และเครื่องมือภูมิศาสตร์ได้อย่างเหมาะสม
4. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพ วัฒนธรรมและกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะกายภาพและลักษณะวัฒนธรรมท้องถิ่นได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของชุมชน
เรื่องที่ 2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของประเทศไทย
เรื่องที่ 3 การใช้ข้อมูลภูมิศาสตร์กายภาพชุมชน ท้องถิ่น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต
เรื่องที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เรื่องที่ 1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของชุมชน ท้องถิ่น

ภูมิศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพื้นผิวโลกที่เกี่ยวกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ผลิตผลและคน รวมทั้งการกระจายของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คือ 6 วิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง โลกกับมนุษย์ สิ่งแวดล้อมกับมนุษย์

ภูมิอากาศ หมายถึง การปฏิสัมพันธ์เกี่ยวกับ องค์ประกอบของอุตุนิยมวิทยา รักษารูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง เป็นต้น

ภูมิประเทศ หมายถึง การปฏิสัมพันธ์เกี่ยวกับองค์ประกอบของแผ่นดิน จำพวกหิน ดิน ความต่างระดับ ทำให้เกิดภาพลักษณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่แบบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม เป็นต้น

ภูมิภาค หมายถึง บริเวณที่แห่งใดแห่งหนึ่งบนพื้นผิวโลกที่กำหนดที่มีลักษณะทางใดทางหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง ที่คล้ายคลึงกัน ในขณะเดียวกันก็แตกต่างไปจากส่วนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงโดยรอบ การแบ่งภูมิภาคกระทำได้หลายวิธี แล้วแต่ความประสงค์ในการนำไปใช้ประโยชน์

ลักษณะภูมิประเทศไทย

ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 513,115 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 3 ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยตั้งอยู่ในคาบสมุทรอินโดจีน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ทิศเหนือ ที่ตั้งของประเทศไทยจดประเทศสหภาพเมียนมาร์ (พม่า) และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จุดเหนือสุดของประเทศอยู่ที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ทิศตะวันออก จดประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และ กัมพูชา จุดตะวันออกสุดอยู่ที่ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ทิศตะวันตก จดประเทศสหภาพเมียนมาร์ (พม่า) จุดตะวันตกสุดอยู่ที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ทิศใต้ จดประเทศมาเลเซีย จุดใต้สุดอยู่ที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

การแบ่งภาคภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

ประเทศไทยแบ่งตามลักษณะภูมิศาสตร์ได้ 6 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตกและภาคใต้

ภาคเหนือ

ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 9 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ และพะเยา มีพื้นที่ 93,690

ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูงและที่ราบหุบเขา เทือกเขาที่สำคัญได้แก่ เทือกเขาแดนลาว ถนนธงชัย ผีปันน้ำ และหลวงพระบาง ยอดเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทย คือ ดอยอินทนนท์ มีความสูง 2,595 เมตร และเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาถนนธงชัยในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ 170,000 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ 19 จังหวัด คือ จังหวัดหนองคาย เลย อุดรธานี นครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ ยโสธร อุบลราชธานี ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ นครราชสีมา สุรินทร์ มุกดาหาร อำนาจเจริญ และหนองบัวลำภู ภูมิประเทศทั่วไปเป็นแอ่งคล้ายจานลาดเอียง ไปทางตะวันออกเฉียงใต้มีขอบเป็นภูเขาสูง ทางตะวันตกและทางใต้ขอบทางตะวันตกได้แก่ เทือกเขาเพชรบูรณ์ และเทือกเขาดงพญาเย็น ส่วนทางใต้ได้แก่ เทือกเขาสันกำแพง และเทือกเขาพนมดงรัก พื้นที่ตะวันตกเป็นที่ราบสูง เรียกว่า ที่ราบสูงโคราช ภูเขาบริเวณนี้เป็นภูเขาหินทราย ที่รู้จักกันดีเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ ภูกระดึง ภูหลวง ในจังหวัดเลย แม่น้ำที่สำคัญของภาคนี้ได้แก่ แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล ซึ่งมีแหล่งกำเนิดจากเทือกเขาทางทิศตะวันตก และทางใต้แล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขง ทำให้สองฝั่งแม่น้ำเกิดเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงเป็นตอนๆ พื้นที่ราบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักมีทะเลสาบรูปแอก เป็นจำนวนมากแต่ทะเลสาบเหล่านี้จะมีน้ำเฉพาะฤดูฝนเท่านั้นเมื่อถึงฤดูร้อน น้ำก็จะเหือดแห้งไปหมด เพราะดินส่วนใหญ่เป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ น้ำจึงซึมผ่านได้เร็ว ภาคนี้จึงมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้พื้นที่บางแห่งไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้อย่างเต็มที่ ปัจจุบันรัฐบาลได้พยายามปรับปรุงพื้นที่ให้ดีขึ้นโดยใช้ระบบชลประทานสมัยใหม่ ทำให้สามารถเพาะได้จนกลายเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย

ภาคกลาง

ลักษณะภูมิประเทศของภาคกลาง

ภาคกลางมีพื้นที่ 91,795 ตารางกิโลเมตรประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ 22 จังหวัด คือ จังหวัดสุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สระบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และนครนายก ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำอันกว้างใหญ่ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีน มีเทือกเขาเป็นขอบเขตของภาคทั้งด้านตะวันตกและตะวันออก แบ่งเขตภูมิประเทศอกเป็น 2 ส่วน ได้แก่เขตที่ราบภาคกลางตอนบนและเขตที่ราบภาคกลางตอนล่าง

เขตที่ราบภาคกลางตอนบน ตั้งแต่พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ขึ้นไปจนจรดตอนเหนือของภาคมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำสลับกับภูเขา

เขตที่ราบภาคกลางตอนล่าง ตั้งแต่พื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ลงมาจนจรดปากอ่าวไทยเขตพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำอันกว้างใหญ่

ภาคตะวันออก

ลักษณะภูมิประเทศภาคตะวันออก

ภาคตะวันออกมี พื้นที่ 34,380 ตารางกิโลเมตรเป็นภาคที่มีพื้นที่เล็กที่สุดในบรรดาภาคทั้ง 5 ของประเทศไทย ประกอบด้วย 7 จังหวัดคือ จังหวัดปราจีนบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี ตราด และสระแก้ว ลักษณะภูมิประเทศของภาคตะวันออก แบ่งเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

เขตเทือกเขา ได้แก่ เทือกเขาสันกำแพงและเทือกเขาบรรทัด ส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินทรายและเทือกเขาจันทบุรี ส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินอัคนีหรือหินแกรนิต **เขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ** ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง ในพื้นที่ฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี บริเวณปากแม่น้ำที่ไหลลงสู่อ่าว ไทยที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราจะมีลักษณะเป็นหาดโคลนเลน เขตที่ราบชายฝั่งทะเล นับตั้งแต่ปากน้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ลงมาจนถึงอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีหาดทรายสวยงามและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีประชากรตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากกว่าเขตอื่น ๆ มีแม่น้ำสายสั้น ๆ หลายสาย เช่น แม่น้ำระยอง แม่น้ำจันทบุรี และแม่น้ำตราด เฉพาะบริเวณปากน้ำจะเป็นหาดโคลนเลน และ เกาะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ เกาะล้าน เกาะสีชัง(จังหวัดชลบุรี) เกาะช้าง (จังหวัดตราด) และเกาะเสม็ด (จังหวัดระยอง)เป็นต้น

ภาคตะวันตก

ลักษณะภูมิประเทศภาคตะวันตก

ภาคตะวันตกมีพื้นที่ประมาณ 53,679 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ลักษณะภูมิประเทศของภาคตะวันตกส่วนใหญ่เป็นภูเขา สลับกับหุบเขาที่ค่อนข้างชื้นและแคบกว่าหุบเขาของภาคเหนือ เนื่องจากการกัดเซาะของแม่น้ำลำธาร มีภูมิประเทศคล้ายภาคเหนือ แบ่งได้ดังนี้

เขตเทือกเขา ได้แก่ เทือกเขาถนนธงชัย เป็นแนวแบ่งเขตระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ จากจังหวัดแม่ฮ่องสอนถึงจังหวัดตาก, เทือกเขาตะนาวศรี เป็นแนวแบ่งเขตไทยกับพม่ามีช่องทางติดต่อที่ด่านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และด่านบัดตี้ จังหวัดกาญจนบุรี, เทือกเขาหินปูนอยู่ระหว่างแม่น้ำแควใหญ่และ แม่น้ำแควน้อย ส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินปูนมีถ้ำหินงอกหินย้อย

เขตที่ราบ อยู่ระหว่างเขตเทือกเขากับที่ราบต่ำภาคกลางจนถึงอ่าวไทย เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำแม่กลอง ที่ราบแม่น้ำเพชรบุรี และที่ราบชายฝั่งทะเลที่เป็นหาดทรายสวยงาม เช่น หาดชะอำ หาดวังหิน และอ่าวมะนาว

อ่าวมะนาว

ภาคใต้

ลักษณะภูมิประเทศภาคใต้

ภาคใต้มีพื้นที่ 70,715 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยจังหวัดต่าง ๆ 14 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร พัทลุง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล เป็นดินแดนส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู จึงขนาบด้วยทะเลทั้งสองด้าน ได้แก่ อ่าวไทย มหาสมุทรแปซิฟิก และทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย ลักษณะภูมิประเทศเป็นเขตเทือกเขา ประกอบด้วยแนวเทือกเขา 3 แนว ได้แก่เทือกเขาภูเก็ต เทือกเขานครศรีธรรมราช และเทือกเขาสันกาลาคีรี ส่วนใหญ่จะวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และแร่ธาตุ เขตที่ราบชายฝั่งอ่าวไทย ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำตาปี ที่ราบลุ่มแม่น้ำปากพนัง ที่ราบลุ่มแม่น้ำปัตตานี และที่ราบรอบทะเลสาบสงขลา เกิดจากการทับถมของตะกอนดินโคลน และทรายที่น้ำจากแม่น้ำและกระแสคลื่นพัดพามาทับถม จนกลายเป็นที่ราบอันกว้างใหญ่ และมีประชากรตั้งถิ่นฐานหนาแน่นมากกว่าเขตพื้นที่อื่น ๆ ชานฝั่งด้านอ่าวไทยเริ่มตั้งแต่ชายฝั่งจังหวัดชุมพรลงไปจนถึงจังหวัดนราธิวาส เป็นชายฝั่งแบบเปลือกโลกยกตัวขึ้นสูง น้ำทะเลจึงตื้น มีหาดทรายสวยงาม และมีอ่าวขนาดใหญ่ เช่น อ่าวบ้านดอน อ่าวสวี ฯลฯ บริเวณปากแม่น้ำจะเป็นหาดโคลนและมีป่าชายเลน ลักษณะภูมิประเทศที่เด่นของชายฝั่งด้านอ่าวไทย คือทะเลสาบสงขลา เป็นทะเลสาบเปิดหรือทะเลสาบน้ำเค็ม (Lagoon) ในอดีตกาลมีกระแสลมและคลื่นพัดพาตะกอนทรายมาทับถมจนเป็นแนวสันทราย หรือแหลม ปิดปากอ่าวจนกลายเป็นทะเลสาบสงขลาในปัจจุบัน และที่ราบชายฝั่งทะเลอันดามันเป็นที่ราบแคบ ๆ เนื่องจากมีภูเขาตั้งชิดตระหง่าน ติดกับชายฝั่งทะเล ชายฝั่งด้านอันดามัน จะเริ่มตั้งแต่ชายฝั่งจังหวัดระนองจนไปถึงจังหวัดสตูล มีลักษณะเป็นชายฝั่งแบบเปลือกโลกยุบตัวหรือจมตัว ทำให้มีน้ำทะเลลึกและมีชายฝั่งที่เว้าแหว่งมาก

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1

ลักษณะภูมิประเทศของประเทศไทยมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนไทยอย่างไรบ้าง อธิบายและยกตัวอย่างมาให้เข้าใจ

กิจกรรมที่ 2

ให้ผู้เรียนบอกถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์กายภาพของจังหวัดของตนว่ามีลักษณะอย่างไรและส่งผลต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชนอย่างไรบ้างพร้อมยกตัวอย่าง

เรื่องที่ 2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

ลักษณะ ทำเล ที่ตั้งของประเทศไทย

ประเทศไทยตั้งอยู่ในคาบสมุทรอินโดจีน และอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย ที่ตั้งของประเทศไทยอยู่แถบศูนย์สูตร จึงเป็นบริเวณที่ได้รับพลังงานความร้อนจากดวงอาทิตย์มาก เป็นประเทศที่อยู่ในเขตร้อน และมีอุณหภูมิของอากาศเฉลี่ยสูงตลอดทั้งปี

ลักษณะภูมิอากาศ ประเทศไทย

ประเทศไทยตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร ในซีกโลกตอนเหนือ ประเทศไทยจึงมีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าสะวันนา เป็นส่วนใหญ่ ภูมิอากาศของประเทศไทย ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ประเทศไทยในฤดูฝนเริ่มระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม โดยลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จะพัดจากมหาสมุทรอินเดียมายังทวีปเอเชียทำให้เกิดฝนตกชุกทั่วประเทศไทย ดังนั้นชายฝั่งด้านตะวันตกในภาคใต้ จะได้รับปริมาณฝนมากกว่าชายฝั่งตะวันออก เช่นจังหวัดระนอง ภูเก็ต จะได้รับปริมาณน้ำฝนมากกว่าทุกจังหวัด ส่วนจังหวัดที่มีปริมาณฝนตกมากที่สุดในประเทศไทยคือ อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออก เพราะเป็นจังหวัดที่รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ได้อย่างเต็มที่

ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทยในฤดูหนาวเริ่มระหว่างกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ โดยลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดจากตอนเหนือของจีนมายังตอนล่างของทวีปเอเชียจึงทำให้อากาศหนาวเย็นแต่ไม่มีฝนตก ส่วนภาคใต้ก่อให้เกิดฝนตกได้ เพราะลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจะพัดผ่านอ่าวไทยก่อน จึงหอบไอน้ำมาจากอ่าวไทย ทำให้ฤดูหนาวของภาคใต้มีฝนตกและอากาศไม่หนาวจัด

แผนที่ประเทศไทย

สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของท้องถิ่น

ลักษณะทางธรรมชาติของท้องถิ่นต่าง ๆ จะมีองค์ประกอบที่สำคัญที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้ถึงลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ องค์ประกอบแต่ละชนิดจะมีหน้าที่เฉพาะและมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของแต่ละภาคในประเทศไทยมีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินชีวิตของประชากรในท้องถิ่นจึงแตกต่างกันพอสรุปได้ดังนี้

ภาค	ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ	การประกอบอาชีพและความเป็นอยู่	ประเพณีและการนับถือศาสนา
เหนือ	เป็นที่ราบหุบเขา ดินมีความอุดมสมบูรณ์ อากาศหนาวเย็นเป็นเวลานาน	เพาะปลูกพืชผัก เมืองหนาว และอาชีพการท่องเที่ยว	สงกรานต์ การแห่ ครัวทาน ปอยส่างลอง นับถือศาสนาพุทธ
กลาง	เป็นที่ราบลุ่มและมีความอุดมสนบูรณ์ ตอนบนของภาคในฤดูหนาวอากาศหนาวและร้อนในฤดูร้อน ตอนล่างของภาคฤดูร้อนและฤดูหนาวไม่แตกต่างกันมากนักมีฝนตกชุกกว่าตอนบน	ทำนา ทำสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ ทำประมงน้ำเค็มและน้ำจืดรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและมีประชากรหนาแน่นกว่าภาคอื่น ๆ	แข่งเรือ พืชมงคล วิ่งควาย การลงแขกเกี่ยวข้าว นับถือศาสนาพุทธ
ตะวันออกเฉียงเหนือ	เป็นที่ราบสูง พื้นดินเป็นดินปนทรายอากาศแห้งแล้ง	ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ประชากรค่อนข้างยากจนและโยกย้ายไปอยู่ที่อื่นมาก	แห่เทียนพรรษา บุญบั้งไฟ คล้องช้าง นับถือศาสนาพุทธ
ตะวันออก	คล้ายภาคกลาง		
ตะวันตก	คล้ายภาคกลาง		
ใต้	เป็นที่ราบฝั่งทะเล อากาศร้อนชื้น ฝนตกตลอดทั้งปี	ทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน เหมืองแร่ ประมงน้ำเค็มและอาชีพการท่องเที่ยว	บุญเดือนสิบ ชิงเปรต วิ่งควาย นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1

ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้า ลักษณะภูมิประเทศภูมิอากาศและอาชีพของประชากรในแต่ละภาคแล้วนำมาอภิปราย

กิจกรรมที่ 2

ให้ผู้เรียนบอกชื่อจังหวัดในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลางมาภาคละ 5 จังหวัด

เรื่องที่ 3 การใช้ข้อมูลภูมิศาสตร์ กายภาพชุมชน ท้องถิ่น ในการดำรงชีวิต

การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์

การเรียนรู้ความหมาย องค์ประกอบและชนิดของแผนที่ทำให้สามารถใช้แผนที่ชนิดต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดทำแผนที่ในการสำรวจข้อมูลท้องถิ่นได้

แผนที่ คือ สิ่งที่แสดงลักษณะของพื้นที่บนผิวโลก ทั้งที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยแสดงลงบนแผ่นแบบราบ มีการย่อส่วนให้เล็กลงตามต้องการ อาศัยสัญลักษณ์และเครื่องหมายที่กำหนดขึ้นแสดงลักษณะของสิ่งต่าง ๆ บนโลก

แผนที่เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เรารู้ว่า ทะเล มหาสมุทร ทวีป และประเทศต่าง ๆ ตั้งอยู่บริเวณใดบนพื้นโลก แต่การที่เราต้องการจะได้ประโยชน์อย่างแท้จริงจากการใช้แผนที่เท่านั้นเราจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนที่เสียก่อน เช่น ต้องอ่านแผนที่เป็นและรู้จักเลือกชนิดของแผนที่ตามโอกาสที่จะใช้จึงจะสามารถใช้แผนที่ได้อย่างถูกต้อง แผนที่ความสำคัญและมีอยู่หลายชนิด

ความสำคัญของแผนที่

แผนที่เป็นเครื่องมือทางภูมิศาสตร์อย่างหนึ่งของมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ใช้ค้นหาสถานที่ เส้นทางคมนาคมขนส่งการท่องเที่ยว แหล่งเกษตรกรรม และกิจการทหารเป็นต้น ผู้ใช้แผนที่จะทราบข้อมูลบนพื้นที่จริงอย่างถูกต้องชัดเจนและประหยัดเวลา

ชนิดของแผนที่

1. แผนที่ทางกายภาพ คือ แผนที่แสดงถึงลักษณะทั่วไป ได้แก่
   แผนที่ภูมิประเทศ แผนที่ภูมิอากาศ แผนที่รัฐกิจ แผนที่เศรษฐกิจ แผนที่ประวัติศาสตร์

1.1 แผนที่ภูมิประเทศ แสดงลักษณะสูงต่ำของพื้นที่ คือ ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ทะเล มหาสมุทร ทะเลสาป สภาพป่าไม้ ทุ่งหญ้า ทะเลทราย

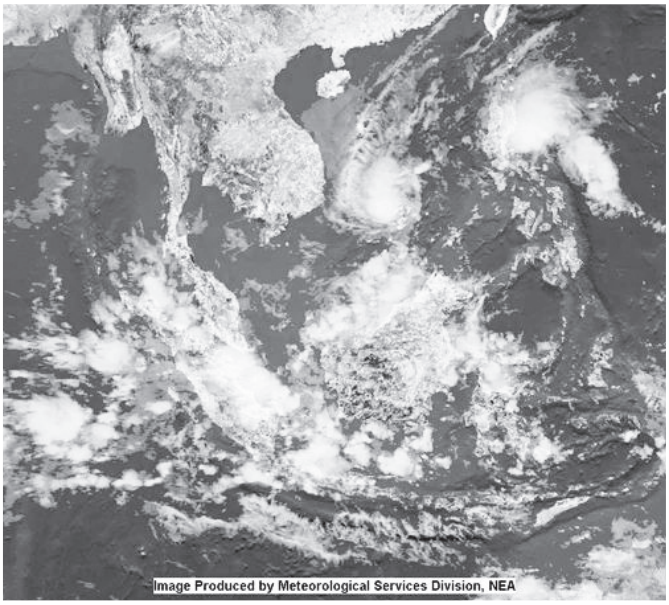

1.2 แผนที่ภูมิอากาศ แสดงปริมาณน้ำฝน ความกดอากาศทิศทางของลม ประจำปี ลมประจำถิ่น

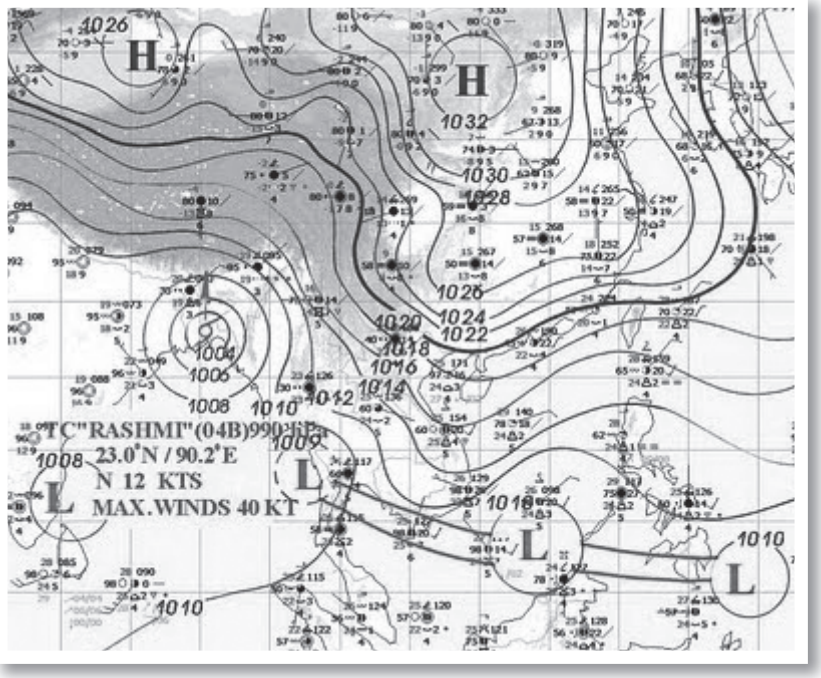

1.3 แผนที่รัฐกิจ แสดงอาณาเขตชายแดนระหว่างประเทศเนื้อที่จังหวัด อำเภอ ตำบล

1.4 แผนที่เศรษฐกิจ แสดงปริมาณผลผลิต เนื้อที่ที่ใช้ในการเกษตร เช่น การปลูกข้าว ยางพารา ผลิตอาหารทะเล

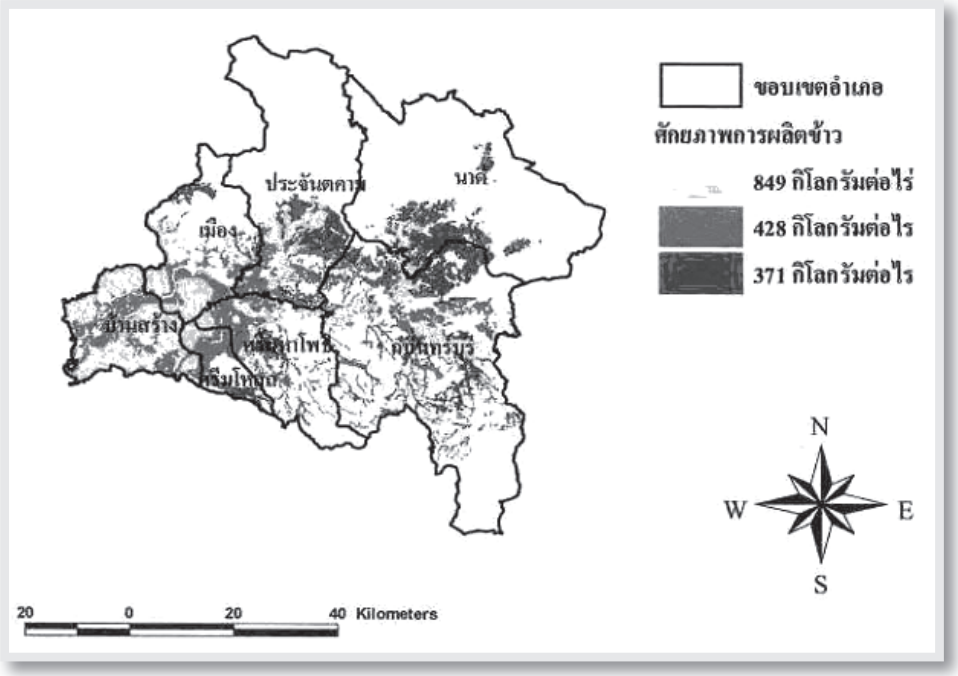

1.5 แผนที่ประวัติศาสตร์ แสดงอาณาเขตของอาณาจักรในประวัติศาสตร์รวมทั้งแสดงเรื่องราวในอดีต

2. แผนที่เฉพาะเรื่อง เป็นแผนที่ที่แสดงข้อมูลตามความต้องการของผู้ศึกษา เช่น แผนที่สร้างทางรถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน แผนที่ทางหลวง แผนที่ทหาร แผนที่การเดินเรือ แผนที่ป่าไม้ แผนที่ที่ดิน เป็นต้น

องค์ประกอบของแผนที่ คือส่วนต่าง ๆ ในแผนที่ที่ทำให้เข้าใจในการอ่านแผนที่ได้ถูกต้องมากขึ้นซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. เส้นรุ้ง-เส้นแวง เส้นที่ผ่านขั้วโลกเหนือไปยังขั้วโลกใต้เรียกว่า**เส้นแวง** และเส้นที่ผ่านแนวตะวันตกไปยังตะวันออก เรียกว่า**เส้นรุ้ง** เส้นรุ้งที่ยาวที่สุดเรียกว่า **เส้นศูนย์สูตร** ทั้งเส้นรุ้งและเส้นแวงเป็นเส้นสมมติ

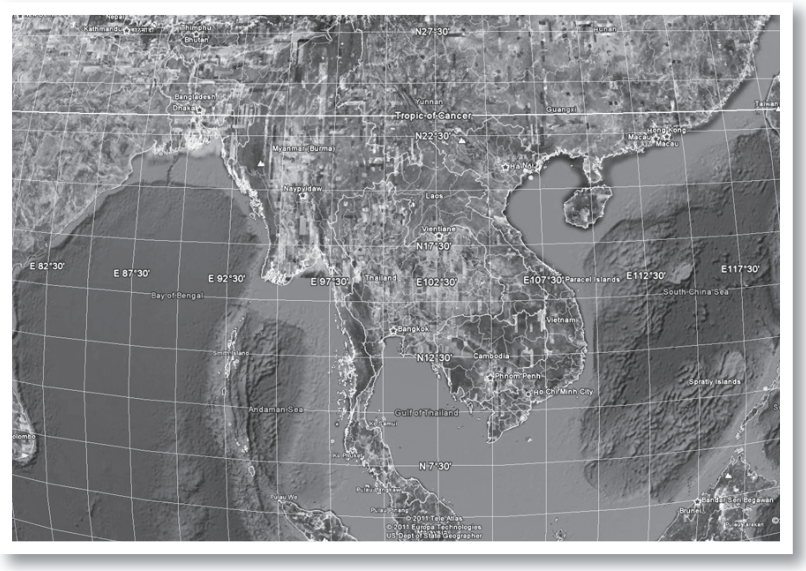

2. มาตราส่วนคำพูด ใช้ประมาณการวัดในสมัยโบราณ เช่น เดินไปชั่วหม้อข้าวเดือด เจดีย์สูงเท่านกเขาเหิน

3. มาตราส่วนบรรทัด มีเครื่องมือวัดเป็นมาตรฐาน เช่น กิโลเมตร และนำมาย่อเขียนในแผนที่

ตัวอย่าง แผนที่ประวัติศาสตร์ไทย

เขตพรมแดนแห่งอาณาจักรใหม่

0 100 200 300 กิโลเมตร

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 5

ให้กลุ่มนักเรียนช่วยกันคิดหาคำตอบของคำถามที่ว่า "การหาทิศทางในแผนที่ เราจะทราบได้อย่างไรว่าส่วนใดคือทิศเหนือ ในกรณีที่ไม่ได้ระบุทิศไว้ในแผนที่"

สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในแผนที่

เครื่องหมายที่ใช้แทนสิ่งต่าง ๆบนผิวโลกซึ่งมีรูปร่างคล้ายของจริงและนิยมใช้สัญลักษณ์ที่เป็นสากลดังนี้

เครื่องมือวัดระยะในการทำแผนผังและพื้นที่อย่างง่าย ๆ

การสร้างแผนผัง แผนที่ จะต้องย่อส่วนจากพื้นที่จริงลงแผ่นแบนราบ เครื่องวัดระยะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เครื่องวัดที่นิยมนำมาใช้ ได้แก่

1. การนับก้าว เน้นการวัดระยะที่ใช้เครื่องมือง่าย ๆ ที่ทุกคนมีอยู่ ก่อนการเดินต้องทำระยะให้ผู้วัดหาค่าความยาวมาตรฐานของระยะ 1 ก้าว ของตนเองก่อน ถ้าต้องการวัดระยะ ให้เดินนับก้าว ได้จำนวนก้าวแล้วนำมาคูณกับก้าวมาตรฐานของตน ก็จะได้ระยะจริงโดยประมาณ

2. โซ่ เป็นเครื่องมือที่เป็นโลหะเป็นข้อ ๆ มีหลายชนิด แต่ละชนิดมีความยาวข้อแตกต่างกันมีทั้งระบบอังกฤษและระบบเมตริก

3. เทป เป็นเครื่องมือวัดที่นิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบัน เพราะใช้ง่าย สะดวก น้ำหนักเบา กะทัดรัด พกพาได้สะดวก มีหลายขนาด

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 6

ให้นักเรียนเขียนแผนผังจังหวัดที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ โดยใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์อย่างง่ายแล้วนำเสนอในกลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจท้องถิ่นเชิงภูมิศาสตร์

การศึกษาเรื่องใด ๆก็ตาม ผู้เรียนจะต้องมีเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งอาจมีอยู่แล้ว หรือผู้เรียนอาจต้องสร้างขึ้นเองแล้วแต่กรณี และต้องเหมาะสมกับเรื่องที่จะศึกษา สำหรับเครื่องมือในการศึกษาจำแนกได้ 2 ชนิด คือ

1. เครื่องมือสำรวจข้อมูลท้องถิ่นเชิงภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ แบบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แผนที่ ภาพถ่ายทางดาวเทียม เป็นต้น

2. เครื่องมือสำรวจท้องถิ่นเชิงภูมิศาสตร์กายภาพ แบ่งได้ดังนี้

2.1 เครื่องมือศึกษาลักษณะภูมิประเทศ เช่น เข็มทิศ เทปวัดระยะแผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศเป็นต้น

2.2 เครื่องมือศึกษาร่วมกับแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ เช่นเครื่องมือวัดพื้นที่ เครื่องมือวัดระยะ เครื่องมือวัดมุม กล้องสามมิติ เป็นต้น

2.3 เครื่องมือสำหรับแผนที่และแผนผัง ได้แก่ เข็มทิศ โซ่ เทป การบันทึก

2.4 เครื่องมือสำหรับศึกษาภูมิศาสตร์ ได้แก่ เทอร์โมมิเตอร์ชนิดต่าง ๆ เครื่องมือวัดลม เครื่องมือวัดปริมาณน้ำฝน เครื่องมือวัดความชื้น เครื่องมือวัดความดันอากาศ

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 7 ให้ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. สิ่งใดที่แสดงลักษณะของผิวโลกโดยแสดงบนพื้นราบและใช้เครื่องหมายแทนสิ่งที่ปรากฏบนพื้นโลก คืออะไร
   ก. แผนที่ ข. ลูกโลก
   ค. แผนผัง ง. ภาพถ่ายอากาศ
2. ข้อใดเป็นแผนที่แสดงปริมาณ
   ก. แผนที่แสดงฤดูกาล ข. แผนที่แสดงชนิดของป่าไม้
   ค. แผนที่แสดงจำนวนประชากร ง. แผนที่แสดงลักษณะทางธรณี
3. เมื่อยืนหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ทิศใต้ จะอยู่ทางด้านใด
   ก. ด้านหน้า ข. ด้านซ้าย
   ค. ด้านขวา ง. ด้านหลัง
4. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนที่ตั้งเมืองในแผนที่ จัดเป็นสัญลักษณ์ประเภทอะไร
   ก. สัญลักษณ์ที่เป็นสี ข. สัญลักษณ์ที่เป็นจุด
   ค. สัญลักษณ์ที่เป็นเส้น ง. สัญลักษณ์ที่เป็นพื้นที่
5. สีเหลืองเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งใดในแผนที่
   ก. ป่าไม้ ข. ทุ่งหญ้า
   ค. เนินเขา ง. ไหล่ทวีป

ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน หรือ องค์กรต่าง ๆ ว่ามีการนำแผนที่มาใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง (บอกมา 3 หน่วยงาน)

เรื่องที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติ และวิธีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรามีทั้งสิ่งมีชีวิต เช่น คน สัตว์ พืช และสิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ อากาศ หิน ดิน และสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเหล่านี้มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เราสามารถแบ่งทรัพยากรออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทที่ใช้แล้วหมดไป ได้แก่ แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซ
2. ประเภทที่ใช้ไม่หมดแต่เสื่อมคุณภาพได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ
3. ประเภทที่ใช้แล้วหมดไปแต่สามารถหาทดแทนขึ้นมาได้ ได้แก่ ป่าไม้ สัตว์ป่า

ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์มาก ประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ ด้วยทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด มีปริมาณมากน้อยขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสภาพภูมิศาสตร์แต่ละภาค มนุษย์ใช้ทรัพยากรบางอย่างเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น น้ำ อากาศ และทรัพยากรบางชนิดนำมาใช้อุปโภคหรือบริโภค เช่น พืชผัก แร่ธาตุ ป่าไม้ เป็นต้น

ประเทศไทยอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิด ปริมาณ และแหล่งที่ปรากฏอาจจะแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์มาก มนุษย์ต้องใช้ทรัพยากรบางอย่าง เพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น น้ำ อากาศ ทรัพยากรบางอย่างนำมาใช้อุปโภค หรือ บริโภค เช่น พืชผัก แร่ธาตุ ป่าไม้ เป็นต้น

ทรัพยากรธรรมชาติสำคัญในประเทศไทยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชากร ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรแร่ธาตุ ทรัพยากรสัตว์ป่า โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรดิน

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองเกษตรกรรม เป็นแหล่งอู่ข้าว อู่น้ำ ที่สำคัญของโลกทรัพยากรดิน จึงมีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างยิ่งลักษณะของ ดินในประเทศไทยสรุปได้ดังนี้

1.1 ดินเหนียว พบทั่วไปในบริเวณราบลุ่มแม่น้ำสายต่าง ๆ ซึ่งมีน้ำท่วมถึงทุกภูมิภาค เนื้อดินละเอียด เหมาะจะทำนาข้าว และทำไร่ปอกระเจา

1.2 ดินร่วน พบทั่วไปในพื้นที่ลานตะพักลำน้ำของแม่น้ำสายต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างจากสองฝั่งแม่น้ำออกไป เป็นลักษณะที่ราบขั้นบันได และน้ำท่วมไม่ถึง เนื้อดินเป็นส่วนประกอบของดินเหนียวและดินทราย ใช้ปลูกพืชไร่ อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง ฯลฯ

1.3 ดินอินทรียวัตถุ เป็นดินที่เกิดจากการย่อยสลายของพืชและซากสัตว์ที่เน่าเปื่อยทับถมเป็นชั้น ๆ พบที่ที่เคยเป็นป่าชายเลนมาก่อน (ในปัจจุบัน คือป่าพรุ) แต่มักจะมีธาตุกำมะถันปนอยู่มาก

1.4 ดินทราย เป็นดินที่มีองค์ประกอบของเนื้อทรายมากที่สุด มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ พบมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในบริเวณชายฝั่งแม่น้ำ และเชิงเขา ในภาคอื่น ๆ จะพบในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ใช้ทำสวนมะพร้าว และปลูกป่าเพื่อพัฒนาคุณภาพของดิน

2. ทรัพยากรน้ำ

ประเทศไทยมีปริมาณฝนอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง เฉลี่ยประมาณปีละ 1,675 มิลลิเมตร จัดได้ว่าเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำมากพอสมควร ทั้งแหล่งน้ำบนพื้นผิวดิน (แม่น้ำลำคลอง) และแหล่งน้ำใต้ดิน (น้ำบาดาล)

แต่เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศมีฝนตกไม่สม่ำเสมอตลอดปี จึงมักประสบปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง โดยเฉพาะน้ำใช้ในการเกษตร ซึ่งประสบปัญหาเกือบทุกพื้นที่ของประเทศ

ภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำมากที่สุด คือ ภาคกลางเพราะมีแม่น้ำสายใหญ่ มีความยาว และให้น้ำตลอดปีหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา ท่าจีน และแม่กลอง ตลอดจนแหล่งน้ำใต้ดินก็นับว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากว่าภาคอื่น ๆ เช่นกัน

ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประสบปัญหาความไม่อุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำตามธรรมชาติมากที่สุด ในฤดูแล้งจะขาดแคลนน้ำใช้ในการอุปโภค บริโภค และการเพาะปลูก บางพื้นที่ได้ชื่อว่าประสบปัญหาภัยแล้งซ้ำซาก

แม้จะมีแม่น้ำชี และมูล ซึ่งเป็นแม่น้ำสายใหญ่และมีความยาวมากของภาค แต่ปริมาณน้ำในฤดูแล้งกลับมีน้อย ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้มากนัก ยิ่งแหล่งน้ำใต้ดินมีปัญหาด้านคุณภาพ เนื่องจากมีแร่หินเกลือ (เกลือสินเธาว์) แทรกอยู่ในชั้นหินทั่วไป จึงทำให้แหล่งน้ำบาดาลส่วนใหญ่มีรสกร่อยเค็มใช้ประโยชน์ได้น้อย

ในปัจจุบัน มีการนำน้ำมาใช้กันมากโดยเฉพาะภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑล เพราะมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เช่น บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ในขณะที่การผลิตน้ำประปาของรัฐยังกระจายไม่ทั่วถึงดีพอ

ดังนั้น เมื่อมีการขุดเจาะนำน้ำบาดาลมาใช้กันเพิ่มมากขึ้นทำให้เกิดปัญหาแผ่นดินทรุด เนื่องจากแหล่งน้ำใต้ดินมักอยู่ในช่องว่างหรือรอยแตกของชั้นหินใต้ดินทั้งสิ้น เมื่อนำน้ำมาใช้กันมาก ๆ จึงเกิดเป็นโพรงใต้ดินและเกิดการทรุดตัวลงในที่สุด

3. ทรัพยากรป่าไม้

ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ 131,485 ตารางกิโลเมตร (พ.ศ. 2547)

ลักษณะของป่าไม้ในประเทศไทย แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ตามสภาพภูมิประเทศ ดังนี้

1. **ป่าไม้ไม่ผลัดใบ** เป็นป่าไม้ที่ขึ้นในเขตอากาศร้อนชื้น แบบมรสุมเขตร้อน มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี มีความชื้นสูง ทำให้มีใบเขียวชอุ่มตลอดปีเหมือนไม่ผลัดเปลี่ยนใบ โดยมากจะพบในพื้นที่ภาคใต้และภาคตะวันออก

ป่าไม้ไม่ผลัดใบ แบ่งออกเป็น 5 ชนิดย่อย ๆ ดังนี้

1.1 ป่าดงดิบ มีต้นไม้ขึ้นหนาทึบทั้งไม้ยืนต้นใหญ่และไม้ยืนต้นเล็ก

1.2 ป่าดิบเขา พบในพื้นที่สูงตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไปเกือบทุกภาค เป็นป่าที่ให้กำเนิดต้นน้ำลำธาร

1.3 ป่าสนเขา พบในพื้นที่สูงตั้งแต่ 700 เมตรขึ้นไปเกือบทุกภาคเช่นกัน มีไม้สนนานาชนิด

1.4 ป่าพรุ เป็นป่าที่พบบริเวณชายฝั่งทะเลของภาคใต้ มีทั้ง ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย และพืชล้มลุก

1.5 ป่าชายเลน เป็นป่าที่ขึ้นบริเวณชายทะเลที่เป็นโคลนเลนโดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำ มีความสำคัญต่อระบบนิเวศวิทยา หรือแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำ ไม้ที่สำคัญคือไม้โกงกาง ลำพู จาก เป็นต้น

2. **ป่าไม้ผลัดใบ** พบในเขตภูมิอากาศแบบทุ้งหญ้าเมืองร้อนที่มีฝนตกปีละ 4 เดือน ในฤดูแล้งไม้ประเภทนี้จะผลัดใบพร้อมกันเกือบหมดทั้งต้น พบในพื้นที่ราบและพื้นที่สูงไม่เกิน 1,000 เมตรแบ่งออกเป็น 2 ชนิด ดังนี้

2.1 ป่าเบญจพรรณ พบในเกือบทุกภาคของประเทศ ไม้สำคัญที่มีค่าทางเศรษฐกิจได้แก่ ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้ยาง ฯลฯ

2.2 ป่าแดง ป่าโคก หรือ ป่าแพะ เป็นป่าโปร่งพบมากในบริเวณที่ราบหรือเนินเขาเตี้ย ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่สีแดง โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ คือ ไม้เต็งรัง ไม้พะยอม ฯลฯ

4. ทรัพยากรแร่ธาตุ

ประเทศไทยมีแหล่งแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์กระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะบริเวณเขตเทือกเขาสูงในภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ ในที่นี้ จำแนกแร่ธาตุได้เป็น 3 ชนิด ดังนี้

4.1 แร่โลหะ ได้แก่ ดีบุก ทังสเตน ตะกั่ว สังกะสี ทองแดง เหล็ก พลวง และแมงกานีส

4.2 แร่อโลหะ ได้แก่ ยิปซัม หินปูน ดินมาร์ล (ดินสอพอง) และรัตนชาติ

4.3 แร่เชื้อเพลิง ได้แก่ น้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ และถ่านหิน (ลิกไนต์)

5. ทรัพยากรสัตว์ป่า

สัตว์ป่าอาศัยอยู่ในป่า ตามโพรงไม้ ซอกหิน ถ้ำ สัตว์เหล่านี้ต้องพึ่งพาหากินด้วยตนเอง ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น เสือ ช้าง กวาง หมี แรด ลิง ค่าง เป็นต้น ปัจจุบันสัตว์ป่าถูกคุกคามมากขึ้นทำให้สัตว์ป่าบางชนิดสูญพันธ์ไป ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2530 ดังนั้นรัฐบาลจึงกำหนดให้วันที่ 26 ธันวาคม ของทุกปีเป็น “วันคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ”

ทรัพยากรและการแลกเปลี่ยนทรัพยากร

เนื่องจากประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติหลายชนิดของแต่ละท้องถิ่น เมื่อมีมากในท้องถิ่นก็ดูเหมือนว่าเป็นของไม่มีประโยชน์หรือไม่มีคุณค่า แต่ในขณะเดียวกันท้องถิ่นอื่นมีความต้องการจึงทำให้มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างท้องถิ่นเกิดขึ้น ตัวอย่างข้างล่างนี้เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทีมีอยู่ในแต่ละภาคและนำไปสู่การแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างท้องถิ่น

ภาคเหนือ มีลิ้นจี่ ลำไย ส้มเขียวหวาน และผักผลไม้เมืองหนาว เช่น บร๊อคโคลี่ เซลาลี่ สตรอเบอรี่ ลูกท้อ ลูกพลับ สาลี่ เป็นต้น

ภาคใต้ มีทุเรียน เงาะ ลองกอง มังคุด และสัตว์น้ำเค็ม เช่น ปลา กุ้ง หอย ปลาหมึก และอื่น ๆ เช่น มะพร้าว แร่ธาตุต่าง ๆ

ภาคกลาง ปลูกข้าว ทำสวนผักผลไม้ เช่น ส้มโอ ชมพู่ มะม่วง ขนุน ข้าวโพด อ้อย ผักต่าง ๆ และเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร เป็ด ไก่ ปลาน้ำจืด เป็นต้น

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปลูก ถั่ว งา ข้าวโพดอ่อน มันสำปะหลัง ปอ ฝ้าย และสัตว์เลี้ยง เช่น โค กระบือ สุกร เป็นต้น

ผลกระทบที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร

ทรัพยากรธรรมชาติเมื่อนำมาใช้มากเกินไปโดยไม่มีการสร้างการทดแทนก็จะทำให้เกิดความสูญเสีย หรือถูกทำลายได้ เช่น การตัดถนนเพื่อใช้ในการคมนาคม หรือการสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำจะต้องใช้เนื้อที่บริเวณ พื้นดิน จำนวนมหาศาล ทำให้พื้นดินที่เป็นป่าไม้ถูกโค่นทำลายลง ทำให้ป่าไม้ลดลง สัตว์ป่าลดลงเพราะพื้นที่ป่าถูกทำลายทำให้สภาพอากาศที่ชุ่มชื้นอุดมสมบูรณ์ เกิดความแห้งแล้ง ฤดูกาลผันแปรหรือฝนตกไม่ต้องตามฤดูการ หรือตกน้อย หรือมีการใช้พื้นดินเพื่อการเพาะปลูกมากขึ้น มีการทำลายป่าเพื่อการเพาะปลูก นอกจากนี้การใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเกินความจำเป็น ทำให้ดินที่อุดมสมบูรณ์เสื่อมสภาพ เมื่อทรัพยากรเสื่อมลง สภาพสิ่งแวดล้อมก็เสื่อมไปด้วย

สิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆทั้งหลายที่อยู่รอบตัวเราทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น อาจมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ต่อมนุษย์ก็ได้ เราแบ่งสิ่งแวดล้อมเป็น 2 ประเภทคือ

1. สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ คือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ คน พืชสัตว์ ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ สิ่งแวดล้อมนี้แบ่งเป็น 2 ชนิด ได้แก่

   1.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต เช่น คน สัตว์ พืช ฯลฯ

   1.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต เช่น ดิน น้ำ อากาศ ภูเขา ฯลฯ

2. สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

   2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นวัตถุ สามารถมองเห็นได้ชัดเจนเช่น อาคารบ้านเรือน ยานพาหนะ เสื้อผ้า ฯลฯ

   2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ไม่ใช่วัตถุจึงไม่อาจมองเห็นได้ แต่เป็นสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น ประเพณีวัฒนธรรม กฎหมาย ข้อบังคับ เป็นต้น

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เนื่องจากมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติจาการกระทำของมนุษย์และการกระทำนั้นมีความรวดเร็วและรุนแรงเกินกว่าระบบธรรมชาติจะฟื้นฟูด้วยตัวเอง ดังนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องการรณรงค์ให้ทุกคนในสังคมช่วยกันอนุรักษ์ และมีความสำนึกอย่างจริงจังก่อนที่จะส่งผลกระทบเลวร้ายไปกว่านี้โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสูญเปล่าอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

2. ใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติด้วยความระมัดระวัง และต้องใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าที่สุด

3. ใช้แล้วต้องมีการทดแทน

4. ต้องควบคุมอัตราการเกิดและการเปลี่ยนแปลงของประชากรให้สอดคล้องเหมาะสมกัน

5. ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและหาสิ่งใหม่ ๆใช้อย่างพอเพียง

6. ให้การศึกษาให้ประชาชนตระหนักและเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 8

8.1 ทรัพยากรธรรมชาติหมายถึงอะไร อธิบายและยกตัวอย่างมา 3 ชนิด

_____

_____

_____

8.2 ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มา 3 ข้อ

_____

_____

_____

8.3 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มศึกษา ค้นคว้า ผลกระทบที่เกิดจากการใช้และการเปลี่ยนแปลง คือ สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และทรัพยากรในท้องถิ่น แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

_____

_____

_____

_____

_____

8.4 ปัจจุบัน ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติการณ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร บอกมา 3 ข้อ

_____

_____

_____

_____

บทที่ 2 ประวัติศาสตร์ชาติไทย

สาระสำคัญ

ชาติไทยมีบรรพบุรุษที่เสียสละเลือดเนื้อเพื่อสร้างอาณาจักรให้คนไทยได้มีที่อยู่อาศัย มีที่ทำกินอุดมสมบูรณ์และมีศักดิ์ศรีของความเป็นชาติไทยถึงปัจจุบัน นาน 700 ปี โดยมีพระมหากษัตริย์ที่มีความสามารถ ทั้งด้านการรบ การปกครอง และการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่คนไทยทุกคนต้องตระหนัก และร่วมกันรักษาประเทศชาติให้อยู่อย่างมั่นคง ร่มเย็นเป็นสุขตลอดไป

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ได้
2. ระบุสภาพความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ได้
3. เกิดความตระหนักและสามารถนำความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไปประยุกต์ให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงกับสภาพชุมชน สังคมและความมั่นคงของประเทศชาติได้

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมายความสำคัญของประวัติศาสตร์

เรื่องที่ 2 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทย

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของประวัติศาสตร์

ความหมาย

ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวหรือประสบการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งเรื่องราวที่เกี่ยวกับแนวคิด พฤติกรรม สิ่งประดิษฐ์ มีวิวัฒนาการที่มา ซึ่งมีนักประวัติศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าให้รู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นตามวิธีการทางประวัติศาสตร์

ตัวอย่าง ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับแนวความคิดของคนในอดีต เช่น การฝังศพของคนจีนที่มีการฝังคนเป็นไปพร้อมกับคนตาย เพราะเชื่อว่าผู้ตายจะมีคนคอยรับใช้หลังการตาย การขุดค้นพบบริเวณที่ฝังศพของคนโบราณมักพบอุปกรณ์ เครื่องใช้ต่าง ๆ ใกล้บริเวณนั้น ๆ เพราะเกิดจากความเชื่อว่าผู้ตายจะได้มีของใช้ เป็นต้น

ตัวอย่าง ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรม เช่น ในสมัยยุคดึกดำบรรพ์ที่พบว่าคนสมัยนั้นยังชีพด้วยการล่าสัตว์เป็นอาหาร เพราะพบอาวุธสำหรับล่าสัตว์ในบริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนสมัยนั้น

ตัวอย่าง ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ เช่น อาวุธโบราณ เครื่องถ้วยชาม ภาพเขียน ตามผนังที่เป็นการสะท้อนเรื่องราว วิถีชีวิตของคนสมัยต่าง ๆ

ความสำคัญ

ประวัติศาสตร์มีความสำคัญมากกับชีวิตเราคนไทย นอกจะให้เราได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเองว่าได้มีความเป็นอยู่มาอย่างไร และมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นบ้างในอดีต มีพัฒนาการหรือวิวัฒนาการในแต่ละด้านมาอย่างไร ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ยังได้รับประโยชน์ดังนี้

1. เป็นผู้มีเหตุ มีผล เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ต้องคิด และหาหลักฐานเหตุผลประกอบเพราะอธิบายสิ่งที่พบอย่างสมเหตุสมผล

2. เป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของประเทศไทยเรา หรือต่างประเทศได้

3. เป็นคนที่ละเอียดรอบคอบ เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ ต้องดูทุกราบละเอียด ไม่ว่าจะเป็นหลักฐานร่องรอยที่เป็นวัตถุ สภาพแวดล้อม หรือข้อมูลทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ ก่อนที่จะสรุปว่าเกิดอะไรขึ้น

4. ทำให้มีความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ เพราะจากการศึกษาเรื่องราวของชนชาติต่าง ๆ ทำให้รู้และเข้าใจกันอย่างลึกซึ้ง

5. เป็นการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ศึกษามาให้กับผู้ใกล้เคียงและคนรุ่นต่อไปได้ ทำให้ประวัติศาสตร์ไม่สูญหายไป

ข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์

หลักฐานทางประวัติศาสตร์มีการจัดแบ่งเป็นหลายลักษณะ ดังนี้

1. หลักฐานตามแหล่งข้อมูล เช่น เอกสาร เทปบันทึกการสัมภาษณ์ วรรณกรรม

2. หลักฐานตามลักษณะการบันทึกข้อมูล เช่น การจารึก พงศาวดาร บันทึกส่วนตัว จดหมายเหตุ สารานุกรม เงินตรา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และอื่น ๆ

3. หลักฐานตามยุคสมัย เช่น ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ โครงกระดูก ซากโบราณสถาน เครื่องมือเครื่องใช้ ฯลฯ ยุคประวัติศาสตร์ เป็นสมัยที่มีการบันทึกเรื่องราวในหนังสัตว์ แผ่นศิลา ดินเผา รวมถึงเรื่องราวที่มีการเล่าสืบต่อกันในรูปแบบของตำนาน ศิลาจารึก พงศาวดาร ฯลฯ

4. หลักฐานตามเจตนารมณ์ของผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ ทั้งที่โดยเจตนาที่จะบันทึกเรื่องราวไว้และที่ไม่มีเจตนาบันทึกไว้

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 9

ให้ผู้เรียน เขียนเล่าประวัติศาสตร์ จังหวัดที่ผู้เรียนอาศัยอยู่มีความยาวครึ่งหน้า (เขียนตัวบรรจง)

เรื่องที่ 2 ประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย

สมัยก่อนกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ชนชาติไทย มีการศึกษากันและมีข้อสันนิษฐานที่ใกล้เคียงกัน คือ เดิมที่ได้อพยพมาจากแถบภูเขาอัลไต และอพยพเรื่อยมาจนถึงแหลมทองในปัจจุบัน "ในตอนกลางลุ่มแม่น้ำแยงซี เป็นที่ตั้งของอาณาจักรฌ้อ ซึ่งนักประวัติศาสตร์ ซึ่งฌ้อในสมัยนั้นคือชนชาติไทย พระเจ้าฌ้อปาออง ซึ่งครองราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. 310 ถึง 343 ว่าเป็นกษัตริย์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทย จะทำให้ทราบถึงการตั้งถิ่นฐานนับแต่เริ่มต้น การดำเนินชีวิต และการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างไรก็ตามได้มีข้อสันนิษฐานหรือแนวคิดต่าง ๆที่มีหลักฐานน่าเชื่อถือ มีผลให้การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทย สามารถสรุปแนวคิดที่เชื่อว่าชนชาติไทยอพยพมาจากบริเวณประเทศจีน และทางตอนเหนือของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถแยกออกได้ดังนี้

1. แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นเดิมของคนไทยอยู่บริเวณเทือกเขาอัลไต แนวคิดนี้เกิดจากข้อสันนิษฐานที่ว่าถิ่นกำเนิดของมนุษย์อยู่บริเวณตอนกลางของทวีปเอเชีย คือ ทางตอนใต้ของเทือกเขาอัลไตซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศมองโกเลีย

2. แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไทยอยู่บริเวณทางตอนใต้ของจีนทางเหนือของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนรัฐอัสสัมของอินเดีย

3. แนวคิดนี้เชื่อว่าคนไทยอาศัยอยู่กระจัดกระจายกันไป ตั้งแต่มณฑลกวางตุ้ง เรื่อยไปทางตะวันตก ในมณฑลกวางสี ยูนาน กุ้ยโจว เสฉวน ตลอดจนรัฐอัสสัมของอินเดีย โดยอาศัยความเชื่อว่ามีผู้คนที่มี ภาษาและวัฒนธรรมคล้ายกับคนไทย อยู่ทางตอนใต้ของจีนเป็นจำนวนมากรวมทั้งพบหลักฐานจาก บันทึกของจีนที่กล่าวถึงคนไทยสมัยแรก ๆ เป็นเวลา 2,000 ปีแล้ว

4. แนวคิดที่เชื่อว่าถิ่นเดิมของคนไทยอยู่ในบริเวณมณฑลเสฉวน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเสนอความเห็นไว้ว่าคนไทย น่าจะอยู่แถบดินแดนทิเบต ติดต่อกับจีน (มณฑลเสฉวนปัจจุบัน) ประมาณ พ.ศ. 500 ถูกจีนรุกรานจึงอพยพมาอยู่ที่ยูนานทางตอนใต้ของจีนแล้วกระจายไปตั้งถิ่นฐานของบริเวณเงี้ยวฉาน สิบสองจุไท ล้านนา ล้านช้าง

ในการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของชนชาติไทย ยังมีข้อสันนิษฐานที่ต่างกันออกไปแต่อย่างไรก็ตามชนชาติมีการตั้งถิ่นฐานในแหลมมลายูถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นดินแดนที่เราคนไทยได้ใช้เป็นที่อยู่ทำกินสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน

ที่มา ณรงค์ พ่วงพิศ (บรรณาธิการ) หนังสือเรียนสังคมศึกษา, ประวัติศาสตร์ไทย รายวิชา ส 028 ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทย กรุงเทพฯ:

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 10

10.1 จากข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทยที่เชื่อว่ามาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ใด ที่จะสะท้อนให้เชื่อได้บ้าง อธิบายมาพอเข้าใจ

10.2 ผู้เรียนที่ศึกษาความเป็นมาของชนชาติไทยมีความเหมือน หรือต่างออกไปให้สรุปมา 1-2 หน้า เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

10.3 ให้ผู้เรียนศึกษาความเป็นมาของชุมชนที่อาศัยอยู่ พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลด้วย

อาณาจักรต่าง ๆ ของไทย

สมัยก่อนกรุงสุโขทัย

รัชญา ไชยา (http://sukhothai.go.th/history/hist_01.htm) ได้เรียบเรียงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยก่อนตั้งกรุงสุโขทัยไว้ดังนี้

คำว่าไทย เป็นชื่อรวมของชนเผ่ามองโกล ซึ่งแบ่งแยกออกเป็นหลายสาขา เช่น ไทยอาหมในแคว้นอัสสัม ไทยใหญ่น้อย ไทยโท้ ในแคว้นตั้งเกี๋ย อุปนิสัยปกติมักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสันติและความเป็นอิสระ

ความเจริญของชนชาติไทยนี้ สันนิษฐานว่า มีอายุไล่เลี่ยกันมากับความเจริญของชาวอียิปต์ บาบิโลเนีย และอัสสิเรียโบราณ ไทยเป็นชาติที่มีความเจริญมาก่อนจีนและก่อนชาวยุโรป ซึ่งขณะนั้นยังเป็นพวกอนารยชนอยู่ เป็นระยะเวลา ประมาณ 5,000-6,000 ปีที่แล้ว ที่ชนชาติไทยได้เคยมีที่ทำกินเป็นหลักฐาน มีการปกครองเป็นปึกแผ่น และมีระเบียบแบบแผนอยู่ ณ ดินแดนซึ่งป็นประเทศจีนในปัจจุบัน

เมื่อประมาณ 3,500 ปี ก่อนพุทธศักราช ชนชาติไทยได้อพยพข้ามเทือกเขาเทียนชาน เดินทางมาจนถึงที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์ ณ บริเวณต้นแม่น้ำฮวงโห และแม่น้ำแยงซีเกียง และได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ บริเวณที่แห่งนั้น แล้วละเลิกอาชีพเลี้ยงสัตว์แต่เดิม เปลี่ยนมาเป็นทำการกสิกรรม ความเจริญ ก็ยิ่งทวีมากขึ้น มีการปกครองเป็นปึกแผ่น และได้ขยายที่ทำกินออกไปทางทิศตะวันออกตามลำดับ

ในขณะที่ชนชาติไทยมีความเป็นปึกแผ่นอยู่ ณ ดินแดนและมีความเจริญดังกล่าว ชนชาติจีนยังคงเป็นพวกเลี้ยงสัตว์ ที่เร่ร่อนพเนจรอยู่ตามแถบทะเลสาบแคสเบียน ต่อมาเมื่อประมาณกว่าหนึ่งพันปีที่ไทยอพยพเข้ามาอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำเรียบร้อยแล้วชนชาติจีน

จึงได้อพยพเข้ามาอยู่ในลุ่มน้ำดังกล่าวนี้บ้าง และได้พบว่าชนชาติไทยได้ครอบครองและมีความเจริญอยู่ก่อนแล้ว ในระหว่างระยะเวลานั้น เราเรียกว่าอ้ายลาว หรือพวกมุง ประกอบกันขึ้นเป็นอาณาจักรใหญ่ถึง 3 อาณาจักร คือ

อาณาจักรลุง ตั้งอยู่ทางตอนเหนือบริเวณต้นแม่น้ำเหลือง (ฮวงโห)

อาณาจักรปา ตั้งอยู่ทางใต้ลงมาบริเวณพื้นที่ทางเหลือของมณฑลเสฉวน อาณาจักรปา จัดว่าเป็นอาณาจักรที่สำคัญกว่าอาณาจักรอื่น

อาณาจักรเงี้ยว ตั้งอยู่ทางตอนกลางของลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง

ทั้งสามอาณาจักรนี้ มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับ ประชากรก็เพิ่มมากขึ้น จึงได้แผ่ขยายอาณาเขตออกมาทางทิศตะวันออก โดยมีแม่น้ำแยงซีเกียงเป็นแกนหลัก

จากความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ถิ่นที่อยู่ใหม่ มีอิทธิพลทำให้เปลี่ยนแปลงอุปนิสัยเดิมตั้งแต่ครั้งยังทำการเลี้ยงสัตว์ ที่โหดเหี้ยม และชอบรุกราน มาเป็นชนชาติที่มีใจกว้างขวาง รักสงบพอใจความสันติ อันเป็นอุปนิสัยที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงไทยรุ่นหลังต่อมา

เหตุที่ชนชาติจีนเข้ามารู้จักชนชาติไทยเป็นครั้งแรก

เมื่อแหล่งทำมาหากินทางแถวทะเลสาบแคสเบียนเกิดอัตคัดขาดแคลน ทำให้ชนชาติจีนต้องอพยพเคลื่อนย้ายมาทางทิศตะวันออก เมื่อประมาณ 2,500 ปี ก่อนพุทธศักราช ชนชาติจีนได้อพยพข้ามเทือกเขาเทียนชาน ที่ราบสูงโกบี จนมาถึงลุ่มแม่น้ำฮวงโห จึงได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่นั้น และมีความเจริญขึ้นตามลำดับ ปรากฏมีปฐมกษัตริย์ของจีนชื่อ **ฟูฮี** ได้มีการสืบวงศ์กษัตริย์กัน ต่อมา แต่ขณะนั้นจีนกับไทยยังไม่รู้จักกัน ล่วงมาจนถึงสมัย**พระเจ้ายู้** จีนกับไทยจึงได้รู้จักกันครั้งแรก โดยมีสาเหตุมาจากที่**พระเจ้ายู้** ได้มีรับสั่งให้มีการสำรวจ พระราชอาณาเขตขึ้น ชาวจีนจึงได้มารู้จักชาวไทย ได้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอ้ายลาว จึงยกย่องนับถือถึงกับให้**สมญาอาณาจักรอ้ายลาวว่า อาณาจักรไต๋** ซึ่งมีความหมายว่าอาณาจักรใหญ่ สันนิษฐานว่า เป็นสมัยแรกที่จีนกับไทยได้แลกเปลี่ยนสัมพันธไมตรีต่อกัน

อาณาจักรอ้ายลาวถูกรุกราน

เมื่อประมาณ 390 ปี ก่อนพุทธศักราช พวกจีนได้ถูกชนชาติตาดรุกราน พวกตาดได้ล่วงเลยเข้ามารุกรานถึงอาณาจักรอ้ายลาวด้วย อาณาจักรลุงซึ่งอยู่ทางเหนือต้องประสบภัยสงครามอย่างร้ายแรง ในที่สุดก็ต้องทิ้งถิ่นฐานเดิม อพยพลงมาทางนครปาซึ่งอยู่ทางใต้ ปล่อยให้พวกตาดเข้าครอบครองนครลุง ซึ่งมีอาณาจักรเขตประชิดติดแดนจีนฝ่ายอาณาจักรจีนในเวลาต่อมาเกิดการจลาจล พวกราษฎรพากันอพยพหนีภัยสงคราม เข้ามาในนครปาเป็นครั้งแรก เมื่ออพยพมาอยู่กันมากเข้า ก็มาเบียดเบียนชนชาติไทยในการครองชีพ ชนชาติไทยทนการเบียดเบียนไม่ได้ จึงได้อพยพจากนครปามาหาที่ทำกินใหม่ทางใต้ครั้งใหญ่ เมื่อประมาณ 50 ปี ก่อนพุทธศักราช แต่อาณาจักรอ้ายลาวก็ยังคงอยู่จนถึงประมาณ พ.ศ. 175 อาณาจักรจีนเกิดมีแคว้นหนึ่ง คือ แคว้นจิ๋น มีอำนาจขึ้นแล้วใช้แสนยานุภาพเข้ารุกรานอาณาจักรอ้ายลาว นับเป็นครั้งแรกที่ไทยกับจีนได้รบพุ่งกัน ในที่สุดชนชาติไทยก็

เสียนครปาให้แก่จีน เมื่อ พ.ศ. 205 ผลของสงครามทำให้ชาวนครปาที่ยังตกค้างอยู่ในถิ่นเดิมอพยพเข้ามาหาพวกเดียวกันที่อาณาจักรเงี้ยว ซึ่งขณะนั้นยังเป็นอิสระอยู่ไม่ได้อยู่ในอำนาจของจีน แต่ฝ่ายจีนยังคงรุกรานลงทางใต้สู่อาณาจักรเงี้ยวต่อไป ในที่สุดชนชาติไทยก็เสียอาณาจักรเงี้ยวให้แก่**พระเจ้าจิ๋นซีฮ่องเต้** เมื่อปี พ.ศ.328

อาณาจักรเพงาย

ตั้งแต่ พ.ศ. 400 – 621 เมื่ออาณาจักรอ้ายลาวถูกรุกรานจากจีน ทั้งวิธีรุกเงียบและรุกรานแบบเปิดเผยโดยใช้แสนยานุภาพ จนชนชาติไทยอ้ายลาวสิ้นอิสรภาพ จึงได้อพยพอีกครั้งใหญ่ แยกย้ายกันไปหลายทิศหลายทาง เพื่อหาถิ่นอยู่ใหม่ ได้เข้ามาในแถบลุ่มแม่น้ำสาละวิน ลุ่มแม่น้ำอิรวดี บางพวกก็ไปถึงแคว้นอัสสัม บางพวกไปยังแคว้นตังเกี๋ย เรียกว่า ไทยแกว บางพวกเข้าไปอยู่ที่แคว้นฮุนหนำ พวกนี้มีจำนวนค่อนข้างมาก ในที่สุดได้ตั้งอาณาจักรขึ้น เมื่อ พ.ศ. 400 เรียกว่า อาณาจักรเพงาย

ในสมัยพระเจ้าขุนเมือง ได้มีการรบระหว่างไทยกับจีน หลายครั้งผลัดกันแพ้ผลัดกันชนะ สาเหตุที่รบกันเนื่องจากว่า ทางอาณาจักรจีน **พระเจ้าวู่ตี่** เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและได้จัดสมณทูตให้ไปสืบสวนพระพุทธศาสนาที่ประเทศอินเดีย แต่การเดินทางของสมณทูตต้องผ่านเข้ามาในอาณาจักรเพงาย พ่อขุนเมืองไม่ไว้ใจจึงขัดขวาง ทำให้กษัตริย์จีนขัดเคืองจึงส่งกองทัพมารบ ผลที่สุดชาวเพงายต้องพ่ายแพ้ เมื่อ พ.ศ. 456

ต่อมาอาณาจักรจีนเกิดการจลาจล ชาวนครเพงายจึงได้โอกาสแข็งเมือง ตั้งตนเป็นอิสระ จนถึง พ.ศ. 621 ฝ่ายจีนได้รวมกันเป็นปึกแผ่นและมีกำลังเข้มแข็ง ได้ยกกองทัพมารุกรานไทย สาเหตุของสงครามเนื่องจากพระเจ้ามิ่งตี่ กษัตริย์จีนได้วางแผนการขยายอาณาเขต โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ โดยได้ส่งสมณทูตไปเผยแพร่พระพุทธศาสนายังประเทศใกล้เคียง สำหรับนครเพงายนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่ไปถึงพ่อขุนลิวเมา ซึ่งเป็นหัวหน้าก็เลื่อมใส ชาวนครเพงายโดยทั่วไปก็ยอมรับนับถือเป็นศาสนาประจำชาติ ด้วยต่างก็ประจักษ์ในคุณค่าของพระธรรมอันวิเศษยอดเยี่ยม นับว่าสมัยนี้เป็นสมัยสำคัญที่พระพุทธศาสนาได้แผ่เข้ามาถึงอาณาจักรไทย คือ เมื่อประมาณ พ.ศ. 612 เมื่อเป็นเช่นนั้นฝ่ายจีนจึงถือว่าไทยต้องเป็นเมืองขึ้นของจีนด้วย จึงได้ส่งขุนนางเข้ามาควบคุมการปกครองนครเพงาย เมื่อทางไทยไม่ยอมจึงเกิดผิดใจกัน ฝ่ายจีนได้กรีฑาทัพใหญ่เข้าโจมตีนครเพงายนครเพงายจึงเสียอิสรภาพ เมื่อ พ.ศ. 621

อาณาจักรน่านเจ้า (พ.ศ. 1193 – 1823)

หลังจากนครเพงายเสียแก่จีนแล้ว ก็ได้มีการอพยพครั้งใหญ่กันอีกครั้งหนึ่ง ลงมาทางทิศใต้และทางทิศตะวันตก ส่วนใหญ่มักเข้ามาตั้งอยู่ตามลุ่มแม่น้ำ ในเวลาต่อมาได้เกิดมีเมืองใหญ่ขึ้นถึง 6 เมือง เป็นอิสระแก่กัน ประกอบกับในห้วงเวลานั้นกษัตริย์จีนกำลังเสื่อมโทรม แตกแยกออกเป็นสามก๊ก ก๊กของเล่าปี่ อันมีขงเบ้งเป็นผู้นำ ได้เคยยกมาปราบปรามนครอิสระของไทย ซึ่งมี**เบ้งเฮก**เป็นหัวหน้าได้สำเร็จ ชาวไทยกลุ่มนี้จึงต้องอพยพหนีภัยจากจีน

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 850 พวกตาดได้ยกกำลังเข้ารุกราน อาณาจักรจีนทางตอนเหนือเมื่อตีได้แล้วก็ตั้งตนขึ้นเป็นกษัตริย์ทางเหนือมีปักกิ่งเป็นเมืองหลวง ส่วนอาณาจักรทางใต้กษัตริย์เชื้อสายจีนก็ครองอยู่ที่เมืองน่ำกิง ทั้งสองพวกได้รบพุ่งกันเพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ทำให้เกิดการจลาจลไปทั่วอาณาจักร ผลแห่งการจลาจลครั้งนั้น ทำให้นครอิสระทั้ง 6 ของไทย คือ **ซีล่ง ม่งเส ล่างกง มุ่งซุย เอี้ยแซ และเท่งเซี้ยง** กลับคืนเป็นเอกราช

นครม่งเส นับว่าเป็นนครสำคัญ เป็นนครที่ใหญ่กว่านครอื่น ๆ และตั้งอยู่ต่ำกว่านครอื่น ๆ จึงมีฐานะมั่นคงกว่านครอื่น ๆ ประกอบกับมีกษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถ และเข้มแข็ง คือ **พระเจ้าสินุโล** พระองค์ได้รวบรวมนครรัฐทั้ง 6 เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรวมเรียกว่า อาณาจักรม่งเส หรือหนองแส จากนั้นพระองค์ได้วางระเบียบการปกครองอาณาจักรอย่างแน่นแฟ้น พระองค์ได้ดำเนินนโยบายผูกมิตรกับจีน เพื่อป้องกันการรุกราน เนื่องจากในระยะนั้นไทยกำลังอยู่ในห้วงเวลาสร้างตัวจนมีอำนาจ เป็นอาณาจักรใหญ่ที่มีอาณาเขตประชิดติดกับจีน ทางฝ่ายจีนเรียกอาณาจักรนี้ว่า **อาณาจักรน่านเจ้า**

แม้ว่าอาณาจักรน่านเจ้าจะสิ้นรัชสมัย พระเจ้าสินุโลไปแล้วก็ตาม พระราชโอรสของพระองค์ซึ่งสืบราชสมบัติ ต่อมาก็ทรงพระปรีชาสามารถ นั่นคือ พระเจ้าพีล่อโก๊ะ พระองค์ได้ทำให้อาณาจักรน่านเจ้าเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม อาณาเขตก็กว้างขวางมากขึ้นกว่าเก่า งานชิ้นสำคัญของพระองค์อย่างหนึ่งก็คือ การรวบรวมนครไทยอิสระ 5 นครเข้าด้วยกันและการเป็นสัมพันธไมตรีกับจีน

ในสมัยนี้อาณาจักรน่านเจ้า ทิศเหนือจดมณฑลฮุนหนำ ทิศใต้จดมณฑลยูนาน ทิศตะวันตกจดทิเบต และพม่า และทิศตะวันออกจดมณฑลกวางไส บรรดาอาณาจักรใกล้เคียงต่างพากันหวั่นเกรง และยอมอ่อนน้อมต่ออาณาจักรน่านเจ้าโดยทั่วหน้ากัน **พระเจ้าพีล่อโก๊ะ** มีอุปนิสัยเป็นนักรบ จึงโปรดการสงคราม ปรากฏว่าครั้งหนึ่ง พระองค์เสด็จเป็นจอมทัพไปช่วยจีนรบกับชาวอาหรับ ที่มณฑลซินเกียง และพระองค์ได้รับชัยชนะอย่างงดงาม ทางกษัตริย์จีนถึงกับยกย่องให้สมญานามพระองค์ว่า**ยูนานอ๋อง** พระองค์เป็นกษัตริย์ที่เห็นการณ์ไกล มีนโยบายในการแผ่อาณาเขตที่ฉลาดสุขุมคัมภีรภาพ วิธีการของพระองค์ คือ ส่งพระราชโอกรสให้แยกย้ายกันไปตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่ทางทิศใต้และทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ บริเวณหลวงพระบาง ตังเกี๋ย สิบสองปันนา สิบสองจุไทย (เจ้าไทย) หัวพันทั้งห้าทั้งหก กาลต่อมาปรากฏว่าโอรสองค์หนึ่งได้ไปสร้างเมืองชื่อว่า โยนกนคร ขึ้นทางใต้ เมืองต่าง ๆ ของโอรสเหล่านี้ต่างก็เป็นอิสระแก่กัน เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าพีล่อโก๊ะ (พ.ศ. 1289) **พระเจ้าโก๊ะล่อฝง** ผู้เป็นราชโอรสได้ครองราชย์สืบต่อมา และได้ดำเนินนโยบายเป็นไมตรีกับจีนตลอดมา จนถึง พ.ศ. 1293 จึงมีสาเหตุขัดเคืองใจกันขึ้น มูลเหตุเนื่องจากว่า เจ้าเมืองฮุนหนำได้แสดงความประพฤติดูหมิ่นพระองค์ พระองค์จึงขัดเคืองพระทัย ถึงขั้นยกกองทัพไปตีได้เมืองฮุนหนำ และหัวเมืองใหญ่น้อยอื่น ๆ อีก 32 หัวเมือง แม้ว่าทางฝ่ายจีนจะพยายามโจมตีกลับคืนหลายครั้งก็ไม่สำเร็จ ในที่สุดฝ่ายจีนก็เข็ดขยาด และเลิกรบไปเอง ในขณะที่ไทยทำสงครามกับจีน ไทยก็ได้ทำการผูกมิตรกับทิเบต เพื่อหวังกำลังรบ ละเป็นการป้องกันอันตรายจากด้านทิเบต

เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าโก๊ะล่อฝง ราชนัดดา คือ **เจ้าอ้ายเมืองสูง**(อีเหมาซุน) ได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อมา มีเหตุการณ์ในตอนต้นรัชกาล คือ ไทยกับทิเบตเป็นไมตรีกัน และได้รวมกำลังกันไปตีแคว้นเสฉวนของจีน แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ในเวลาต่อมา ทิเบตถูกรุกรานและได้ขอกำลังจากไทยไปช่วยหลายครั้ง จนฝ่ายไทยไม่พอใจ ประจวบกันในเวลาต่อมา ทางจีนได้แต่งทูตมาขอเป็นไมตรีกับไทย เจ้าอ้ายเมืองสูงจึงคิดที่จะเป็นไมตรีกับจีน เมื่อทางทิเบตทราบระแคะระคายเข้าก็ไม่พอใจ จึงคิดอุบายหักหลังไทย แต่ฝ่ายไทยไหวทันจึงสวมรอยเข้าโจมตีทิเบตย่อยยับ ตีได้หัวเมืองทิเบต 16 แห่ง ทำให้ทิเบตเข็ดขยาดฝีมือของไทยนับตั้งแต่นั้นมาก

ในเวลาต่อมากษัตริย์น่านเจ้าในสมัยหลังอ่อนแอ และไม่มีนิสัยเป็นนักรบ ดังปรากฏในตามบันทึกของฝ่ายจีนว่า ในสมัยที่**พระเจ้าฟ้า** ขึ้นครองราชย์ เมื่อปี พ.ศ. 1420 นั้น ได้มีพระราชสาสน์ไปถึงอาณาจักรจีน ชวนให้เป็นไมตรีกัน ทางฝ่ายจีนก็ตกลง เพราะยังเกรงในฝีมือ และความเข้มแข็งของไทยอยู่ แต่กระนั้นก็ไม่ละความพยายามที่จะหาโอกาสรุกรานอาณาจักรน่านเจ้า ปรากฏว่า พระเจ้าแผ่นดินจีนได้ส่งราชธิดา หงางฝ่า ให้มาอภิเษกสมรสกับพระเจ้าฟ้า เพื่อหาโอกาสรุกเงียบในเวลาต่อมา โดยได้พยายามผันแปรขนบธรรมเนียมประเพณีในราชสำนัก ให้มีแบบแผนไปทางจีนทีละน้อย ๆ ดังนั้น ราษฎรน่านเจ้าก็พากันนิยมตาม จนในที่สุด อาณาจักรน่านเจ้าก็มีลักษณะคล้ายกับอาณาจักรจีน แม้ว่าสิ้นสมัยพระเจ้าฟ้า กษัตริย์น่านเจ้าองค์หลัง ๆ ก็คงปฏิบัติตามรอยเดิมประชาชนชาวจีนก็เข้ามาปะปนอยู่ด้วยมาก แม้กษัตริย์เองก็มีสายโลหิตจากทางจีนปะปนอยู่ด้วยแทนทุกองค์ จึงก่อให้เกิดความเสื่อม ความอ่อนแอขึ้นภายใน มีการแย่งชิงราชสมบัติกันในบางครั้ง จนในที่สุดเกิดการแตกแยกในอาณาจักรน่านเจ้า ความเสื่อมได้ดำเนินต่อไปตามลำดับจนถึงปี พ.ศ. 1823 ก็สิ้นสุดลงด้วยการโจมตีของกุบไลข่าน กษัตริย์แห่งราชอาณาจักรจีน อาณาจักรน่านเจ้าสิ้นสุดในครั้งนั้น

ชนชาติต่าง ๆ ในแหลมสุวรรณภูมิก่อนที่ไทยจะอพยพมาอยู่

ชนชาติดั้งเดิม และมีความเจริญน้อยที่สุดก็คือพวก นิโกอิด ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของพวกเงาะ เช่น เซมัง ซาไก ปัจจุบันชนชาติเหล่านี้มีเหลืออยู่น้อยเต็มที แถวปักษ์ใต้อาจมีเหลืออยู่บ้าง ในเวลาต่อมาชนชาติที่มีอารยธรรมสูงกว่า เช่น มอญ ขอม ละว้า ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

ขอม มีถิ่นฐานทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของแหลมสุวรรณภูมิ ในบริเวณแม่น้ำโขงตอนใต้และทะเลสาบเขมร

ลาวหรือละว้า มีถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นดินแดนตอนกลางระหว่างขอมและมอญ

มอญ มีถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำอิรวดี

ทั้งสามชาตินี้มีความละม้ายคล้ายคลึงกันมาก ตั้งแต่รูปร่าง หน้าตา ภาษา และ

ขนบธรรมเนียม ประเพณีสันนิษฐานได้ว่า น่าจะเป็นชนชาติเดียวกันมาแต่เดิม

อาณาจักรละว้า เมื่อประมาณ พ.ศ. 700 ชนชาติละว้า ซึ่งเข้าครอบครองถิ่นเจ้าพระยา ได้ตั้งอาณาจักรใหญ่ขึ้นสามอาณาจักร คือ

อาณาจักรทวาราวดี มีอาณาเขตประมาณตั้งแต่ราชบุรี ถึงพิษณุโลก มีนครปฐมเป็นเมืองหลวง

อาณาจักรโยนกหรือยาง เป็นอาณาจักรทางเหนือในเขตพื้นที่เชียงราย และเชียงแสนมีเงินยางเป็นเมืองหลวง

อาณาจักรโคตรบูรณ์ มีอาณาเขตตั้งแต่นครราชสีมาถึงอุดรธานี มีนครพนมเป็นเมืองหลวง

แหลมสุวรรณภูมิได้เป็นศูนย์กลางการค้าของจีน และอินเดียมาเป็นเวลาช้านาน จนกลายเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมผสม ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของบริเวณนี้ เป็นเหตุดึงดูดให้ชาวต่างชาติเข้ามาอาศัย และติดต่อค้าขาย นับตั้งแต่ พ.ศ. 300 เป็นต้นมา ได้มีชาวอินเดียมาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิเป็นจำนวนมากขึ้นตามลำดับ รวมทั้งพวกที่หนีภัยสงครามทางอินเดียตอนใต้ ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์แห่งแคว้นโกศลได้กรีฑาทัพไปตีแคว้นกลิงคราฎร์ ชาวพื้นเมืองอินเดียตอนใต้ จึงอพยพเข้ามาอยู่ที่พม่า ตลอดถึงพื้นที่ทั่วไปในแหลมมลายูและอินโดจีน อาศัยที่พวกเหล่านี้มีความเจริญอยู่แล้ว จึงได้นำเอาวิชาความรู้และความเจริญต่าง ๆ มาเผยแพร่ คือ

ศาสนาพุทธ สันนิษฐานว่า พุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่เป็นครั้งแรกโดยพระโสณะและพระอุตระ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย พระพุทธศาสนาเหมาะสมกับสุวรรณภูมิเพราะสอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษให้ความสงบร่มเย็นจึงได้ยั่งยืนมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ศาสนาพราหมณ์ มีความเหมาะสมในด้านการปกครอง ซึ่งต้องการความศักดิ์สิทธิ์และเด็ดขาด ศาสนานี้สอนให้เคารพในเทพเจ้าทั้งสาม คือ พระอิศวร พระพรหม และพระนารายณ์

นิติศาสตร์ ได้แก่ การปกครอง ได้วางแผนการปกครองหัวเมืองตลอดจนการตั้งมงคลนามถวายแก่พระมหากษัตริย์และตั้งชื่อเสียง

อักษรศาสตร์ พวกอินเดียตอนใต้ได้นำเอาตัวอักษรคฤษฑ์เข้ามาเผยแพร่ ต่อมาภายหลังได้ดัดแปลงเป็นอักษรขอม และอักษรมอญ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทย โดยดัดแปลงจากอักษรขอม เมื่อปี พ.ศ. 1823

ศิลปะศาสตร์ ได้แก่ ฝีมือในการก่อสร้าง แกะสลัก ก่อพระสถูปเจดีย์ และหล่อพระพุทธรูป

อย่างไรก็ตาม ศาสนาพุทธได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์มิใช่น้อย จึงมีพิธีการต่าง ๆ ที่ลงเหลืออยู่จนถุงปัจจุบัน เช่น พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

การแผ่อำนาจของขอมและพม่า

ประมาณปี พ.ศ. 601 **โกณฑัญญะ** ซึ่งเป็นชาวอินเดียได้สมรสกับนางพญาขอม และต่อมาได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ครอบครองดินแดนของนางพญาขอม จัดการปกครองบ้านเมืองด้วยความเรียบร้อย ทำนุบำรุงกิจการทหาร ทำให้ขอมเจริญขึ้นตามลำดับ มีอาณาเขตแผ่ขยายออกไปมากขึ้น ในที่สุดก็ได้ยกกำลังไปตีอาณาจักรโคตรบูรณ์ ซึ่งเป็นอาณาจักรที่อยู่ทางเหนือของละว้าไว้ได้ แล้วถือโอกาสเข้าตีอาณาจักรทวาราวดี

ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1600 กษัตริย์พม่าผู้มีความสามารถองค์หนึ่ง คือ **พระเจ้าอโนธรามังช่อ** ได้ยกกองทัพมาตีอาณาจักรมอญ เมื่อตีอาณาจักรมอญไว้ในอำนาจได้แล้วก็ยกทัพล่วงเลยเข้ามาตีอาณาจักรทวาราวดี และมีอำนาจครอบครองตลอดไปทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา อำนาจของขอมก็สูญสิ้นไป แต่เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าอโนธรามังช่อ อำนาจของพม่าในลุ่มน้ำเจ้าพระยาก็พลอยเสื่อมโทรมดับสูญไปด้วย เพราะกษัตริย์พม่าสมัยหลังแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้แว่นแคว้นต่าง ๆ ที่เคยเป็นเมืองขึ้น ตั้งตัวเป็นอิสระได้อีก ในระหว่างนี้ พวกไทยจากน่านเจ้า ได้อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิเป็นจำนวนมากขึ้น เมื่อพม่าเสื่อมอำนาจลง คนไทยเหล่านี้ก็เริ่มจัดการปกครองกันเองในลุ่มน้ำเจ้าพระยา ฝ่ายขอมนั้นเมื่อเห็นพม่าทอดทิ้งแดนละว้าเสียแล้ว ก็หวนกลับมาจัดการปกครองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอีกวาระหนึ่ง โดยอ้างสิทธิแห่งการเป็นเจ้าของเดิม อย่างไรก็ตามอำนาจของขอมในเวลานั้นก็ก็เสื่อมลงแล้ว แต่เนื่องจากชาวไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ยังไม่มีอำนาจเต็มที่ ขอมจึงบังคับให้ชาวไทยส่งส่วยให้ขอม พวกคนไทยที่อยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้ไม่กล้าขัดขืน ยอมส่งส่วยให้แก่ขอมโดยดี จึงทำให้ขอมได้ใจ และเริ่มขยายอำนาจขึ้นไปทางเหนือ ในการนี้เข้าใจว่าบางครั้งอาจต้องใช้กำลังกองทัพเข้าปราบปราม บรรดาเมืองที่ขัดขืนไม่ยอมส่งส่วย ขอมจึงสามารถแผ่อำนาจขึ้นไปจนถึงแคว้นโยนก

ส่วนแคว้นโยนกนั้น ถือตนว่าไม่เคยเป็นเมืองขึ้นของขอมมาก่อน จึงไม่ยอมส่งส่วยให้ตามที่ขอมบังคับ ขอมจึงใช้กำลังเข้าปราบปรามนครโยนกได้สำเร็จ พระเจ้าพังคราชกษัตริย์แห่งโยนกลำดับที่ 43 ได้ถูกเนรเทศไปอยู่ที่เมืองเวียงสีทอง

ภาพพระปรางค์สามยอด จ.ลพบุรี แสดงอิทธิพลของขอมในสมัยโบราณ

แคว้นโยนกเชียงแสน (พ.ศ. 1661 – 1731)

ดังได้ทราบแล้วว่าโอรสของพระเจ้าพีล่อโก๊ะองค์หนึ่ง **ชื่อพระเจ้าสิงหนวัติ** ได้มาสร้างเมืองใหม่ขึ้นทางใต้ ชื่อเมือง**โยนกนาคนคร** เมืองดังกล่าวนี้อยู่ในเขตละว้า หรือในแคว้นโยนก เมื่อประมาณปี พ.ศ. 1111 เป็นเมืองที่สง่างามของย่านนั้น ในเวลาต่อมาก็ได้รวบรวมเมืองที่อ่อนน้อม ตั้งขึ้นเป็นแคว้น ชื่อโยนกเชียงแสน มีอาณาเขตทางทิศเหนือตลอดสิบสองปันนา ทางใต้จดแคว้นหริภุญชัย มีกษัตริย์สืบเชื้อสายต่อเนื่องกันมา จนถึง**สมัยพระเจ้าพังคราช**จึงได้เสียทีแก่ขอมดังกล่าวแล้ว

อย่างไรก็ตาม พระเจ้าพังคราชตกอับอยู่ได้ไม่นานนัก ก็กลับเป็นเอกราชอีกครั้งหนึ่งด้วยพระปรีชาสามารถของพระโอรสองค์น้อย คือ **พระเจ้าพรหม** ซึ่งมีอุปนิสัยเป็นนักรบและมีความกล้าหาญ ได้สร้างสมกำลังผู้คน ฝึกหัดทหารจนชำนิชำนาญ แล้วคิดต่อสู้กับขอมไม่ยอมส่งส่วยให้ขอม เมื่อขอมยกกองทัพมาปราบปราม ก็ตีกองทัพขอมแตกพ่ายกลับไปและยังไม่แผ่อาณาเขตเลยเข้ามาในดินแดนขอม ได้ถึงเมืองเชลียง และตลอดถึงลานนา ลานช้าง แล้วอัญเชิญพระราชบิดากลับไปครองโยนกนาคนครเดิม แล้วเปลี่ยนชื่อเมืองเสียใหม่ว่าชัยบุรี ส่วนพระองค์เองนั้นลงมาสร้างเมืองใหม่ทางใต้ชื่อเมืองชัยปราการ ให้พระเชษฐาคือ เจ้าทุกขิตราช ดำรงตำแหน่งอุปราช นอกจากนั้นก็สร้างเมืองอื่น ๆ เช่น เมืองชัยนารายณ์ นครพางคำ ให้เจ้านายองค์อื่น ๆ ปกครอง

เมื่อสิ้นรัชสมัยพระเจ้าพังคราช พระเจ้าทุกขิตราช ก็ได้ขึ้นครองเมืองชัยบุรี ส่วนพระเจ้าพรหม และโอรสของพระองค์ก็ได้ครองเมืองชัยปราการต่อมา ในสมัยนั้นขอมกำลังเสื่อมอำนาจจึงมิได้ยกกำลังมาปราบปราม ฝ่ายไทยนั้น แม้กำลังเป็นฝ่ายได้เปรียบ แต่ก็คงยังไม่มีกำลังมากพอที่จะแผ่ขยาย อาณาเขตลงมาทางใต้อีกได้ ดังนั้นอาณาเขตของไทยและขอมจึงประชิดกันเฉยอยู่

เมื่อสิ้นรัชสมัยพระเจ้าพรหม กษัตริย์องค์ต่อ ๆ มาอ่อนแอและหย่อนความสามารถซึ่งมิใช่แต่ที่นครชัยปราการเท่านั้น ความเสื่อมได้เป็นไปอย่างทั่วถึงกันยังนครอื่น ๆ เช่น ชัยบุรี ชัยนารายณ์ และนครพางคำ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 1731 เมื่อมอญกรีฑาทัพใหญ่มารุกรานอาณาจักรขอมได้ชัยชนะแล้ว ก็ล่วงเลยเข้ามารุกรานอาณาจักรไทยเชียงแสน ขณะนั้นโอรสของพระเจ้าพรหม คือ **พระเจ้าชัยศิริ** ปกครองเมืองชัยปราการ ไม่สามารถต้านทานศึกมอญได้ จึงจำเป็นต้องเผาเมือง เพื่อมิให้พวกข้าศึกเข้าอาศัย แล้วพากันอพยพลงมาทางใต้ของดินแดนสุวรรณภูมิ จนกระทั่งมาถึงเมืองร้างแห่งหนึ่งในแขวงเมืองกำแพงเพชร ชื่อเมืองแปป ได้อาศัยอยู่ที่เมืองแปปอยู่ห้วงระยะเวลาหนึ่ง เห็นว่าชัยภูมิไม่สู้เหมาะเพราะอยู่ใกล้ขอม จึงได้อพยพลงมาทางใต้จนถึงเมืองนครปฐมจึงได้พักอาศัยอยู่ ณ ที่นั้น

ส่วนกองทัพมอญ หลังจากรุกรานเมืองชัยปราการแล้ว ก็ได้ยกล่วงเลยตลอดไปถึงเมืองอื่น ๆ ในแคว้นโยนกเชียงแสน จึงทำให้พระญาติของพระเจ้าชัยศิริ ซึ่งครองเมืองชัยบุรีต้องอพยพหลบหนีข้าศึกเช่นกัน ปรากฏว่าเมืองชัยบุรีนั้นเกิดน้ำท่วม บรรดาเมืองในแคว้นโยนกต่างก็ถูกทำลายลงหมดแล้ว พวกมอญเห็นว่าหากเข้าไปตั้งอยู่ก็อาจเสียแรง เสียเวลา

และทรัพย์สินเงินทอง เพื่อที่จะสถาปนาขึ้นมาใหม่ ดังนั้นพวกมอญจึงยกกองทัพกลับ เป็นเหตุให้แว่นแคว้นนี้ว่างเปล่าขาดผู้ปกครองอยู่ห้วงระยะเวลาหนึ่ง

ในระหว่างที่ฝ่ายไทย กำลังระส่ำระส่ายอยู่นี้ เป็นโอกาสให้ขอมซึ่งมีราชธานีอุปราชอยู่ที่เมืองละโว้ ถือสิทธิ์เข้าครองแคว้นโยนก แล้วบังคับให้คนไทยที่ตกค้างอยู่นั้นให้ส่งส่วนให้แก่ขอม ความพินาศของแคว้นโยนกครั้งนี้ ทำให้ชาวไทยต้องอพยพแยกย้ายกันลงมาเป็นสองสายคือ สายของพระเจ้าชัยศิริ อพยพลงมาทางใต้ และได้อาศัยอยู่ชั่วคราวที่เมืองแปปดังกล่าวแล้ว ส่วนสายพวกชัยบุรีได้แยกออกไปทางตะวันออกของสุโขทัย จนมาถึงเมืองนครไทยจึงได้เข้าไปตั้งอยู่ ณ เมืองนั้นด้วยเห็นว่าเป็นเมืองที่มีชัยภูมิเหมาะสม เพราะเป็นเมืองใหญ่ และตั้งอยู่สุดเขตของขอมทางเหนือ ผู้คนในเมืองนั้นส่วนใหญ่ก็เป็นชาวไทย อย่างไรก็ตามในชั้นแรกที่เข้ามาตั้งอยู่นั้น ก็คงต้องยอมขึ้นอยู่กับขอม ซึ่งขณะนั้นยังมีอำนาจอยู่

ในเวลาต่อมา เมื่อคนไทยอพยพลงมาจากน่านเจ้าเป็นจำนวนมาก ทำให้นครไทยมีกำลังผู้คนมากขึ้น ข้างฝ่ายอาณาจักรลานนาหรือโยนกนั้น เมื่อพระเจ้าชัยศิริทิ้งเมืองลงมาทางใต้ แล้วก็เป็นเหตุให้ดินแดนแถบนั้นว่างผู้ปกครองอยู่ระยะหนึ่ง แต่ในระยะต่อมาชาวไทยที่ค้างการอพยพอยู่ในเขตนั้นก็ได้รวมตัวกัน ตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นหลายแห่งตั้งเป็นอิสระแก่กัน บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นก็นับว่าสำคัญ มีอยู่สามเมืองด้วยกัน คือ นครเงินยาง อยู่ทางเหนือ นครพะเยาอยู่ตอนกลาง และเมืองหริภุญไชย อยู่ลงมาทางใต้ ส่วนเมืองนครไทยนั้นด้วยเหตุที่ว่ามีที่ตั้งอยู่ปลายทางการอพยพ และอาศัยที่มีราชวงศ์เชื้อสายโยนกอพยพมาอยู่ที่เมืองนี้ จึงเป็นที่นิยมของชาวไทยมากกว่าพวกอื่น จึงได้รับยกย่องขึ้นเป็นพ่อเมือง ที่ตั้งของเมืองนครไทยนั้นสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองเดียวกันกับเมืองบางยาง ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ มีเมืองขึ้น และเจ้าเมืองมีฐานะเป็นพ่อขุน

เมื่อบรรดาชาวไทยเกิดความคิดที่จะสลัดแอกของขอมครั้งนี้ บุคคลสำคัญในการนี้ก็คือ **พ่อขุนบางกลางท่าว ซึ่งเป็นเจ้าเมืองบางยาง และพ่อขุนผาเมือง** เจ้าเมืองราดได้ร่วมกำลังกันยกขึ้นไปโจมตีขอม จนได้เมืองสุโขทัยอันเป็นเมืองหน้าด่านของขอมไว้ได้ เมื่อปี พ.ศ. 1800 การมีชัยชนะของฝ่ายไทยในครั้งนั้น นับว่าเป็นนิมิตหมายเบื้องต้น แห่งความเจริญรุ่งเรืองของชนชาติไทย และเป็นลางร้ายแห่งความเสื่อมโทรมของขอม เพราะนับแต่วาระนั้นเป็นต้นมา ขอมก็เสื่อมอำนาจลงทุกที จนในที่สุดก็สิ้นอำนาจไปจากดินแดนละว้า แต่ยังคงมีอำนาจปกครองเหนือลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนใต้

อาณาจักรสุโขทัย

กรุงสุโขทัย ตามตำนานกล่าวว่า**พระยาพาลีราช**เป็นผู้ตั้งเมืองสุโขทัยเมื่อ พ.ศ. 1043 และมีกษัตริย์ปกครองต่อกันมาหลายองค์ ถึงสมัย**พระยาอภัย**ขอมลำพูนมารุกราน พระยาอภัยจึงหนีขอมไปจำศีลอยู่ที่เขาหลวงและไปได้สาวชาวป่าชื่อนางนาคเป็นชายา ต่อมาพระยาอภัยก็กลับสุโขทัยเพื่อครองเมืองตามเดิม และได้มอบผ้ากำพลกับพระธำมรงค์ไว้ให้นางนาคเป็นที่ระลึก เมื่อพระยาอภัยกลับไปแล้วนางนาคก็ได้กำเนิดบุตรชายแต่ไม่รู้จะเก็บลูกไว้ที่ไหน จึงทิ้งลูกไว้ที่เขาหลวงพร้อมผ้ากำพลและพระธำมรงค์ พรานป่าคนหนึ่งไปพบจึงกลับมาเลี้ยง

ต่อมาพระยาอภัยเมื่อกลับไปครองเมืองดังเดิมแล้วก็ได้เกณฑ์ชาวบ้านไปช่วยกันสร้างปราสาท นายพรานถูกเกณฑ์ไปด้วย ระหว่างการก่อสร้างปราสาทนายพรานได้วางเด็กน้อยไว้ข้างปราสาทนั้น เมื่อแสงแดดส่องถูกเด็กน้อยยอดปราสาทก็โอนเอนมาบังร่มให้เด็กอย่างอัศจรรย์ พระอภัยมาดูพระกุมารพร้อมผ้ากำพลและพระธำมรงค์จึงได้ขอเด็กไปเป็นบุตรตั้งชื่อให้ว่าอรุณกุมาร พระยาอภัยมีโอรสอีกองค์หนึ่งกับมเหสีใหม่ชื่อว่า ฤทธิกุมาร ต่อมาภายหลังได้ไปครองเมืองนครสวรรค์และมีนามใหม่ว่า**พระลือ** ส่วนอรุณกุมารไปได้ธิดาเมืองศรีสัชนาลัยเป็นชายจึงไปครองศรีสัชนาลัยมีนามใหม่ว่า **พระร่วงโรจนฤทธิ์** พร้อมทั้งย้ายเมืองหลวงจากสุโขทัยไปศรีสัชนาลัย พระร่วงโรจนฤทธิ์ได้เสด็จไปเมืองจีนและได้พระสุทธิเทวีราชธิดากรุงจีนมาเป็นชายาอีกองค์หนึ่ง พร้อมทั้งได้นำช่างชาวจีนกลับมาตั้งเตาทำถ้วยชามที่ศรีสัชนาลัย ซึ่งเรียกว่าเตาทุเรียง ครั้งถึงปี พ.ศ.1560 ขอมมารุกราน ศรีสัชนาลัย มีขอมดำดินมาจะจับพระร่วงโรจนฤทธิ์ พระร่วงจึงสาบให้ขอมกลายเป็นหินอยู่ตรงนั้น

เมื่อขึ้นครองเมือง พระร่วงได้ย้ายเมืองหลวงจากศรีสัชนาลัยมาที่สุโขทัย เมื่อสิ้นรัชกาลแล้ว พ่อขุนนาวนำถม ได้ปกครองสุโขทัยต่อมา และสุโขทัยก็ตกเป็นเมืองขึ้นของขอม **พ่อขุนนาวนำถม**และ**พ่อขุนศรีเมืองมาน**พยายามช่วยกันขับไล่ขอมจากสุโขทัยแต่ไม่สำเร็จ

ปี พ.ศ. 1800 **พ่อขุนบางกลางท่าว**กับ**พ่อขุนผาเมือง**สามารถขับไล่ขอมได้สำเร็จ พ่อขุนบางกลางท่าวขึ้นเป็นกษัตริย์สุโขทัยทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ สุโขทัยเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดในสมัยพ่อขุนรามคำแหงและสมัยพระยาลิไทย สมัยพ่อขุนรามคำแหงนี้มีการเชิญพระสงฆ์จากนครศรีธรรมราชมาช่วยกันประดิษฐ์ลายสือไทยเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัยเอง ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นหนังสือไทยในปัจจุบัน

พ.ศ. 1893 **พระเจ้าอู่ทอง**ทรงสถาปนาอยุธยาเป็นราชธานีอีกแห่งหนึ่งของคนไทย แต่อยุธยากับสุโขทัยก็ไม่ได้เป็นศัตรูกัน

ในสมัย**พระยาลิไทย**นั้นขุนหลวงพะงั่วแห่งอยุธยาได้มาร่วมมือกันเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมีการนิมนต์พระสงฆ์มาช่วยรวบรวมพระธรรมวินัยที่กระจัดกระจายเพราะศึกสงครามและให้คณะสงฆ์ร่วมกันร่างไตรภูมิพระร่วงเพื่อใช้สอนพุทธบริษัทให้ทำความดี ในสมัยพระยาลิไทยนี้ได้มีการสร้างพระพุทธรูปสำคัญของไทยสามองค์ คือ พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศากยมุนี

ยุคหลังพระยาลิไท อาณาจักรสุโขทัยอ่อนแอลง ในที่สุดจึงถูกผนวกรวมเป็นอาณาจักรเดียวกับอยุธยา เมื่ออยุธยาเสียกรุงแก่พม่าครั้งที่ 2 เมืองสุโขทัยก็ยิ่งเสื่อมลง พลเมืองสุโขทัยส่วนใหญ่อพยพหนีสงคราม

เมื่อตั้งกรุงธนบุรี สุโขทัยก็ถูกฟื้นฟูขึ้นใหม่ด้วย โดยไปตั้งเมืองอยู่ที่บ้านธานีริมแม่น้ำยม ต่อมาก็ถูกยกฐานะเป็นอำเภอธานีขึ้นอยู่กับจังหวัดสวรรคโลก พ.ศ. 2475 เปลี่ยนชื่ออำเภอธานีเป็นอำเภอสุโขทัยธานี และพ.ศ. 2482 ยุบจังหวัดสวรรคโลกเป็นอำเภอ และยกฐานะอำเภอสุโขทัยธานีขึ้นเป็นจังหวัดสุโขทัยแทน

การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย

การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยเท่าที่ปรากฏหลักฐานแว่นแคว้น สุโขทัยได้ก่อตั้งขึ้นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 18 โดยศูนย์กลางอำนาจของสุโขทัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำน่าน ต่อมาจึงได้ขยายตัวไปทางด้านตะวันตกบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงและทิศตะวันออกบริเวณลุ่มแม่น้ำป่าสัก

จากศิลาจารึกหลักที่ 2 ศิลาจารึกวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย ได้กล่าวถึงการขยายอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของชุมชนเมืองในลุ่มแม่น้ำยม และลุ่มแม่น้ำน่าน ในรัชสมัยของ**พ่อขุนศรีนาวนำถม**ขุนในเมืองเชลียง (ศรีสัชนาลัย) เป็นเจ้าเมืองปกครองในฐานเมืองขึ้น ขอมได้ครอบครองเมืองศรีสัชนาลัย และสุโขทัยเมื่อประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งสันนิษฐานว่า เป็นการขยายเมือง โดยการรวบรวมเมืองเป็นเมืองคู่ ดังปรากฏเรียกในศิลาจารึกว่า “นครสองอัน” การรวมเมืองเป็นเมืองคู่นี้เป็นการรวมทรัพยากรสำหรับการขยายเมืองให้เป็นแว่นแคว้นใหญ่โตขึ้น พระองค์มีโอรส 2 พระองค์ คือ **พ่อขุนผาเมือง** เจ้าเมืองราด และ**พระยาคำแหงพระราม** เจ้าเมืองสระหลวงสองแคว (เมืองพิษณุโลก)

พ่อขุนผาเมืองน้ำ ปรากฏความในจารึกว่ากษัตริย์ขอมในสมัยนั้น ซึ่งสันนิษฐานว่าคือ **พระเจ้าชัยวรมันที่ 7** (พ.ศ. 1724 – 1761) ได้ยกราชธิดา คือ “นางสุขรมหาเทวี” ให้เพื่อสร้างสัมพันธไมตรี พร้อมทั้งพระราชทางเครื่องราชูปโภค คือ พระขรรค์ชัยศรีและพระนามเฉลิมพระเกียรติว่า **“ศรีอินทราทิตย์** หรือ **ศรีอินทราบดินทราทิตย์”** อาณาเขตของกรุงสุโขทัยในสมัยพ่อขุนศรีนาวนำถม คงไม่กว้างขวางเท่าใดนัก สันนิษฐานว่าครอบคลุมถึงเมืองฉอด (เมืองสอด) ลำพูน พิษณุโลก และอำนาจในสมัยขอมในการควบคุมเมืองในอาณาเขตในสมัยของพ่อขุนศรีนาวนำถมคงไม่มั่นคงนัก แต่ละเมืองคงเป็นอิสระในการปกครองตนเอง เมืองหลายเมืองคงเป็นเมืองในระบบเครือญาติ หรือเมืองที่มีสัมพันธไมตรีต่อกัน ภายหลังเมื่อพ่อขุนศรีนาวนำถมสิ้นพระชนม์ คงเกิดความวุ่นวายในเมืองสุโขทัย ขอมสบาดโขลญลำพง ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเป็นเจ้าเมืองลำพง ซึ่งเป็นเมืองที่ปรากฏชื่อในศิลาจารึก หรืออาจเป็นขุนนางขอมที่กษัตริย์ขอมส่งมากำกับดูแลอยู่ที่สุโขทัยได้นำกำลังเข้ายึดเมืองสุโขทัย ศรีสัชนาลัย และเมืองใกล้เคียงไว้ได้ พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราดและพระสหาย คือพ่อขุนบางกลางท่าว เจ้าเมืองบางยาง ได้รวมกำลังกันปราบปรามจนได้ชัยชนะ **พ่อขุนบางกลาง**หาวจึงได้ขึ้นครองราชย์ ณ เมืองสุโขทัย มีพระนามว่า **“พ่อขุนศรีอินทราทิตย์”** เป็นปฐมกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วง ส่วนพ่อขุนผาเมืองได้กลับไปครองเมืองราดดังเดิม

หลักฐานในศิลาจารึกกล่าวว่า หลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมืองต่าง ๆ ในอาณาเขตของสุโขทัยได้แยกตัวเป็นอิสระ ไม่ยอมรับศูนย์อำนาจที่เมืองสุโขทัยเหมือนดังเช่นสมัยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ ปรากฏข้อความในศิลาจารึกหลักที่ 3 ศิลาจารึกนครชุมจังหวัดกำแพงเพชรว่า “บ้านเมืองขาด....หลายบั้น หลายท่อนแชว หลายบั้นหลายท่อน ดั้งเมืองพ... นกเป็นขุนหนึ่งเมืองคนที พระบาง หาเป็นขุนหนึ่ง เมืองเชียง

ทองหาเป็นขุนหนึ่ง...” ความแตกแยกของเมืองต่าง ๆ ในอาณาจักรสุโขทัย หลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชนั้น อาจเนื่องมาจากศูนย์กลางอำนาจปราศจากความเข้มแข็ง บ้านพี่เมืองน้องในอาณาจักรสุโขทัยได้แตกแยกออกถืออำนาจปกครองตนเองโดยไม่ขึ้นแก่กัน เมืองประเทศราชที่มีกำลังกล้าแข็งพากันแยกตัวเป็นอิสระ เช่น เมืองนครศรีธรรมราช และเมืองหงสาวดี เป็นต้น

อาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองสืบมาประมาณ 200 ปีเศษ (พ.ศ. 1762 – 1981) ภายหลังจึงตกอยู่ใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา และถูกรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับกรุงศรีอยุธยาในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 (เจ้าสามพระยา)

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 11

11.1 จากการประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย กรุงสุโขทัยเสื่อมอำนาจลง เพราะสาเหตุใด อธิบายมาพอเข้าใจ

11.2 หลักฐานสำคัญใดที่ทำให้เราทราบประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย อธิบายมาพอเข้าใจ

อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา

อาณาจักรอยุธยาถือกำเนิดขึ้นมาจากการรวมตัวของแว่นแคว้นสุพรรณบุรีและลพบุรี พระเจ้าอู่ทองได้สถาปนาอยุธยาขึ้น เมื่อวันศุกร์ที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 1893 (ค.ศ. 1351) โดยตั้งขึ้นในเมืองเก่า “อโยธยา” ที่มีมาก่อน ในบริเวณที่เรียกว่าหนองโสน ซึ่งมีแม่น้ำ 3 สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก มาบรรจบกัน แล้วตั้งนามพระนครนี้ว่า “กรุงเทพมหานคร บวรทวาราวดีศรีอยุธยา มหาดิลกบวรรัตนราชธานีบุรีรมย์” คนทั่วไปเรียกตัวเมืองอยุธยาว่า “เกาะเมือง” มีรูปลักษณะคล้ายเรือสำเภา โดยมีหัวเรืออยู่ทางด้านทิศตะวันออก ชาวต่างประเทศในสมัยนั้น กล่าวถึงกรุงศรีอยุธยาว่าเป็นเวนิสตะวันออก เนื่องจากกรุงศรีอยุธยามีการขุดคูคลองเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับแม่น้ำใหญ่รองเมือง จึงทำให้อยุธยามีสภาพเป็นเกาะมีแม่น้ำล้อมรอบ

การสถาปนากรุงศรีอยุธยา

ชาวไทยเริ่มตั้งถิ่นฐานบริเวณตอนกลาง และตอนล่างของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามาตั้งแต่ 18 แล้ว มีเมืองสำคัญหลายเมือง อาทิ ละโว้ อโยธยา สุพรรณบุรี นครชัยศรี เป็นต้น ต่อมาราวปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรขอม และสุโขทัยเริ่มเสื่อมอำนาจลง **พระเจ้าอู่ทอง** เจ้าเมืองอู่ทอง ซึ่งขณะนั้นเกิดโรคห่าระบาดและขาดแคลนน้ำ จึงทรงดำริจะย้ายเมืองและพิจารณาชัยภูมิเพื่อตั้งอาณาจักรใหม่ พร้อมกันนั้นต้องเป็นเมืองที่มีน้ำไหลเวียนอยู่ตลอด

ครั้งแรกพระองค์ทรงประทับที่ตำบลเวียงเหล็กเพื่อดูชั้นเชิงเป็นเวลากว่า 3 ปี และตัดสินพระทัยสร้างราชธานีแห่งใหม่บริเวณตำบลหนองโสน (บึงพระราม) และสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานี เมื่อวันศุกร์ที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 1893 มีชื่อตามพงศาวดาร*ว่า กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา มหินทรายุธยา มหาดิลกภพนพรัตน์ ราชธานีบุรีรมย์* ด้วยบริเวณนั้นมีแม่น้ำล้อมรอบถึง 3 สาย อันได้แก่ แม่น้ำลพบุรีทางทิศเหนือ แม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศตะวันตกและทิศใต้ แม่น้ำป่าสัก ทางทิศตะวันออก เดิมทีบริเวณนี้ไม่ได้มีสภาพเป็นเกาะ ต่อมาพระองค์ทรงดำริให้ขุดคูเชื่อมแม่น้ำทั้ง 3 สาย กรุงศรีอยุธยาจึงมีน้ำเป็นปราการธรรมชาติให้ปลอดภัยจากข้าศึก นอกจากนี้ที่ตั้งกรุงศรีอยุธยายังห่างจากปากแม่น้ำไม่มาก เมื่อเทียบกับเมืองใหญ่ ๆ อีกหลายเมืองในบริเวณเดียวกัน ทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการกระจายสินค้าสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ในอาณาจักร รวมทั้งอาณาจักรใกล้เคียงอีกด้วย

ขยายตัวของอาณาจักร

กรุงศรีอยุธยาดำเนินนโยบายขยายอาณาจักรด้วยการใช้กำลังปราบปราม ซึ่งเห็นได้จากชัยชนะในการยึดครองเมืองนครธม (พระนคร) ได้อย่างเด็ดขาดในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2และอีกวิธีหนึ่งคือ การสร้างความสัมพันธ์แบบเครือญาติ อันเห็นได้จากการผนวกกรุงสุโขทัยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร

การสิ้นสุดลงของอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา

เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 1

ในสมัยพระมหาจักรพรรดิ์ ปี พ.ศ. 2112 อาณาจักรพม่ามีความเข็มแข็ง เพราะมีพระเจ้าบุเรงนองมีแสนยานุภาพ ได้ขยายอาณาเขตมายังประเทศไทยเกิดวีระสตรีหรือพระศรีสุริโยทัย แต่งตัวเป็นชายสู้รบกับพม่าจนถูกฟันขาดสะพายแล่ง และไทยเสียกรุงศรีอยุธยาในสมัยพระมหินทราธิราช พระราชบุตร พระมาหจักรพรรดิ์และพม่าได้พระองค์ดำหรือ พระนเรศวรเป็นตัวประกันไปอยู่หงสาวดี จนต่อมาพระนเรศวรเดินทางกลับประเทศไทยทรงประกาศตัวเป็นอิสระภาพไม่ขึ้นกับพม่า กรุงศรีอยุธยาจึงเป็นอิสระนับแต่นั้นมา

เสียกรุงอยุธยาครั้งที่ 2

ช่วงสมัยรัชกาลของสมเด็จ**พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ** พระองค์มีโอรสอยู่ 5 พระองค์ ซึ่งทั้ง 5 องค์ก็หมายอยากได้ในราชสมบัติ เมื่อ**พระเจ้าเอกทัศน์** (โอรสองค์โต) และ**พระเจ้าอุทุมพร** (โอรสองค์รอง) ได้มีสิทธิในราชสมบัติเท่ากัน โดยพระเจ้าเอกทัศน์เป็นโอรสองค์โตย่อมได้ในราชสมบัติ ส่วนพระเจ้าอุทุมพรก็ทรงมีสติปัญญาเป็นเลิศ สามารถควบคุมกองกำลังได้ นั้นเป็นการจุดชนวนให้ทั้ง 2 พระองค์ต้องสลับการขึ้นครองราชย์กัน โดยในยามสงบพระเจ้าเอกทัศน์จะทรงครองราชย์ในยามสงคราม พระเจ้าอุทุมพรจะทรงครองราชย์ ในทางพม่าเมื่อกษัตริย์ พระเจ้าอลองพญา สวรรคตจากการถูกกระสุนปืนใหญ่ พระโอรสจึงตั้งทัพเข้ายึดเมืองอยุธยาในปี 2309 ในเวลาต่อมาเมื่อพระเจ้าอุทุมพรหมดความมั่นใจในการครองราชย์

เพราะพระเชษฐา (เอกทัศน์) ก็ทวงคืนราชสมบัติตลอดเมื่อไล่ข้าศึกได้ จึงออกผนวช โดยไม่สึก ทำให้พระเจ้าเอกทัศน์ครองราชย์ได้นาน 9 ปี ที่ค่ายบางระจัน **ชาวบ้านบางระจัน**ได้ขอกำลังเสริมจากอยุธยา แต่พระองค์ไม่ให้ และในเวลายิงปืนใหญ่ก็ให้ใส่กระสุนน้อย เพราะจะทำให้มเหสีรำคาญเสียง ทำให้**พระเจ้าตากสิน**ผู้นำกองทัพหมดศรัทธาและนำทัพตีค่ายออกจากกรุงในที่สุด กรุงศรีอยุธยาถูกเผาไม่เหลือแม้นวัดวาอาราม นับเวลาของราชธานีได้ 417 ปี เสียกรุงให้แก่พม่า 2 ครั้ง คือ ครั้งแรก ปี พ.ศ. 2112 ในสมัยสมเด็จพระมหินทราธิราช (โอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ) ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าเป็นเวลา 15 ปี และเมื่อปี พ.ศ. 2117 พระนเรศวรมหาราชทรงกู้เอกราชกลับคืนมา และเมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาก็ถึงกาลล่มสลาย

กรุงศรีอยุธยามีกษัตริย์ปกครองทั้งหมด 33 พระองค์จาก 5 ราชวงศ์ ได้แก่ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณบุรี ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง ราชวงศ์บ้านพลูหลวง

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 12

12.1 ลักษณะเด่นของการสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวง คืออะไร

12.2 สาเหตุสำคัญที่ทำให้ไทยต้องการเสียกรุงศรีอยุธยาให้พม่า 2 ครั้ง คืออะไร

อาณาจักรกรุงธนบุรี

สมเด็จพระเจ้าตากสินสามารถยึดธนบุรีและกรุงศรีอยุธยาคืนมาจากพม่าได้ทำให้พระองค์มีความชอบธรรมในการสถาปนาพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ แต่เนื่องจากเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาเสียหายเกินกว่าที่จะบูรณะให้คืนได้ดังเดิม จึงทรงสถาปนาธนบุรีขึ้นเป็นราชธานีในปีเดียวกัน

การสถาปนาธนบุรีเป็นราชธานี

เมื่อ**สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช** สามารถกู้เอกราชของชาติไทยได้แล้ว ปัญหาของไทยในขณะนั้นคือ การป้องกันตนเองให้พ้นจากการโจมตีโดยพม่า และหาอาหารให้พอเลี้ยงผู้คนที่มีชีวิตรอดจากสงคราม แต่สภาพอยุธยาขณะนั้นไม่อาจจะฟื้นฟูบูรณะได้อย่างรวดเร็วด้วยกำลังคนเพียงเล็กน้อย อีกทั้งพม่าได้รู้ลู่ทางและจุดอ่อนของอยุธยาเป็นอย่างดีแล้ว ดังนั้นพระองค์จำเป็นที่จะต้องหาชัยภูมิที่เหมาะสมในการสถาปนาราชธานีแห่งใหม่ และได้รับพระราชทานนามว่า “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” ....กรุงธนบุรีตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นพื้นที่ของเมืองบางกอกเดิมในสมัยอยุธยาเมืองบางกอก มีฐานะ

เป็น “เมืองท่าเดิม” คือเป็นที่จอดเรือสินค้าและเป็นเมืองหน้าด่านที่ทำหน้าที่ป้องกันข้าศึกที่จะยกทัพเข้ามาทางปากน้ำเจ้าพระยา รวมทั้งมีหน้าที่ตรวจตราเก็บภาษีเรือและสินค้าที่ขึ้นล่องตามลำน้ำเจ้าพระยาตอนล่างบางกอกซึ่งมีป้อมปราการและมีด่านเก็บภาษีด่านใหญ่ที่เรียกว่า ขนอนบางกอก

เมืองบางกอกจึงมีชุมชนคนต่างชาติ เช่น จีน อินเดีย มุสลิม ที่เดินทางมาติดต่อค้าขายและเป็นทางผ่านของนักเดินทาง เช่น นักการทูต พ่อค้า นักการทหาร และนักบวชที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนา รวมทั้งนักเผชิญโชคที่ต้องการเดินทางไปยังอยุธยา ดังนั้น โดยพื้นฐานที่ตั้งของธนบุรีจึงอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์ของปากน้ำเจ้าพระยา และเป็นเมืองที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก่อน

ตลอดจนเป็นเมืองที่มีความปลอดภัยเพราะมีทั้งป้อมปราการและแม่น้ำลำคลองที่ป้องกันไม่ให้ข้าศึกโจมตีได้โดยง่าย

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้สถาปนาธนบุรีเป็นราชธานีพระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้นเป็นที่ประทับ โดยสร้างพระราชวังชิดกำแพงเมืองทางด้านใต้ มีอาณาเขตตั้งแต่ป้อมวิไชยประสิทธิ์และวัดท้ายตลาด (วัดโมลีโลกยาราม) ขึ้นมาจนถึงวัดอรุณราชวรารามวัดทั้งสองจึงเป็นวัดในเขตพระราชฐาน สำหรับวัดแจ้งมีฐานะเป็นพระอารามหลวง และเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตที่ได้อัญเชิญมาจากเวียงจันทร์เมื่อ พ.ศ. 2322

การปกครอง หลังจากไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่า เมื่อ พ.ศ. 2310 บ้านเมืองอยู่ในสภาพไม่เรียบร้อย มีการปล้นสะดมกันบ่อย ผู้คนจึงหาผู้คุ้มครองโดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มเรียกว่าชุมนุม ชุมนุมใหญ่ ๆ ได้แก่ ชุมนุมเจ้าพระยาพิษณุโลก ชุมนุมเจ้าพระฝาง ชุมนุมเจ้าพิมายชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช เป็นต้น สมเด็จพระเจ้าตากสินทรงใช้เวลาภายใน 3 ปี ยกกองทัพไปปราบชุมชนต่าง ๆ ที่ตั้งตนเป็นอิสระจนหมดสิ้นสำหรับระเบียบการปกครองนั้น พระองค์ทรงยึดถือและปฏิบัติตามระเบียบการปกครองแบบสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายตามที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงวางระเบียบไว้ แต่รัดกุมและมีความเด็ดขาดกว่า คนไทยในสมัยนั้นจึงนิยมรับราชการทหาร เพราะถ้าผู้ใดมีความดีความชอบก็จะได้รับการปูนบำเหน็จอย่างรวดเร็ว

เศรษฐกิจ ในขณะที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชขึ้นครองราชย์นั้นบ้านเมืองกำลังประสบความตกต่ำทางเศรษฐกิจอย่างที่สุด เกิดการขาดแคลนข้าวปลาอาหาร และเกิดความอดอยากยากแค้น จึงมีการปล้นสะดมแย่งอาหาร มิหนำซ้ำยังเกิดภัยธรรมชาติขึ้นอีก ทำให้ภาวะเศรษฐกิจที่เลวร้ายอยู่แล้วกลับทรุดหนักลงไปอีกถึงกับมีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงแก้ไขวิกฤตการณ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทรงสละทรัพย์ส่วนพระองค์ ซื้อข้าวสารมาแจกจ่ายแก่ราษฎรหรือขายในราคาถูก พร้อมกับมีการส่งเสริมให้มีการทำนาปีละ 2 ครั้ง เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอ การสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในตอนปลายรัชกาล เนื่องจากพระองค์ทรงตรากตรำทำงานหนักในการสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชาติบ้านเมือง พระราชพงศาวดารฉบับต่าง ๆ ได้ บันทึกไว้ว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงมีพระสติฟั่นเฟือน ทำให้บ้านเมืองเกิดความระส่ำระสายและได้เกิดกบฏขึ้นที่กรุงเก่า พวกกบฏได้ทำการปล้นจวนพระยาอินทรอภัยผู้รักษากรุงเก่าจนถึงหลบหนีมายังกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดให้พระยาสวรรค์ไปสืบสวนเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่พระยาสรรค์กลับไปเข้าด้วยกับพวกกบฏ และคุมกำลังมาตีกรุงธนบุรี ทำให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกต้องรีบยกทัพกลับจากเขมร เพื่อเข้าแก้ไขสถานการณ์ในกรุงธนบุรี และจับกุมผู้ก่อการกบฏมาลงโทษรวมทั้งให้ข้าราชการปรึกษาพิจารณา ความที่มีผู้ฟ้องร้องกล่าวโทษสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในฐานะที่ทรงเป็นต้นเหตุแห่งความยุ่งยากในกรุงธนบุรีและมีความเห็นให้สำเร็จโทษพระองค์เพื่อมิให้เกิดปัญหายุ่งยากอีกต่อไป สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงถูกสำเร็จโทษและเสด็จสวรรคตใน พ.ศ. 2325

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 13

13.1 เหตุการณ์ในสมัยกรุงธนบุรีใดที่อยู่ในความทรงจำของคนไทยในปัจจุบัน อธิบายมาพอเข้าใจ

13.2 สาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าตากสินต้องเสียกรุงให้กับพม่า คืออะไร อธิบายมาพอเข้าใจ

จ้าพระยามหากษัตริย์ศึกต้องยกทัพกลับจากเขมรมาปราบปราม และปราบดาภิเษกเป็นปฐมราชวงศ์จักรีเมื่อปี พ.ศ. 2525 ทรงพระนามว่าพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงทำพิธีตั้งเสาหลักเมืองตามประเพณี เสาหลักเมืองได้สร้างเป็นศาลเทพารักษ์เรียกกันสามัญว่า “ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง” และรับสั่งให้ย้ายเมืองหลวงมาอยู่กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกรุงธนบุรี อยู่ฟากตะวันออก เรียกเมืองบางกอก ซึ่งมีคนจีนอาศัยอยู่มาก เมื่อย้ายมาอยู่ฝั่งตะวันออกแล้ว ได้ทรงสร้างเป็นเมืองหลวงขึ้น เรียกว่า กรุงเทพมหานครบวรรัตนโกสินทร์ ต่อมาในรัชกาลที่ 4 จึงทรงเปลี่ยนเป็นกรุงเทพพระมหานครอมรรัตนโกสินทร์

เหตุที่ย้ายกรุงเพราะทรงเล็งเห็นว่า

1. กรุงธนบุรีคับแคบ อยู่ระหว่างวัดเป็นการยากที่จะขยาย

2. อยู่ฝั่งคดของแม่น้ำทำให้น้ำเซาะตลิ่งพังอยู่เรื่อย

3. การที่มาตั้งที่กรุงเทพฯ นั้นที่ตั้งเหมาะสมกว่า อาศัยแม่น้ำเป็นกำแพงเมือง และตัวเมืองอาจขยายได้

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าทรงเป็นผู้สามารถได้ทรงแก้ปัญหาต่าง ๆ คือ เมื่อเสวยราชย์ขึ้นครองก็ต้องรีบสร้างเมือง สร้างพระนครอยู่ 3 ปี จึงสำเร็จ พ.ศ. 2328 พอสมโภชพระนครแล้ว ในปีนั้นเองพม่าก็ยกกองทัพใหญ่มาประชิด

1. การตั้งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงรับการกราบบังคมทูลเชิญจากประชาชนขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์จากประชาชน โดยทรงทำพิธีปราบดาภิเษก ขึ้นเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 และทรงสถาปนาเมืองหลวงใหม่มีนามว่า “กรุงเทพมหานครบวรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุธยามหาดิลก ภพนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์อุดมราชนิเวชมหาสถาน อมรพิมานอวตาลสถิตสักกะทัศติยวิศนุกรรมประสิทธิ์” ใช้เวลาในการสร้าง 7 ปี พระองค์ทรงมีพระราชปณิธานว่า “ตั้งใจอุปถัมภก ยอยกพระศาสนา จะปกป้องขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี”

สมัยรัชกาลที่ 1 ไทยทำสงครามกับพม่าถึง 7 ครั้ง ครั้งที่สำคัญที่สุด คือ สงคราม 9 ทัพ โดยพระเจ้าปดุง กษัตริย์พม่ารวมพลจำนวนถึง 144,000 คน จัดเป็น 9 ทัพเข้าตีไทย โดยแบ่งเป็นตีกรุงเทพ 5 ทัพ หัวเมืองฝ่ายเหนือ 2 ทัพ และฝ่ายใต้ 2 ทัพ ไทยมีกำลังเพียงครึ่งหนึ่งของพม่า แต่ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและกรมพระราชวังบวรสถานมงคล จึงทำให้ฝ่ายพม่าพ่ายแพ้กลับไป

ด้านการปกครอง มีการปกครองตามแบบกรุงศรีอยุธยาและธนบุรี คือ ยึดแบบที่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงวางไว้แต่วางระเบียบให้รัดกุมมากขึ้น โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขสูงสุดในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

ด้านเศรษฐกิจ จังกอบ คือ การชักส่วนจากสินค้า หรือเก็บเงินเป็นอัตราตามขนาดของยานพาหนะที่ขนสินค้า อากร คือ การเก็บชักส่วนจากผลประโยชน์ที่ราษฎรทำได้ เช่น การทำนา ทำสวน ส่วย คือ สิ่งที่ราษฎรเสียให้แก่รัฐแทนการใช้แรงงาน ฤชา คือ ค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บจากบริการต่าง ๆ ที่รัฐทำให้ราษฎร

1. เงินค่าผูกปี้ข้อมือจีน เป็นเงินค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บจากชายชาวจีน เพื่อทดแทนการถูกเกณฑ์แรงงาน ซึ่งเริ่มในสมัยรัชกาลที่ 2

ภาพพระบรมมหาราชวัง

2. เงินค่าราชการ เป็นเงินที่ไพร่จ่ายแทนการเข้าเวรราชการ เริ่มในสมัยรัชกาลที่ 3 อัตราคนละ 18 บาทต่อปี

3. การเดินสวนเดินนา เริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 โดยเรียกเก็บเป็น ข้าวเปลือก เรียกว่า หางข้าว

4. ระบบเจ้าภาษีนายอากร เอกชนเป็นผู้ประมูลเพื่อเป็นผู้จัดเก็บภาษี

ด้านสังคม สังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงมีลักษณะคล้ายสังคมสมัยอยุธยาตอนปลาย แต่มีความสบายมากกว่าเพราะไม่ค่อยมีสงคราม เป็นสังคมเกษตรกรรม ครอบครัวมีขนาดใหญ่ ยึดระบบอาวุโส มีการแบ่งฐานะของบุคคลออกเป็นพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง ไพร่ (ประชาชนธรรมดา) ทาส สำหรับพระสงฆ์เป็นชั้นพิเศษที่ได้รับการเคารพนับถือจากประชาชน

รัชกาลที่ 2 คือพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ในสมัยนี้พระองค์มีพระปรีชาสามารถในด้านศิลป

รัชกาลที่ 3 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นยุคที่กี่ค้าเจริญมิตรค้ากับประเทศจีน ประเทศไทยมีเศรษฐกิจกิจที่มั่นคงมีการสร้างวัดวาอารามจำนวนมากมีคำประพันธ์ที่สำคัญ ๆ คือ รามเกียรติ์ มีความสามารถในการแกะสลักประตูไม้ที่วัดสุทัศน์

การปฏิรูปราชการในสมัยรัชกาลที่ 4

1. เปิดโอกาสให้ราษฎรร้องทุกข์ ถวายฎีกาได้อย่างสะดวก ด้วยการตีกลองวินิจฉัยเภรี
2. ปรับปรุงด้านการกฎหมายและการศาล ตั้งโรงพิมพ์ อักษรพิมพ์การ เพื่อพิมพ์ประกาศและแถลงข่าว
3. ขุนนางข้าราชการสวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้า
4. ทรงจ้างแหม่มแอนนา มาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษให้แก่พระราชโอรสและพระราชธิดาในพระบรมมหาราชวัง
5. ทรงทำนุบำรุงพระศาสนาทรงให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา

เหตุการณ์เกี่ยวกับต่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 4 มีเพื่อนบ้านของไทย เช่น พม่า มลายู ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2398 สมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรียแห่งอังกฤษทรงส่งทูตชื่อ เซอร์ จอห์น บาวริง มาขอทำสัญญากับไทย ชื่อสัญญาบาวริง สัญญานี้มีทั้งข้อดีและก็ข้อเสีย หลังจากที่ไทยทำสัญญานี้ไปแล้วก็มีหลายชาติมาทำสัญญานี้กันอีก เซอร์จอห์น บาวริง ได้บรรดาศักดิ์เป็น “พระยาสยามนุกูล สยามิศรมหายศ” พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เปลี่ยนชื่อกรุงเทพ จากคำว่า บวร เป็น อมร ที่แปลว่าเทวดา และมีการตัดถนนเจริญกรุง ซึ่งเป็นถนนสายแรกของไทย

การปฏิรูปในสมัยรัชกาลที่ 5

1. การเลิกทาส แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยโปรดให้เลิกการซื้อขายทาส ลดค่าตัวทาส ลูกทาสในปี พ.ศ. 2411 ทรงใช้เวลา 31 ปี แผ่นดินไทยจึงหมดทาส

2. ด้านการศึกษา ได้มีการตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและโรงเรียนวัดมหรรณพาราม

การปรับปรุงประเพณีต่าง ๆ

1. ยกเลิกพิธีการหมอบคลานเวลาเข้าเฝ้า
2. ยกเลิกทรงผมมหาดไทย
3. จัดการไฟฟ้า
4. จัดการประปา

ที่สำคัญ คือ ทรงต้องการดูแลทุกข์สุขของราษฎรอย่างแท้จริง โดยเสด็จประพาสต้นจึงได้เสด็จเยือนราษฎรตามหัวเมืองต่าง ๆ อยู่เสมอ โปรดให้เลิกทาสทำให้พระองค์ได้รับการถวายพระนามว่า “สมเด็จพระปิยมหาราช” เพราะทรงเป็นที่รักของประชาชนทุกคน ทรงครองราชย์นาน 42 ปี วันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 เป็นวันสวรรคต มีการนำพวงมาลาไปถวายสักการบูชา ณ พระบรมรูปทรงม้าทุกปีเรียกว่า วันปิยมหาราช

การปฏิรูปในสมัยรัชกาลที่ 6

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือพระมหาธีรราชเจ้า ทรงเป็นพระราชโอรสของรัชกาลที่ 5 พระราชกรณียกิจของพระองค์ในการปฏิรูปงานด้านต่าง ๆ คือ

1. การปกครอง ทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ จึงทรงนำการปกครองแบบประชาธิปไตยมาทดลองแก่ข้าราชการด้วยการตั้งเมืองประชาธิปไตย คือ “ดุสิตธานี” (อยู่ในบริเวณโรงพยาบาลพระมงกุฎ) มีการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น แต่ยังไม่ได้ผลเพราะราษฎรได้รับการศึกษายังไม่เพียงพอ มีการออกหนังสือพิมพ์ “ดุสิตสมิต” ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น

2. ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ สงครามโลกครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2475 – 2461 ในยุโรปพระองค์ตัดสินพระทัยเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตร เยอรมนีเป็นฝ่ายรุกรานและแพ้ ทำให้ไทยมีฐานะเท่าเทียมกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้สามารถแก้ไขสนธิสัญญาบาวริง ที่ทำในสมัยรัชกาลที่ 4

รัชกาลที่ 6 ทรงได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจาก ดร.ฟรานซิส บี แซร์ ได้ช่วยเจรจาเกี่ยวกับสนธิสัญญาบาวริงกับประเทศต่าง ๆ ประเทศแรกที่ยอมแก้ไข คือ โปรตุเกส จนครบทุกประเทศ ต่อมา ดร. ฟรานซิส บีแซร์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยากัลยาณไมตรี เหตุการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์จัดให้มีการกระทำที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้แก่

1. ทรงตั้งสภาต่าง ๆ ให้มีส่วนในการปกครองแผ่นดิน

2. โปรดเกล้าฯให้ร่างรัฐธรรมนูญ แต่ไม่ได้รับความเห็นจากสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

3. ทรงเตรียมการและฝึกทดลองให้ประชาชน รู้จักใช้สิทธิในการปกครองท้องถิ่น

4. คณะราษฎร์ประกอบด้วย บรรดาผู้ที่ไปศึกษาจากต่างประเทศเป็นนักเรียนไทยที่จบจากเมืองนอกมาทำงานในประเทศไทย พวกนี้ได้รับพระราชทานทุนไปศึกษาที่ต่างประเทศ รวมผู้ที่เป็นข้าราชการที่ถูกปลดจากงานและจากทหาร มีหัวหน้า คือ พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ต่อมาได้เลื่อนเป็นพลตรี ได้พาคณะราษฎร์เข้าเฝ้ารัชกาลที่ 7 ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ที่หัวหิน เมื่อพระองค์ได้ข่าวการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็โปรดให้คณะราษฎร์เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 พระองค์ได้ตรัสว่า เตรียมจะพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว ไม่ต้องการให้เสียเลือดเนื้อ มีรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และได้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2475 และวันนี้เป็นวันรัฐธรรมนูญ โดยมีนายกรัฐมนตรีคนแรก คือ พระยามโนปกรณ์นิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) ต่อมาได้มีนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 คือ พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ค่อยได้ผลสมบูรณ์ เพราะอำนาจไปอยู่ในคนบางกลุ่มเท่านั้น ทำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สละราชสมบัติเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2477 และได้เสด็จไปที่ประเทศอังกฤษ พระองค์ได้เสด็จสวรรคตที่ประเทศอังกฤษ อนุสาวรีย์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่ที่หน้ารัฐสภาใกล้กับสวนดุสิตนับเป็นพระบิดาแห่งประชาธิปไตยของไทย

ราชวงศ์จักรี

ชื่อของราชวงศ์จักรีมีที่มาจากบรรดาศักดิ์ “เจ้าพระยาจักรีศรีองครักษ์” ตำแหน่งสมุหนายก ซึ่งเป็นตำแหน่งทางราชการที่พระองค์เคยทรงดำรงตำแหน่งมาก่อนในสมัยกรุงธนบุรี คำว่า “จักรี” นี้พ้องเสียงกับคำว่า “จักร” และ “ตรี” ซึ่งเป็นเทพอาวุธของพระนารายณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระแสงจักรและพระแสงตรีไว้ 1 สำรับ และกำหนดให้ใช้เป็นสัญลักษณ์ประจำราชวงศ์จักรีสืบมาจนถึงปัจจุบัน

พระปฐมบรมมหาชนกแห่งราชวงศ์จักรี
พระมหากษัตริย์ไทย

ราชวงศ์จักรี : Chakri (พ.ศ. 2325 – ปัจจุบัน) * ราชวงศ์จักรี *			
พระปรมาภิไธย	**ขึ้นครองราชย์**	**สิ้นสุดการครองราชย์**	**หมายเหตุ**
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจักรีบรมนาถฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	6 เมษายน พ.ศ. 2325	7 กันยายน พ.ศ. 2352	
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอิศรสุนทรฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย	7 กันยายน พ.ศ. 2352	21 กรกฎาคม พ.ศ. 2367	
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาเจษฎาบดินทร์ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	21 กรกฎาคม พ.ศ. 2367	2 เมษายน พ.ศ. 2394	
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามงกุฎฯ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	2 เมษายน พ.ศ. 2394	1 ตุลาคม พ.ศ. 2411	
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมหาราช	1 ตุลาคม พ.ศ. 2411	23 ตุลาคม พ.ศ. 2453	
พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	23 ตุลาคม พ.ศ. 2453	26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468	
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปกฯ พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468	2 มีนาคม พ.ศ. 2477	
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลฯ พระอัฐมรามาธิบดินทร	2 มีนาคม พ.ศ.2477	9 มิถุนายน พ.ศ. 2489	
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ มหาราช	9 มิถุนายน พ.ศ. 2489	ปัจจุบัน	

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 14

14.1 สมัยรัชกาลใดของราชวงศ์จักรีที่มีความเจริญสูงสุดด้านศาสนาศิลปวัฒนธรรม

14.2 สมัยรัชกาลที่ 5 การปฏิรูปการปกครองที่มีความสำคัญต่อคนไทยคือ เรื่องใด

14.3 ประวัติศาสตร์ไทย ที่ทำให้ไทยต้องเสียเอกราชไปถึงสามครั้ง มีสาเหตุมาจากเรื่องใด

บทที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระสำคัญ

การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากร ลักษณะอาชีพ ปัญหาและสาเหตุการว่างงานในท้องถิ่นและผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก จะทำให้ผู้เรียนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายความหมายความสำคัญ เศรษฐศาสตร์ในครอบครัวและชุมชนได้
2. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการทรัพยากรท้องถิ่นกับปริมาณและข้อจำกัดของทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ได้
3. ใช้ทรัพยากรบนพื้นฐานของความพอเพียงด้านเศรษฐกิจอย่างมีคุณธรรม
4. นำระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
5. ใช้ทรัพยากรบนพื้นฐานของความพอเพียงด้านเศรษฐกิจอย่างมีคุณธรรม
6. อธิบายระบบการพึ่งพาการแข่งขันและประสานประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้ถูกต้อง

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 เศรษฐศาสตร์ในครอบครัวและชุมชน
เรื่องที่ 2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
เรื่องที่ 3 คุณธรรมของผู้ผลิต ผู้บริโภค
เรื่องที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและชุมชน

เรื่องที่ 1 เศรษฐศาสตร์ในครอบครัวและชุมชน

คนทั่วไปมักจะเข้าใจกันว่า เศรษฐศาสตร์ หมายถึง การใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการในการบำบัดความต้องการ หรือตอบสนองความพอใจของมนุษย์เท่านั้น เป็นเรื่องของความต้องการที่จะบริโภค แต่โดยที่แท้จริงแล้วการบำบัดความต้องการ เพื่อให้ได้รับความพึงพอใจต้องให้มีผลตามมาโดยเกิดคุณภาพชีวิต ดังนั้น การบริโภคต้องมีความหมายเพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตด้วย

การเรียนรู้เศรษฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมทางด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตและการศึกษาวิธีการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อบำบัดหรือตอบสนองความต้องการให้เกิดประโยชน์และให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการผลิตหรือบริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับสินค้าและบริการต่าง ๆ

ความหมายและความสำคัญของเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการที่มนุษย์เลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ในการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ในการผลิตสินค้า และบริการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อสนองความต้องการและหาวิธีการกระจายสินค้าและการบริการไปสู่ประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

ความสำคัญของเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์มีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกสถานภาพ เช่น ผู้ผลิต ผู้บริโภค เจ้าของการผลิตหรือรัฐบาล

ผู้บริโภคที่มีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์จะช่วยให้รู้ข้อมูลและเข้าใจสภาวะเศรษฐกิจของประเทศและของโลก สามารถปรับตัวและวางแผนทางเศรษฐกิจของครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ เช่น การหารายได้ที่สัมพันธ์กับรายจ่าย การออมทรัพย์ และการบริโภค เป็นต้น

ผู้ผลิต การมีข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ การวางแผน การผลิต การบริการสินค้ารวมทั้งการจัดสรรสินค้าไปสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบ มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นผลดีทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค และสามารถพัฒนาสินค้าให้เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 15

ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างผู้ผลิตและผู้บริโภคมาอย่างละ 3 ตัวอย่าง

เรื่องที่ 2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

การผลิต

การผลิต หมายถึง การทำให้เกิดมีขึ้นตามความต้องการ โดยแรงคนหรือเครื่องจักร รวมถึงวิธีการอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดขึ้น

ปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการ

สิ่งที่มีความสำคัญในการผลิตสินค้าและบริการ 4 ประการ ได้แก่

1. ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีค่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น น้ำมัน แร่ธาตุ ทองคำ น้ำ ป่าไม้และสมุนไพร เป็นต้น

2. ทุน หมายถึง เงินหรือทรัพย์สิน เช่น โรงงาน เครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิต ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อหาผลประโยชน์

3. แรงงาน หมายถึง ความสามารถและกิจกรรมที่คนในวัยทำงานกระทำในการทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ

4. การประกอบการ หมายถึง ความสามารถของผู้ประกอบการในการนำทรัพยากรธรรมชาติ ทุนและแรงงานมารวมกันเพื่อผลิตสินค้าและบริการ โดยได้รับค่าตอบแทนเป็นกำไร

ปัจจัยในการเพิ่มการผลิตสินค้าและบริการ

สิ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการเพิ่มการผลิตสินค้า และบริการให้มีปริมาณมากยิ่งขึ้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย ต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ หมายถึง ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและที่อยู่อาศัย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการในการดำรงชีวิต

2. การโฆษณาชวนเชื่อ ผู้ประกอบการมักใช้สื่อ เช่น โทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพื่อที่จะแนะนำให้ประชาชนได้รู้จักสินค้าและบริการในวงกว้างมากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดการบริโภคสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น

3. ประเพณี เป็นส่วนที่มีความสำคัญในการเพิ่มผลผลิต เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ผู้ประกอบการจะเพิ่มผลผลิตเทียนจำนำพรรษา และประเพณีสงกรานต์ ผู้ประกอบการจะเพิ่มการผลิตน้ำอบและแป้ง เป็นต้น

4. สภาพสังคม เนื่องจากสภาพสังคมที่ผู้คนต้องการความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ผู้ประกอบการจึงมีการเพิ่มการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการ เช่น รถยนต์ เครื่องปรับอากาศ เครื่องซักผ้า เตารีดและตู้เย็น เป็นต้น

แรงจูงใจในการผลิตสินค้า

1. การเพิ่มขึ้นของประชากร เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น ความต้องการบริโภคสินค้าและบริการย่อมเพิ่มขึ้น ดังนั้น ผู้ประกอบการย่อมต้องผลิตสินค้ามากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการ

2. การจัดสรรทรัพยากร เป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิตสินค้าและบริการ

3. การกระจายทรัพยากร เป็นการนำทรัพยากรจากแหล่งที่มีอยู่มากไปสู่แหล่งที่มีอยู่น้อย โดยผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดและเหมาะสมมากที่สุด

การใช้ทรัพยากรในจังหวัดและภูมิภาคของตน

การที่ผู้ประกอบการนำทรัพยากรในพื้นที่มาใช้ในการผลิตสินค้า เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการดังนี้

1. การนำทรัพยากรในพื้นที่มาผลิตสินค้า ทำให้ลดต้นทุนในการขนส่ง อีกทั้งประหยัดเวลาอีกด้วย

2. ทำให้สินค้ามีราคาถูกลง เนื่องจากต้นทุนมีราคาต่ำ

3. เกิดอาชีพขึ้นภายในท้องถิ่น

การบริโภคและการบริการ

การบริโภค หมายถึง การใช้สินค้าและบริการของประชาชน การบริโภคสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การบริโภคสินค้าที่ไม่คงทน คือ สินค้าที่ใช้แล้วหมดไป เช่น อาหาร ยารักษาโรค เครื่องดื่ม ปากกา ยางลบ สมุดและดินสอ เป็นต้น

2. การบริโภคสินค้าที่คงทน คือ สินค้าที่ใช้แล้วยังคงอยู่ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ รถยนต์ เสื้อ กางเกง กระเป๋าและรองเท้า เป็นต้น

หลักเกณฑ์ในการเลือกซื้อสินค้า

1. ความจำเป็น พิจารณาว่าสินค้าชนิดนั้นมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตหรือไม่

2. คุณภาพ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเลือกซื้อสินค้า โดยเลือกสินค้าที่มีคุณภาพดี เหมาะสมกับราคาและปริมาณ

3. ราคา เป็นส่วนหนึ่งในการเลือกซื้อ โดยเฉพาะสินค้าชนิดเดียวกัน คุณภาพเท่ากันและปริมาณเท่ากัน ดังนั้น ราคาจึงเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสินค้าอย่างหนึ่ง

การบริการ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อให้ความสะดวกสบายในด้านต่าง ๆ เช่น การขึ้นรถโดยสาร การตัดผมและการเล่นเครื่องเล่นในสวนสนุก เป็นต้น

การแลกเปลี่ยนและการกระจายรายได้

ตลาด หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งชุมนุมของผู้ค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าประเภทต่าง ๆ ลักษณะของตลาดแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ หรือตลาดเสรี หมายถึง ตลาดที่มีการแข่งขันสูง มีผู้ซื้อและผู้ขายจำนวนมาก ราคาของสินค้าเป็นไปตามกลไกตลาดและผู้ผลิตมีอิสระในการเข้า – ออกในตลาดอย่างเสรี

2. ตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1. ตลาดผูกขาด คือ ตลาดที่มีหน่วยธุรกิจเดียวในการจัดหาสินค้าและบริการในตลาด ไม่มีคู่แข่งทางการตลาดเลย

2.2 ตลาดผู้ขายน้อยราย คือ ตลาดที่มีหน่วยธุรกิจเพียง 3–4 รายในการจำหน่ายสินค้าชนิดเดียวกันในตลาด ทำให้สามารถจำหน่ายสินค้าได้ในจำนวนมาก เช่น ผู้ผลิตรถยนต์ น้ำอัดลม ปูนซีเมนต์และเหล็ก เป็นต้น

2.3 ตลาดกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาด คือ ตลาดที่มีผู้ขายจำนวนมากแต่มีสัดส่วนในตลาดน้อย เช่น ร้านตัดผม ร้านอาหารและร้านบริการซ่อม เป็นต้น

ปัจจัยที่กำหนดโครงสร้างทางการตลาด

1. จำนวนผู้ผลิตในตลาด
2. สภาพภูมิศาสตร์
3. ความสามารถของสินค้าในตลาดที่สามารถใช้ทดแทนกัน มีมากน้อยเพียงใด

การแข่งขัน

การแข่งขัน หมายถึง การต่อสู้ระหว่างผู้ผลิตที่ผลิตสินค้าในลักษณะเดียวกัน เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในปริมาณที่มากขึ้น โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่

1. เทคโนโลยี หมายถึง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพดีขึ้น แต่ราคาถูกลง โดยเทคโนโลยีแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) เทคโนโลยีทางการเกษตร เป็นการนำวิทยาศาสตร์มาพัฒนางานด้านการเกษตรตั้งแต่วิธีการผลิต เช่น การไถนา การเกี่ยวข้าวและวิธีการรดน้ำ เป็นต้น การขยายพันธุ์ คุณภาพและปริมาณผลผลิต รวมถึงการใช้ยาปราบศัตรูพืช

2) เทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรม เป็นการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคน เพื่อให้ได้สินค้าที่รวดเร็ว มีปริมาณมากและมีมาตรฐานเท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้สินค้ามีราคาถูกลงและคุณภาพดีขึ้น

2. การเลือกใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เป็นการลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับท้องถิ่นของตนเอง เช่น ภาคใต้มีแร่ดีบุกจำนวนมาก ทำให้เกิดโรงงานถลุงแร่ และการทำโรงงานน้ำปลาใกล้กับชายฝั่งทะเลที่มีการจับปลากันมาก เป็นต้น

ประโยชน์ของการแข่งขัน

1. ทำให้เกิดสินค้าชนิดใหม่ในตลาด เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค
2. ทำให้สินค้ามีราคาถูกลง แต่คุณภาพดีขึ้น
3. มีสินค้าให้เลือกมากขึ้น

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 16

ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชนที่ตนอยู่

กิจกรรมที่ 17

ผู้เรียนมีหลักในการเลือกซื้อของใช้อย่างไรบ้าง จัดลำดับให้เห็นความสำคัญมาประกอบด้วย

เรื่องที่ 3 คุณธรรมของผู้ผลิตและผู้บริโภค

ความหมายของผู้ผลิต

ผู้ผลิต หมายถึง ผู้ผลิตสินค้าและบริการ โดยการนำปัจจัยการผลิตมาแปรรูปเป็นสินค้า เช่น นำองุ่นมาทำเป็นไวน์ นำข้าวสาลีมาทำเป็นขนมปัง นำถั่วเหลืองมาสกัดเป็นน้ำมันหรือสร้างบริการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บริการขนส่ง บริการความบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น

ความหมายของผู้บริโภค

ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการ ซึ่งอาจจะเป็นการบริโภคโดยตรง เช่น การดื่ม การรับประทาน การใช้สินค้าหรือการบริโภคทางอ้อม เช่น การใช้น้ำมันในการขับรถยนต์ การใช้ไฟฟ้าในเครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าและบริการ

ในระบบเศรษฐกิจ บุคคลคนหนึ่งอาจทำหน้าที่เป็นเพียงผู้บริโภค เป็นเพียงผู้ผลิต เป็นเพียงเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือเป็นทั้งผู้บริโภคและผู้ผลิต เป็นทั้งผู้บริโภคและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือเป็นทั้งสามประการก็ได้ ผู้บริโภคทำหน้าที่วินิจฉัยและตัดสินใจว่าจะบริโภคสินค้าและบริการอะไรที่ต้องการเพื่อแสวงหาความพึงพอใจให้มากที่สุด เมื่อตัดสินใจเลือกประเภทของสินค้าและบริการที่จะบริโภคหรือใช้แล้ว ผู้บริโภคก็ต้องมาคิดว่าจะมีปัจจัยทางด้านการเงินที่จะนำมาซื้อสินค้าและบริการเหล่านั้นหรือไม่ หนทางหนึ่งที่ผู้บริโภคจะได้เงินมาใช้จ่ายก็คือ จากกำไรที่ได้ในฐานะที่ทำหน้าที่ผู้ผลิตสินค้าหรือจากผลตอบแทนของการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตแล้วขาย หรือให้เช่าปัจจัยการผลิตที่ตนมีหรือครอบครองอยู่ ดังนั้น ผู้บริโภคทุกคนจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตหรือเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตหรือเป็นทั้งสองอย่างไปในตัว

ในฐานะที่เป็นผู้ผลิต บุคคลต้องมีหน้าที่ในการนำเอาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่อาจได้จากการครอบครองของตนหรือได้จากการหาซื้อหรือเช่าซื้อจากบุคคลอื่นมาผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูปหรือบริการแล้วขายหรือมอบให้แก่ผู้บริโภค ดังนั้นหน้าที่สำคัญของผู้ผลิตก็คือ การผลิตสินค้าและบริการตามความต้องการของผู้บริโภคด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำที่สุดเพื่อให้สามารถขายสินค้าและบริการเหล่านั้นในราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่งขันรายอื่น ๆ การผลิตสินค้าและบริการนี้บางครั้งผู้ผลิตต้องเสี่ยงต่อการขาดทุน ถ้าต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายรับที่ได้จากการขายสินค้าและบริการนั้น ดังนั้นผู้ผลิตจึงต้องมีการวางรูปแบบของการดำเนินการที่ดี เพื่อหลีกเลี่ยงการขาดทุนและเพื่อให้ได้กำไรคุ้มกับความเหนื่อยยากและความลำบากตลอดจนการลงทุนของตน

ในฐานะที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต บุคคลจำต้องนำเอาปัจจัยการผลิต ซึ่งได้แก่ที่ดินแรงงาน ทุนและการประกอบการไปเสนอขายหรือให้บริการแก่ผู้ผลิต เพื่อนำไปผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ เมื่อผู้ผลิตตกลงรับซื้อนำเอาปัจจัยเหล่านั้นไปผลิตก็จะให้ผล

ตอบแทนแก่เจ้าของปัจจัยการผลิตในรูปของค่าเช่า ค่าจ้าง ดอกเบี้ยและกำไร ซึ่งเจ้าของปัจจัยการผลิตก็จะนำเอาผลตอบแทนซึ่งอยู่ในลักษณะต่าง ๆ กันไปใช้จ่ายหาซื้อสินค้าต่าง ๆ เพื่อการอุปโภคและบริโภค บางครั้งเจ้าของปัจจัยการผลิตอาจทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตเองโดยการนำเอาปัจจัยการผลิตที่ตนมีอยู่ไปใช้ผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ

คุณธรรมของผู้ผลิต

ผู้ผลิตสินค้าและบริการควรมีคุณธรรมพื้นฐานในการดำเนินการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและเพื่อผลประโยชน์ของผู้ผลิตในระยะยาว ดังนี้

1. ผู้ผลิตต้องไม่ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการใช้สินค้าหรือบริหารของตนเองเป็นสิ่งที่น่าละอายและขาดความรับผิดชอบ ผู้ผลิตควรละเว้นและต้องไม่กระทำ

2. ผู้ผลิตต้องพัฒนาคุณภาพสินค้าอยู่เสมอ ผู้ผลิตต้องถือว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐาน โดยการนำสินค้าของตนไปตรวจสอบคุณภาพก่อนที่จะนำไปจำหน่ายแก่ผู้บริโภค เช่น นำสินค้าไปตรวจสอบที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) เพื่อเป็นหลักประกันแก่ผู้บริโภค

3. ผู้ผลิตต้องรักษาความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค การผลิตสินค้าที่ได้มาตรฐานเดียวกันหมดเป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในสินค้าและถือว่าแสดงความซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค

4. การรักษาสภาพแวดล้อม ผู้ผลิตต้องถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมมิให้ถูกทำลาย รวมทั้งต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ต่อไป เช่น จัดสภาพแวดล้อมโรงงานให้น่าอยู่ สะอาดและถูกสุขอนามัย จัดระบบการบำบัดน้ำเสียอย่างดี เช่น มีการปลูกต้นไม้และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น

คุณธรรมของผู้บริโภค

คุณธรรมของผู้บริโภคเป็นหลักการในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ผู้บริโภคควรปฏิบัติโดยคำนึงถึงหลักการ ดังนี้

1. ความจำเป็น หมายถึง การบริโภคอุปโภคในสิ่งจำเป็น เช่น ด้านปัจจัยสี่ ซึ่งประกอบด้วยเสื้อผ้า ยารักษาโรค อาหาร ที่อยู่อาศัยในปริมาณที่พอเพียงต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ไม่ควรบริโภคอุปโภคสินค้าและบริการในปริมาณที่มากเกินไป เพราะก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองของสังคมและเป็นผลเสียต่อสุขภาพ

2. ความมีประโยชน์และความปลอดภัย หมายถึง การบริโภคอุปโภคในสิ่งจำเป็นที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เช่น มนุษย์ควรรับประทานอาหารเพื่อประทังชีวิตโดยต้องคำนึงถึงคุณค่าของสารอาหารด้วย ไม่ควรซื้อสินค้าและบริการด้วยเหตุผลที่ว่าราคาถูก

3. ความประหยัด หมายถึง การบริโภคอุปโภคโดยการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของตน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ทิ้งขว้าง ไม่เลียนแบบการบริโภคของบุคลอื่น ซึ่ง

มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าที่อาจนิยมบริโภคอุปโภคสินค้าและบริการที่มีราคาแพงและไม่บริโภคตามการโฆษณา หลักการความจำเป็นหรือความพอเพียง ความมีประโยชน์ ความปลอดภัยและความประหยัดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถเกิดขึ้นได้เสมอ ถ้าบุคคลใช้สติและปัญญาไตร่ตรองก่อนที่จะตัดสินใจบริโภคอุปโภคสินค้าและบริการ

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 18

การที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าและบริการมีคุณธรรม มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจอย่างไร บอกมา 3 ข้อ

เรื่องที่ 4 ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและชุมชน

ความหมายของทรัพยากร

ทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง สิ่งมีค่าทั้งปวง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเองหรือมีอยู่ตามธรรมชาติและเกิดจากการที่มนุษย์สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้น

ประเภทของทรัพยากร

ทรัพยากรแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง บุคคลหรือมนุษย์ในฐานะที่เป็นแรงงานหรือผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตและการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

2. ทรัพยากรที่ไม่ใช่มนุษย์ ประกอบด้วย

ก. ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น หมายถึง ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เครื่องจักร คอมพิวเตอร์ รถยนต์ รถจักรยาน บ้านและเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ

ข. ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหมายถึง ทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ ซึ่งอาจแบ่งย่อยได้ 3 ประเภท ดังนี้

1) ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้ว ไม่หมดเปลืองหรือสูญหายไป ได้แก่ อากาศ น้ำ ในวัฏจักรหมุนเวียน

2) ทรัพยากรที่ทดแทนหรือรักษาไว้ได้ เช่น น้ำ (ที่อยู่เฉพาะที่เฉพาะแห่ง ดิน ที่ดิน ป่าไม้ ทุ่งหญ้า สัตว์ป่า

3) ทรัพยากรที่ไม่งอกเงยใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ธาตุ น้ำมัน

ทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนหรือรักษาไว้ได้และทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่งอกเงยใช้แล้วหมดไป ถือเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพราะถึงแม้บางอย่างจะสร้างทดแทนหรือบำรุงรักษาได้ แต่ก็ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เช่น ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น

ภาวะวิกฤติทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อนำมาใช้มากเกินไปโดยไม่มีการสร้างทดแทนก็จะทำให้เกิดการสูญเสียหรือถูกทำลายได้ เช่น การตัดถนน เพื่อใช้ในการคมนาคม การสร้างเขื่อนเก็บน้ำจะต้องใช้เนื้อที่และบริเวณพื้นดินจำนวนมหาศาล ทำให้พื้นดินที่เป็นป่าไม้ถูกโค่นทำลายลง ทำให้ป่าไม้ลดลง สัตว์ป่าลดลง เกิดความแห้งแล้ง ฤดูกาลผันแปรฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาลหรือตกน้อย มีการทำลายป่าเพื่อการเพาะปลูกและใช้สารเคมีในการเพาะปลูกเกินความจำเป็น ทำให้ดินที่อุดมสมบูรณ์ เสื่อมสภาพเมื่อทรัพยากรเสื่อมสภาพแวดล้อมก็เสื่อมสภาพไปด้วย

ลักษณะอาชีพของครอบครัว ชุมชน ประเทศ

ความหมายของอาชีพ

อาชีพ หมายถึง งานหรือกิจกรรมใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่สามารถประเมินค่าเป็นเงินหรือรายได้และกิจกรรมนั้นต้องสุจริตเป็นที่ยอมรับของสังคม

ความสำคัญของอาชีพ

1. ความสำคัญต่อบุคคลและครอบครัว การที่มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพนั้น จำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อให้มีรายได้ เพื่อที่จะนำไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของตนเองและคนในครอบครัว

2. ความสำคัญต่อชุมชน ประเทศ ในระดับชุมชน อาชีพมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจภายในชุมชน ทำให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น แก้ปัญหาความยากจนของคนในชุมชน

เมื่อประชาชนมีรายได้ย่อมกินดีอยู่ดี ร่างกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน และในระดับประเทศ เมื่อชุมชนพัฒนาสังคมส่วนรวมก็จะเจริญก้าวหน้าไปด้วย

ประเภทของอาชีพ อาชีพแบ่งได้หลายประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามลักษณะอาชีพ

1.1 อาชีพอิสระ หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการดำเนินการด้วยตนเอง อาจเป็นผู้ผลิตสินค้าหรือเป็นผู้บริการก็ได้

1.2 อาชีพรับจ้าง หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการไม่ได้เป็นเจ้าของ แต่ได้รับจ้างจากนายจ้างเป็นช่วงระยะเวลา เช่น รายชั่วโมง รายวัน รายเดือน

2. แบ่งตามลักษณะรายได้และความมั่นคง

2.1 อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบการ

2.2 อาชีพรองหรืออาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่ผู้ประกอบการใช้เวลานอกเวลางานหลักดำเนินการ

3. แบ่งตามสาขาประกอบการ

3.1 อาชีพด้านอุตสาหกรรม เช่น ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ เป็นต้น

3.2 อาชีพด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ทำการประมง เป็นต้น

3.3 อาชีพด้านคหกรรม เช่น ศิลปหัตถกรรม เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำอาหาร ขนม เป็นต้น

3.4 อาชีพด้านพาณิชยกรรม เช่น ค้าขาย บัญชี เลขานุการ เป็นต้น

3.5 อาชีพด้านอื่น ๆ เช่น ด้านกีฬา ด้านบันเทิง ดนตรี นาฏกรรม เป็นต้น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางอาชีพ

การเกิดอาชีพใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพหรือแม้กระทั่งเกิดความเสื่อมทางอาชีพเกิดจากปัจจัยหลายปัจจัย ดังนี้

1. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ปัจจุบันวิทยาการได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วและเป็นสาเหตุทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ ๆ ตลอดเวลา ซึ่งมีผลต่อการเกิดการพัฒนาและการเสื่อมของอาชีพเป็นอย่างยิ่ง เช่น การนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคน การนำเทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้ในการเกษตร การนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในสำนักงาน เป็นต้น

2. ความเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากร

ทรัพยากรนับว่าเป็นปัจจัยในการผลิตเบื้องต้นที่สำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดอาชีพ ทรัพยากรนั้นมีมากมายและแตกต่างกันไปในท้องถิ่น เช่น ป่าไม้ น้ำ แร่ธาตุ น้ำมัน พืช ผัก และผลไม้ สัตว์บก สัตว์น้ำ ฯลฯ ทรัพยากรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีทั้งที่จำนวนลดลงอันเนื่องมาจากมนุษย์นำไปใช้ประโยชน์ มีทั้งทรัพยากรที่เกิดขึ้นมาใหม่ เช่น น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง

การเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุน การที่จะมีนักลงทุนมาลงทุนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพทางการเมือง ถ้ารัฐบาลมีเสถียรภาพมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อย ๆ ผู้ที่จะมาลงทุนในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก็จะเกิดความมั่นใจที่จะมาลงทุน นอกจากนั้นนโยบายของรัฐบาลจะเป็นตัวกำหนดอาชีพต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

4. ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

โดยเฉพาะการที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้น ต้องการสิ่งของอุปโภค บริโภคและสิ่งดำรงชีวิตมีมากขึ้น ทำให้เกิดการลงทุนเพื่อผลิตสินค้าและบริการมากขึ้นด้วย

การสำรวจความพร้อมในการเลือกประกอบอาชีพ

การที่จะเลือกประกอบอาชีพใด ควรได้สำรวจความพร้อมทุก ๆ ด้าน ดังนี้

1. ความพร้อมของตนเอง แบ่งได้ดังนี้

1) สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพที่ตนเองมีอยู่ในขณะนั้น เช่น เงินทุน ที่ดิน แรงงาน วัสดุเครื่องมือเครื่องใช้และอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพที่กำลังตัดสินใจเลือก

2) ความรู้ ทักษะและความถนัดของตนเอง การที่จะประกอบอาชีพให้ได้ผลดีจะต้องพิจารณาถึงความรู้ ทักษะและความถนัดของตนเองด้วยเสมอ เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้การกระทำในสิ่งที่ตนถนัดนั้น เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว คล่องแคล่วและมองเห็นช่องทางที่จะพัฒนาอาชีพให้รุดหน้าได้ดีกว่าคนที่ไม่มีความรู้ ทักษะและความถนัดในอาชีพนั้น ๆ แต่ตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพนั้น ๆ

3) ความรักและความจริงใจ เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากความรู้สึกภายในของแต่ละคน ซึ่งความรู้สึกนี้จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการทำงานด้วยความมานะ อดทน ขยัน กล้าสู้ กล้าเสี่ยง ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจที่สำคัญอย่างหนึ่ง

2. ความพร้อมของสังคม สิ่งแวดล้อม คือ ความพร้อมของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราหรือจะต้องเข้ามาเกี่ยวข้องที่จะส่งผลดี ผลเสียต่อการประกอบอาชีพของตน เช่น ทำเลตลาด ส่วนแบ่งของตลาด ทรัพยากรที่เอื้อในท้องถิ่น แหล่งความรู้ ตลอดจนผลที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน หากเลือกอาชีพนั้น ๆ

3. ความพร้อมทางวิชาการของอาชีพ คือ ความพร้อมของข้อมูลความรู้และเทคนิคต่าง ๆ สำหรับการประกอบอาชีพนั้น ๆ เช่น การบำรุงรักษาต้นอ่อนพืช การฉีดยาฆ่าแมลงก่อนเก็บเกี่ยว การเคลือบสารเคมี เป็นต้น

ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพ

1. ทุน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรและเอื้ออำนวยในกิจการให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

2. คน เป็นทรัพยากรบุคคลที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จ

3. ที่ดิน คือ แหล่งหรือที่ทำมาหากินของผู้ประกอบอาชีพอิสระจะเป็นที่ตั้งสำนักงานและบริเวณประกอบอาชีพ

4. เครื่องจักร เป็นอุปกรณ์ที่จัดหามาเพื่อใช้ปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

5. วัสดุ เป็นปัจจัยสำคัญเพราะเป็นวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ผลิตหรือให้บริการ วัสดุที่ใช้ต้องมีคุณภาพดีและมีปริมาณพอเพียง

6. การคมนาคม คือ เส้นทางติดต่อระหว่างผู้ดำเนินกิจการกับผู้มาใช้บริการสามารถติดต่อได้สะดวกและปลอดภัย

7. การตลาด เป็นแหล่งช่วยกำหนดทิศทางความต้องการของสินค้า การแลกเปลี่ยนสินค้า การแข่งขันสินค้าด้านคุณภาพและราคา

8. การจัดการ คือ การวางแผนการดำเนินการประกอบอาชีพอาชีพ เพื่อให้เกิดผลดีอย่างเหมาะสม คุ้มค่า คุ้มเวลา คุ้มทุนและหวังได้กำไรสูงสุด เริ่มต้นตั้งแต่การเลือกสิ่งที่จะผลิต จะบริการวิธีการและการใช้วัสดุอุปกรณ์

9. การประชาสัมพันธ์ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ประกอบอาชีพอิสระจะต้องกระทำเพื่อเป็นการบอกกล่าวชี้แจงให้ผู้อื่นทราบว่า เราดำเนินกิจการอะไร อย่างไร เมื่อไร ที่ไหน

หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง

พอสรุปสาระสำคัญ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. การพึ่งตนเอง หลักเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนก่อนที่เหลือจากการบริโภค จึงดำริเพื่อการค้าเป็นอันดับรองและสามารถพึ่งตนเองได้ มีชีวิตอย่างไม่ฟุ้งเฟ้อ ลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา พืชผัก เป็นต้น

2. การรวมกลุ่มของชาวบ้าน

หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงจะให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน มุ่งเน้นให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ อาทิ การทำเกษตรแบบผสมผสาน รวมกลุ่มกันทำหัตถกรรม การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การใช้ภูมิปัญญาจากท้องถิ่น การพัฒนาเทคโนโลยีพื้นบ้านและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นตนเอง

การรวมกลุ่มของชาวบ้านจะเป็นการพัฒนาสมาชิกในชุมชน ให้มีการสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง สมาชิกในกลุ่มจะคอยให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และหาวิธีการให้สมาชิกภายในกลุ่มมีรายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นเมื่อกลุ่มชาวบ้านได้รับการพัฒนาที่ดีแล้วก็จะช่วยให้สังคมเข้มแข็งขึ้น เศรษฐกิจของประเทศก็จะเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความมั่นคง ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวและมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นอีกด้วย

3. ความเอื้ออาทรและความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการที่สมาชิกของชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเอื้ออาทร ช่วยเหลือและสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบกิจกรรมหรืออาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ย่อมเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ สมาชิกของชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตได้อย่างพออยู่พอกิน เราควรที่จะปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1. จะต้องยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้
2. มีความประหยัด โดยพยายามตัดทอนรายจ่ายและลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต
3. ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องและสุจริต ไม่ประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรมและผิดกฎหมาย
4. ไม่ควรแก่งแย่งประโยชน์และแข่งขันในการประกอบอาชีพอย่างรุนแรง
5. รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและพยามยามพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้นแล้วนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับมานั้นมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
6. ใช้ความรู้ ความสามารถมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชน
7. ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน

แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางเลือกใหม่ของประชาชนชาวไทยเพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินและสามารถพึ่งพาตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอันจะนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ประชาชนชาวไทยทุกคนควรนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

แหล่งทุนในหมู่บ้าน

1. สถาบันการเงิน

สถาบันการเงิน หมายถึง องค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจ การเงินและการให้สินเชื่อเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงผู้ออมเงินกับผู้ต้องการกู้เงิน

หน้าที่ของสถาบันการเงิน

ในที่นี้ขอกล่าวถึงหน้าที่ของสถาบันการเงินประเภทธนาคารพาณิชย์เท่านั้น ส่วนสถาบันการเงินเฉพาะอย่างก็จะมีหน้าที่เฉพาะขององค์กรแตกต่างกันไป

หน้าที่หลักของธนาคารพาณิชย์ มีดังนี้

1. บริการรับฝากเงินสำหรับผู้มีเงินออม โดยผู้ออมเงินจะได้รับดอกเบี้ยตอบแทน บริการรับฝากเงินมีหลายลักษณะ ได้แก่ เงินฝากกระแสรายวัน เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากประจำ

2. บริการสินเชื่อ โดยแบ่งประเภทสินเชื่อได้ดังนี้

2.1 เงินกู้ทั่วไป โดยนำหลักทรัพย์หรือเงินฝากมาค้ำประกัน

2.2 เงินกู้เบิกเงินเกินบัญชี โดยนำหลักทรัพย์หรือเงินฝากมาทำวงเงินค้ำประกันการเบิกเงินเกินบัญชี

2.3 รับซื้อตั๋วเงินที่มีกำหนดระยะเวลา

3. บริการอื่น ๆ เช่น

3.1 ให้บริการในด้านเป็นตัวแทนของลูกค้า เช่นช่วยเก็บเงินตามเช็ค ตั๋วเงินและตราสารอื่น ๆ ช่วยเก็บและจ่ายเงินประเภทอื่น ๆ เช่น ค่าเช่า ค่าดอกเบี้ย ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าภาษีหรือค่าธรรมเนียมให้แก่หน่วยราชการต่าง ๆ และช่วยเป็นตัวแทนรัฐบาลในการขายพันธบัตร ตั๋วเงินคลัง เป็นต้น

3.2 ให้บริการช่วยเหลือด้านการค้าและการชำระเงินระหว่างประเทศ

2. สหกรณ์

สหกรณ์ หมายถึง การรวมกลุ่มกันของคณะบุคคลเพื่อดำเนินกิจการต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก และได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ตามกฎหมาย

หลักการของสหกรณ์

1. เปิดรับสมาชิกตามความสมัครใจ เข้ามาเป็นสมาชิกด้วยความเต็มใจ
2. เปิดรับสมาชิกโดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา หรือฐานะทางสังคม
3. ดำเนินการตามหลักประชาธิปไตย คือ สมาชิกมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีสิทธิออกเสียง
4. สหกรณ์ต้องจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในรูปของเงินปันผลจากหุ้นส่วนที่สมาชิกมีอยู่
5. เจ้าหน้าที่และสมาชิกของสหกรณ์มีสิทธิ์ในการรับทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากิจการสหกรณ์
6. เจ้าหน้าที่และสมาชิกสหกรณ์ควรหาความรู้ใหม่ ๆ และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน เพื่อนำมาพัฒนากิจการของสหกรณ์

ระเบียบการจัดตั้งสหกรณ์

1. กำหนดชื่อและประเภทของสหกรณ์
2. กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์

3. ต้องมีคณะบุคคลตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป
4. ต้องจดทะเบียนจัดตั้งสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511
5. ต้องดำเนินการตามหลักการของสหกรณ์

วิธีการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นในชุมชน

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 สำรวจความพร้อมของบุคลากรภายในชุมชน
1.2 จัดหาสถานที่ในการจัดตั้งสหกรณ์
1.3 แต่งตั้งคณะผู้ดำเนินงานจัดตั้งสหกรณ์
1.4 ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการดำเนินกิจการสหกรณ์และหลักการในการจัดตั้ง
1.5 กำหนดระเบียบ ข้อบังคับและกฎเกณฑ์การรับสมาชิก ราคาหุ้น วัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของสหกรณ์

2. ขั้นดำเนินการจัดตั้ง

2.1 เปิดรับสมาชิกสหกรณ์
2.2 ประชุมสมาชิกเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

3. ขั้นตอนดำเนินกิจการ

3.1 คณะกรรมการต้องดำเนินกิจการของสหกรณ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักการและระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์

ประโยชน์ของการจัดตั้งสหกรณ์

1. สมาชิกของสหกรณ์สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ถูกลง
2. การรวมตัวกันทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิก
3. สมาชิกได้รับประโยชน์จากเงินปันผล
4. ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน
5. เป็นแหล่งเงินกู้ของสมาชิก
6. ทำให้เกิดการเรียนรู้การดำเนินธุรกิจในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการทำธุรกิจรูปแบบอื่นได้

3. กองทุนหมู่บ้าน

เป็นแหล่งทุนในหมู่บ้านและชุมชนซึ่ง รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณโโยมีวัตถุประสงค์ให้คนในชุมชนกู้ยืมไปใช้ในการประกอบอาชีพ โดยเรียกเก็บดอกเบี้ยในอัตราต่ำและพัฒนาคุรภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 19

ให้ผู้เรียนสำรวจทุนในชุมชนของผู้เรียนว่ามีอะไรบ้างและบอกด้วยว่าจะนำทุนเหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร

กิจกรรมที่ 20

ให้ผู้เรียนรวมกลุ่ม อภิปรายถึงความหมายและวิธีการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ผู้เรียนเข้าใจ แล้วสรุปส่งมา 1 – 2 หน้ากระดาษ

กิจกรรมที่ 21

ให้ผู้เรียนบันทึกรายรับ – รายจ่ายของผู้เรียนเอง โดยใช้ระยะเวลา 30 วัน และให้คิดแบบบันทึก (บัญชี) ขึ้นเอง

บทที่ 4 การเมืองการปกครอง

สาระสำคัญ

การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ของพลเมืองดี ตามกฎหมาย ประเพณี วัฒนธรรมไทยได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชน สังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างเป็นสุข

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง การปกครองที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศได้
2. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่และรักษากฎระเบียบภายใต้รัฐธรรมนูญได้
3. เห็นคุณค่าของตนเอง เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1 ความหมายความสำคัญของการเมืองการปกครอง
เรื่องที่ 2 โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน
เรื่องที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อำนาจตุลาการ
เรื่องที่ 4 การมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของการเมืองการปกครอง

การปกครองของไทย

สาเหตุที่สำคัญมาจากการที่ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเริ่มมีแนวคิดมาตั้งแต่รัชกาลที่ 6 โดยกลุ่มบุคคลที่เรียกตนเองว่า "คณะราษฎร์" ประกอบด้วย ข้าราชการ ทหาร พลเรือน ได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราวที่คณะราษฎร์ได้เตรียมไว้ นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2475 ถือได้ว่าประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยนับแต่นั้นมา

ความสำคัญการปกครองของไทย

ในการใช้อำนาจในการปกครองนั้นเพื่อประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจและใช้ตามหลักกฎเกณฑ์ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยในกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นกำหนด สิทธิ หน้าที่ ของชาวไทย สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันการเมือง รัฐสภา ศาล การปกครองส่วนสภา ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การบริหาร ปกครองบ้านเมืองมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีความเจริญก้าวหน้า มีสิทธิใช้อำนาจต่าง ๆ เป็นไปตามทำนองคลองธรรม สมตามเจตนารมณ์การปกครองระบบประชาธิปไตยของไทย

จนถึงปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขและประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองหลายฉบับเพื่อให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาวการณ์บ้านเมืองที่ผันแปรเปลี่ยนในแต่ละยุคสมัย โดยมีสาระสำคัญเหมือนกัน คือ ยึดมั่นในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จะมีเนื้อหาแตกต่างกันก็เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้วจำนวน 18 ฉบับ และปัจจุบัน พ.ศ. 2554 ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

หลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีหลักการและเจตนารมณ์ที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ เทิดทูนพระมหากษัตริย์ ซึ่งหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้ระบุไว้ในหมวด 1 บททั่วไป สรุปได้ดังนี้

ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาพของบุคคลต้องได้รับความคุ้มครองประชาชนชาวไทยทุกคนไม่แยกเพศ ศาสนาและย่อมได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน

โครงสร้างของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แบ่งโครงสร้างออกเป็น 105 หมวด และมีบทเฉพาะกาล สรุปสาระสำคัญแต่ละหมวดดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป

ประเทศไทย เป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล

หมวด 2 พระมหากษัตริย์

ทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ทรงเลือกและแต่งตั้งประธานองคมนตรีและองคมนตรีไม่เกิน 18 คน

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งด้านการประกอบอาชีพ การสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น ความเป็นธรรมด้านการศึกษา การสาธารณสุขและสวัสดิการของรัฐ เสรีภาพในการชุมชนที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นและกฎหมาย

หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย

บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีหน้าที่ป้องกันรักษาผลประโยชน์ของชาติ ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเฉพาะหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ การดำเนินงาน มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม มีประสิทธิภาพ โปร่งใสให้ความคุ้มครองและพัฒนาเด็ก เยาวชน ส่งเสริมความรู้รักสามัคคี

หมวด 6 รัฐสภา

รัฐสภามีหน้าที่บัญญัติกฎหมายและควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และวุฒิสภา (ส.ว.)

หมวด 7 การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน

ประชาชนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อวุฒิสภาให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งได้เพราะมีสิทธิออกเสียงประชามติ

หมวด 8 การเงิน การคลัง และงบประมาณ

เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดหารายได้ การกำหนดรายจ่าย การก่อหนี้หรือการดำเนินการที่ผูกพันทรัพย์สินของรัฐ หลักเกณฑ์การกำหนดวงเงินสำรองจ่าย เพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ซึ่งเป็นกรอบในการกำกับการใช้จ่ายเงินตามแนวทางการรักษาวินัยการเงิน การคลังและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและเป็นแนวทางในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน

หมวด 9 คณะรัฐมนตรี

รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีนายกรัฐมนตรี 1 คน และมีรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกิน 35 คน โดยได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์

หมวด 10 ศาล

กำหนดให้ศาลหรืออำนาจตุลาการแบ่งเป็น

ทั่วไป ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร

หมวด 11 องค์กรตามรัฐธรรมนูญ

กำหนดให้มีองค์กรที่จะดำเนินการตรวจสอบ ติดตามการทำงานของบุคคล คณะบุคคลและหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้

1. องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

2. องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย องค์กรอัยการ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมวด 12 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

กำหนดให้มีการตรวจสอบข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง

หมวด 13 จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การพิจารณา สรรหา แต่งตั้งบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรมและคำนึงถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมด้วย

หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น

ให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสภาท้องถิ่นในการบริหารงานเน้นการกระจายอำนาจ ให้การสนับสนุน กำหนดนโยบายการบริหาร

หมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มีการแก้ไขเพิ่มเติมได้ แต่ห้ามแก้ไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐ

บทเฉพาะกาล

ให้องคมนตรีดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

เรื่องที่ 2 โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน

การบริหารราชการแผ่นดินเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล (นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี) แบ่งออกเป็น

การบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ การกำกับดูแลสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดและอำเภอ โดยจังหวัดและอำเภอรับคำสั่งจากส่วนกลาง คือ กระทรวง ทบวง กรม ไปปฏิบัติ

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 จำแนกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา

แนวคิดเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประการหนึ่ง คือ มุ่งหวังที่จะปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองการปกครองให้พัฒนาสังคมไทยไปสู่สังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สาระสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นบัญญัติไว้ในหมวด 9 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ในมาตรา 282 โดยอ้างถึงมาตรา 1 เป็นกรอบในการกำหนดอำนาจหน้าที่ว่ารัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแหล่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นจำแนกออก ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด โดยกำหนดให้จัดตั้งขึ้นทุกจังหวัด (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร) ปัจจุบันประเทศไทยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง (76 จังหวัด)

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่ดังนี้ คือ รักษาความสงบเรียบร้อยจัดการเรื่องการศึกษา บำรุงศาสนา ส่งเสริมวัฒนธรรม ดูแลกิจการสาธารณูปโภคในจังหวัดให้ได้รับความสะดวกดำเนินการป้องกันโรค บำบัดโรค โดยจัดตั้งสถานพยาบาลของท้องถิ่นและบำรุงให้ต่อเนื่องจัดดูแลระบบคมนาคมทางน้ำทางบก จัดระบบระบายน้ำให้ดี

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ประชาชนในท้องถิ่นเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดทุก 4 ปี ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ (ส.จ.) ทำหน้าที่ในสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยลงมติเลือกประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดและนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

แผนผังแสดงโครงสร้างองค์การบริหารส่วนจังหวัด

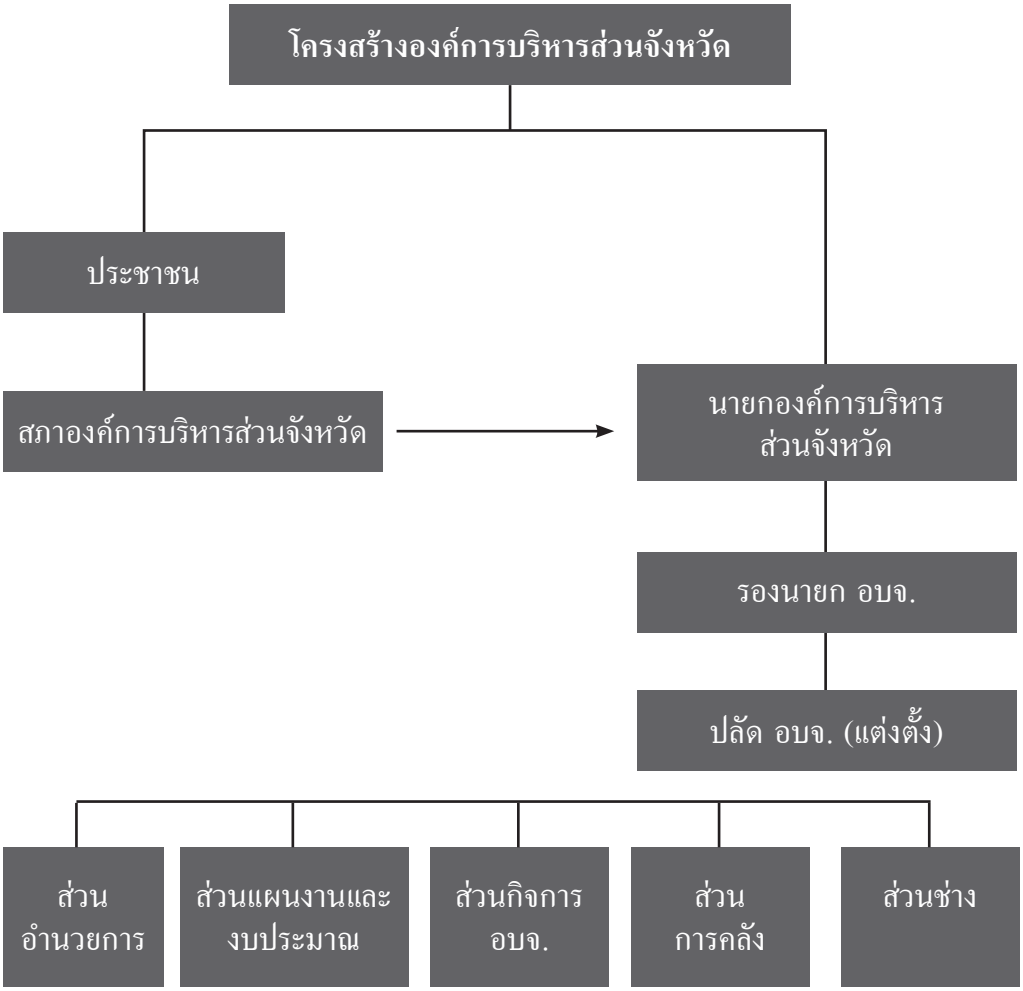

2. เทศบาล เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เทศบาลแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร โดยใช้เกณฑ์จำนวนประชากรและรายได้ของท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบสำคัญในการแบ่งประเภทของเทศบาล

อำนาจหน้าที่ของเทศบาล มีอำนาจหน้าที่โดยรวมดังนี้

ดูแลความสงบเรียบร้อยของประชาชนดูแลความสะอาดของถนน ที่สาธารณะ ระบบการจัดเก็บขยะจัดให้มีสวนสาธารณะสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สวยงามเป็นที่พักผ่อนป้องกันภัยจากอัคคีภัยและจัดเครื่องมือระงับภัยจัดระบบการศึกษาในเขตเทศบาลป้องกันและระวังโรคติดต่อ

โครงสร้างของเทศบาล

เทศบาลแบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร แต่ละองค์กรประกอบด้วย สภาเทศบาล มาจากการเลือกตั้งของประชาชน (ทำหน้าที่ฝ่าย

นิติบัญญัติ) สภาเทศบาลจะเลือกสมาชิกเป็นคณะเทศมนตรี (ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารของเทศบาล) ประกอบด้วยนายกเทศมนตรีและเทศมนตรี จำนวนสมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีจะแตกต่างกันตามประเภทของเทศบาล คือ

เทศบาลตำบล ประกอบด้วยสภาเทศบาล 12 คน คณะเทศมนตรี มี นายกเทศมนตรี 1 คน เทศมนตรี 2 คน

เทศบาลเมือง ประกอบด้วยสภาเทศบาล 18 คน คณะเทศมนตรี มี นายกเทศมนตรี 1 คน เทศมนตรี 2 – 3 คน

เทศบาลนคร ประกอบด้วยสภาเทศบาล 24 คน คณะเทศมนตรี มี นายกเทศมนตรี 1 คน เทศมนตรีไม่เกิน 4 คน

โครงสร้างของระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร

ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร บริหารกิจการในกรุงเทพมหานคร มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

ประชาชนเลือกตั้งสมาชิกกรุงเทพมหานคร (ฝ่ายนิติบัญญัติ) กำหนดให้ประชาชนในแต่ละเขตปกครอง เลือกสมาชิกสภาเขต (ส.ก.) ได้เขตละ 1 คน ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมี 50 เขตปกครอง

ประชาชนเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต (ส.ข.) เป็นฝ่ายนิติบัญญัติของเขต (จำนวน ส.ข. คำนวณตามเกณฑ์ราษฎร) แต่ละเขตมี ส.ข. อย่างน้อยเขตละ 7 คน เขตใดมีราษฎรเกินหนึ่งแสนคน ให้มี ส.ข. ได้เพิ่มอีก 1 คน เศษของแสนถ้าเกินห้าหมื่นให้นับเป็นหนึ่งแสนคน

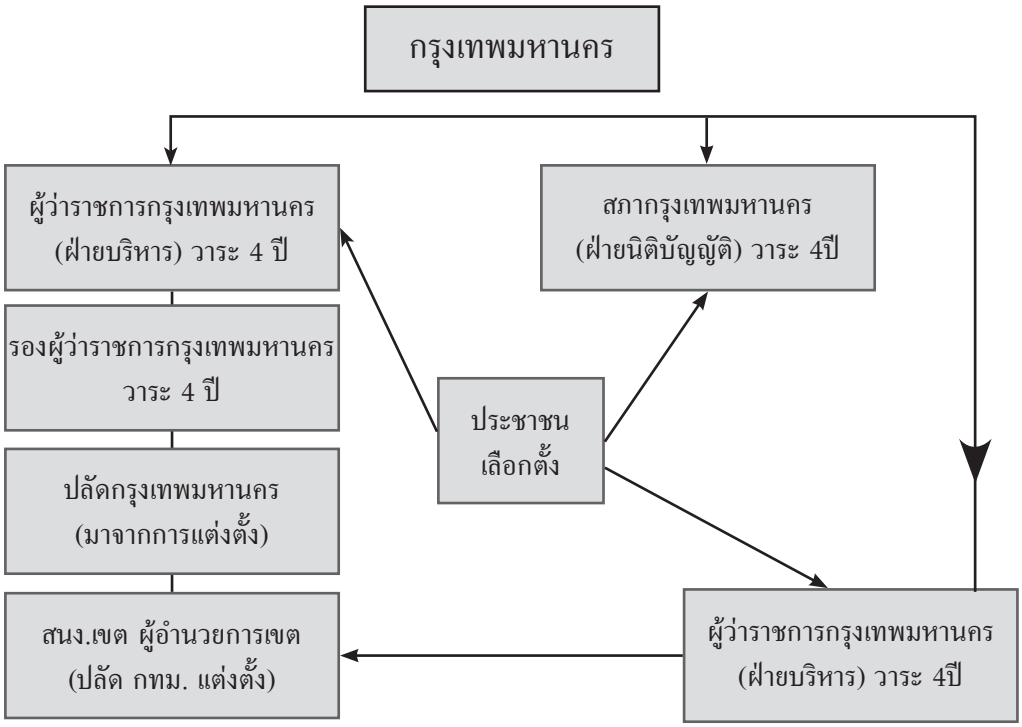

5. เมืองพัทยา

เมืองพัทยาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหาราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521

สาเหตุที่มีการปรับปรุงการปกครองท้องถิ่นเมืองพัทยาจากรูปแบบเดิม คือ สุขาภิบาล นาเกลือ จังหวัดชลบุรี เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีรายได้และเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี จึงใช้รูปแบบการจัดการเมือง ซึ่งเป็นระบบนักบริหารมืออาชีพเพื่อความคล่องตัวในการบริหาร ต่อมามีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 มาใช้แทนพระราชบัญญัติฉบับเดิม

อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยา มีหน้าที่ในการรักษาความสะอาดเรียบร้อยวางผังเมืองและควบคุมการก่อสร้างจัดสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จัดการจราจรควบคุมและส่งเสริมการท่องเที่ยวจัดให้มีน้ำสะอาดใช้ควบคุมระเบียบตลาด ท่าเทียบเรือ ที่จอดรถ

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 22

ให้ผู้เรียนอธิบายบทบาทหน้าที่ของเทศบาล มาพอเข้าใจ

เรื่องที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

ระบบการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน

ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา นับเป็นการสิ้นสุดการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และเริ่มต้นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภาอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด รูปแบบของรัฐเป็นรัฐเดี่ยว มีอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐเป็นของประชาชน พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยแทนปวงชน โดยทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรีและทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล

โครงสร้างการเมืองการปกครองของไทย

แผนภูมิแสดงโครงสร้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา

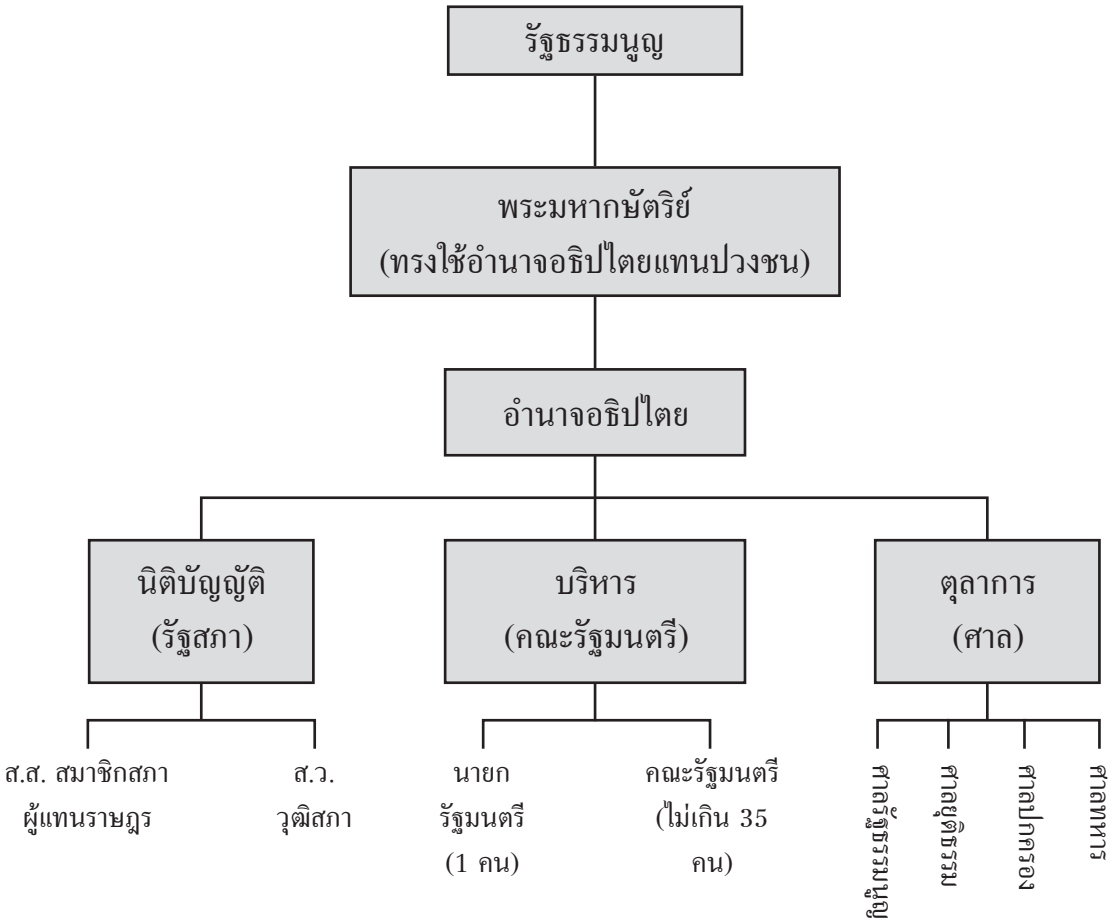

อำนาจอธิปไตย หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศโดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นอำนาจของปวงชนชาวไทย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่ถือว่า ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ

ดังนั้น อำนาจอธิปไตยจึงเป็นเครื่องชี้ถึงความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นเอกราชของชาติ เพราะประเทศที่มีเอกราชและเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐอื่นเท่านั้น จึงจะใช้อำนาจอธิปไตยได้โดยสมบูรณ์

อำนาจอธิปไตย แบ่งออกเป็น 3 อำนาจ ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ (รัฐสภา) อำนาจบริหาร (คณะรัฐมนตรี) และอำนาจตุลาการ (ศาล) โดยรัฐธรรมนูญบัญญัติให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามแทนปวงชนชาวไทย โดยผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามลำดับ

ทั้งนี้ สถาบันทั้งสามดังกล่าวต่างมีอำนาจเป็นอิสระต่อกัน แต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของอีกฝ่ายหนึ่งได้ อำนาจอธิปไตยทั้ง 3 มีดังนี้

1. อำนาจนิติบัญญัติ คือ อำนาจในการตรากฎหมายใช้บังคับแก่พลเมืองของประเทศโดยรัฐสภาเป็นผู้ทำหน้าที่ที่โดยตรง

พระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา โดยทรงลงพระปรมาภิไธยในร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาจากรัฐสภาแล้วเป็นผลให้กฎหมายฉบับนั้นมีผลใช้บังคับโดยสมบูรณ์

2. อำนาจบริหาร คือ อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย บริหารและจัดการปกครองบ้านเมืองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกของประชาชน ผู้ทำหน้าที่ด้านบริหารโดยตรง คือ รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี

พระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี เช่น ทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้งข้าราชการระดับสูงให้ปฏิบัติหน้าที่ เช่น ปลัดกระทรวงและอธิบดีกรมต่าง ๆ เป็นต้น

3. อำนาจตุลาการ คือ อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามกฎหมายโดยศาลเป็นผู้ใช้อำนาจหรือปฏิบัติหน้าที่นี้โดยตรง พระมหากษัตริย์จะทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล เช่น ทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้ง ประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาให้ปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น

เรื่องที่ 4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

ในสังคมประชาธิปไตย ถือว่าอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองรัฐเป็นของประชาชน ประชาชนจึงบทบาทในการมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการปกครองรัฐเพื่อประโยชน์แก่ปวงชน สนองความต้องการของปวงชน ฉะนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองจึงเป็นหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง หมายถึง การที่ประชาชนในฐานะเป็นเจ้าของประเทศมีส่วนในการกำหนดนโยบายหรือกำหนดการตัดสินใจของรัฐบาลในการดำเนินงานของรัฐเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของไทยมีหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การแสดงความคิดเห็นของประชาชนผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ
2. การจัดอภิปรายทางการเมืองเพื่อหาข้อมูลหรือข้อสรุปการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัดและระดับประเทศ การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
3. การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ หรือปกป้องสิทธิบางอย่าง
5. การเลือกตั้ง ประเภทต่าง ๆ เช่น อบต. ส.ส. สจ. ฯลฯ

บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่นและประเทศชาติ

การดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตย เช่น การเคารพความคิดเห็นของกันและกัน ยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่และแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ เพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าและอำนวยความผาสุกให้แก่สมาชิกส่วนใหญ่ รวมทั้งสมาชิกจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ถึงแม้จะมีความขัดแย้งกันก็สามารถหาข้อยุติได้ด้วยการใช้เหตุผลตัดสินใจกับปัญหานั้นโดยไม่มีการใช้กำลังเข้าแก้ไขปัญหา

ดังนั้น ตัวเราจึงต้องรับรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่ดีดังนี้

1. มีความรักและภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วยการช่วยรักษาและพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นของตนให้มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม สะอาด น่าอยู่อาศัย และไร้มลพิษต่าง ๆ
2. เคารพและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและระเบียบข้อบังคับกฎหมายของชุมชน รักษาสาธารณสมบัติของชุมชนไว้ให้คงอยู่และใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างประหยัด เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

3. เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น เสียภาษีหรือค่าธรรมเนียมทุกชนิดที่ชุมชนหรือประเทศชาติกำหนด เพื่อชุมชน ประเทศชาติจะได้นำเงินเหล่านั้นไปใช้บำรุงรักษาและพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

4. สนับสนุนนโยบายของทางราชการที่ต้องการรักษาและพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า รวมทั้งร่วมมือกับทางราชการป้องกันมิให้ใครมาทำลายสภาพแวดล้อมที่ดีของชุมชน

คุณธรรมของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยในระดับกลุ่มสังคมท้องถิ่นและประเทศชาติ

1. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เพราะสังคมประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้ และสามารถพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างมาก ถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและยอมเสียสละ ประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเสมอ

2. การรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และเคารพในมติของเสียงส่วนมาก สมาชิกในสังคมประชาธิปไตยมักจะมีความคิดเห็นในปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและแนวทางแก้ไขปัญหานั้นแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องใช้เสียงข้างมาก หาข้อยุติเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ แต่ทั้งนี้เสียงส่วนมากก็จะต้องเคารพความคิดเห็นของเสียงส่วนน้อย และจะต้องไม่ถือว่าเสียงส่วนน้อยเป็นฝ่ายผิด จึงจะทำให้สังคมประชาธิปไตยโดยดำรงอยู่ได้อย่างสันติ

3. การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบหน้าที่ ถ้าสมาชิกในสังคมประชาธิปไตยโดยยึดมั่นในระเบียบวินัย ควบคุมตนเองได้ ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดเท่าที่จะดีได้ สังคมประชาธิปไตยนั้นก็จะมีแต่ความสงบสุขและเจริญก้าวหน้า

4. ความซื่อสัตย์สุจริต ถ้าสมาชิกในสังคมประชาธิปไตยทุกคนยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน หรือถ้าข้าราชการก็ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง ไม่ทำการคอรัปชั่น สังคมนั้นจะมีสันติสุขและเจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ

กิจกรรม

กิจกรรมที่ 23

ให้ผู้เรียนบอกบทบาทและหน้าที่ของชนชาวไทยตามที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 กำหนดไว้ 3 ข้อ คือ

1. .....
2. .....
3. .....

ให้ผู้เรียนบอกคุณธรรมของการเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยมา 3 ข้อ คือ

1. .....
2. .....
3. .....

กิจกรรมที่ 24

ให้ผู้เรียนยกตัวอย่างกิจกรรมที่ตนเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มผู้เรียนและร่วมกันวิเคราะห์ว่ากิจกรรมที่ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน เน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองหรือไม่ เพราะเหตุใด

กิจกรรมที่ 25 จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

1. ข้อใดเป็นหน่วยงานย่อยที่สุดตามระเบียบการบริหารราชการส่วนกลาง
   ก. ทบวง ข. กอง
   ค. กรม ง. ฝ่าย
2. ใครเป็นผู้มีหน้าที่บริหารกิจการเมืองพัทยา
   ก. ปลัดเมืองพัทยา ข. สภาเมืองพัทยา
   ค. นายกเมืองพัทยา ง. ปลัดกระทรวงมหาดไทย
3. ประเทศไทยมีการปกครองระบอบใด
   ก. สังคมนิยม ข. เผด็จการ
   ค. ประชาธิปไตย ง. สาธารณรัฐ
4. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย หมายถึงข้อใด
   ก. ชนชั้นสูงมีอำนาจในการปกครอง
   ข. ประชาชนที่มีการศึกษาช่วยกันปกครอง
   ค. ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครอง
   ง. อำนาจในการปกครองอยู่ที่บุคคลที่มีความรู้
5. การใช้อำนาจในการปกครองประเทศไทยอยู่ภายใต้กรอบที่กำหนดไว้ของสิ่งใด
   ก. กฎหมาย ข. รัฐธรรมนูญ
   ค. ความต้องการของรัฐ ง. ความต้องการของประชาชน

แนวเฉลย

กิจกรรมที่ 1

ลักษณะภูมิประเทศของประเทศไทยมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนไทยในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. การประกอบอาชีพ คนไทยที่อาศัยอยู่แถบชายฝั่งทะเล เช่น จังหวัดในภาคใต้และภาคตะวันออก ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพการทำประมง ที่อาศัยแถบที่ราบลุ่มน้ำ เช่น จังหวัดในภาคกลางจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนประชาชนที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแอ่งลาดเอียง เป็นภูเขาดินส่วนใหญ่เป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ ทำให้มีน้ำไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ส่วนหนึ่งต้องอพยพไปประกอบอาชีพที่อื่น ๆ

2. ด้านโภชนาการ ภูมิประเทศทางภาคใต้ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยอาหารทะเลและผักผลไม้ในขณะที่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือขาดแคลนอาหารทะเลจึงทำให้คนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสเป็นโรคทุพโภชนาการมากกว่า ฯลฯ

แนวเฉลย 2

กิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมเฉพาะพื้นที่ ผู้เรียนศึกษาเอกสารประกอบการอธิบาย

กิจกรรมที่ 3 ใช้แนวคำตอบจากหนังสือเรียน เรื่องที่ 1

กิจกรรมที่ 4

- จังหวัดในภาคเหนือ มี 9 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน อุตรดิตถ์ และพะเยา
- จังหวัดในภาคใต้ มี 14 จังหวัด คือชุมพร พัทลุง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง และสตูล
- จังหวัดในภาคกลางมี 22 จังหวัด คือ สุโขทัย พิจิตร พิษณุโลก กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สระบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และนครนายก

กิจกรรมที่ 5

กรณีที่ไม่ได้ระบุทิศไว้ในแผนที่ โดยปกติ ทิศเหนือจะอยู่ด้านบนทิศใต้อยู่ด้านล่างของแผนที่ ส่วนทิศตะวันออกจะอยู่ทางซ้ายมือและทิศตะวันตกจะอยู่ขวามือของผู้อ่านแผนที่

กิจกรรมที่ 6 ใช้ข้อมูลในหนังสือเรียนเรื่องที่ 3 ประกอบ

กิจกรรมที่ 7

1. ก 2. ค 3. ง 4. ข 5. ก

<u>กิจกรรมที่ 8</u>

8.1 ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่น น้ำ อากาศ ดิน ฯลฯ

8.2 วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. การทำแนวปะการังเทียม เพื่อให้เป็นแหล่งอาหารใหม่ของปะการัง
2. การปลูกพืชคลุมดิน เพื่อลดการพังทลายของดิน เช่นหญ้าแฝก
3. การคัดแยกขยะ นำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ย นำกระดาษแก้ว พลาสติก กลับไปใช้อีก ฯลฯ

8.3 ใช้ข้อมูลในหนังสือเรียนเรื่องที่ 4 ประกอบการอภิปราย

8.4 ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติการณ์ทรัพยากรธรรมชาติดังนี้

1. ป่าไม้ต้นน้ำลำธารถูกทำลายส่งผลให้เกิดน้ำท่วมเพราะไม่มีป่าไม้ดูดซับน้ำ
2. การถมแหล่งระบายน้ำตามธรรมชาติ เพื่อการก่อสร้างทำให้เกิดน้ำท่วมขังเวลาฝนตกหนักเพราะไม่ทางระบายน้ำ
3. น้ำเน่าเสีย เพราะเกิดการระบายสิ่งปฏิกูลลงแหล่งน้ำในแม่น้ำลำคลอง ส่งผลให้สัตว์น้ำตาย

8.5 ตัวอย่างความสูญเสียที่เกิดจากการไม่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1. การถางป่าทำไร่เลื่อนลอย ทำให้ดินเสีย สูญเสียพื้นที่ป่าส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน
2. การจับปลาสัตว์น้ำอย่างผิดวิธี ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงส่งผลให้ขาดแคลนพันธุ์สัตว์น้ำ อาหารสำคัญ
3. การใช้ผลิตภัณฑ์พลาสติก โฟมมากขึ้น ทำให้การทำลายขยะทำยาก ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษเพิ่มขึ้น

<u>กิจกรรมที่ 9</u> -

<u>กิจกรรมที่ 10</u>

10.1 มีหลักฐานเกี่ยวกับความเป็นมาของชนชาติไทยซึ่งเชื่อว่ามาจากทางตอนใต้ของประเทศจีน เพราะมีหลักฐานจากบันทึกของจีนกล่าวถึงคนไทยสมัยแรกๆ เมื่อ 2,000 ปีแล้ว และในแจจุบันพบว่าคนไทยอยู่ที่แคว้นสิบสองปันนามีการใช้ภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยยังคงหลงเหลืออยู่

10.2 ศึกษาจากหนังสือเรียน เรื่องที่ 2 ประวัติความเป็นมาของชาติไทย มีแนวคิดความเชื่ออยู่ 4 ประเด็น

<u>กิจกรรมที่ 11</u>

11.1 เพราะความแตกแยกของเมืองต่างๆ เนื่องจากหลังจากสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อำนาจจากศูนย์กลางปราศจากความเข้มแข็ง บ้านเมืองอ่อนแอลง บ้านพี่เมืองน้องต่างแยกกันเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ไม่ขึ้นแก่กัน

11.2 คือหลักฐานในศิลาจารึก ปรากฏข้อความในศิลาหลักที่ 3 ซึ่งเป็นศิลาจารึกนครชุมจังหวัดกำแพงเพชร เป็นต้น

กิจกรรมที่ 12

12.1 ลักษณะเด่นของการสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวง คือ มีสภาพเป็นเกาะ มีแม่น้ำล้อมรอบ 3 สาย คือ แม่น้ำลพบุรี ทางทิศเหนือ แม่น้ำเจ้าพระยาทางทิศตะวันตก และแม่น้ำป่าสักทางทิศตะวันออก

12.2 สาเหตุสำคัญ คือ คนไทยอ่อนแอ แตกความสามัคคี และประเทศพม่ามีความเข้มแข็งต้องการขยายอาณาเขต

กิจกรรมที่ 13

คือ พระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวบรวมคนไทยซึ่งแตกเป็นก๊กเป็นเหล่า เป็นชุมนุมต่าง ๆ ให้มารวมเป็นอาณาจักรเดียวกันได้

กิจกรรมที่ 14

14.1 ในสมัยรัชกาลที่ 2 ของราชวงศ์จักรี มีความเจริญสูงสุดด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม มีการสร้างวัด เกิดสถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนามีวรรณกรรมเกิดขึ้นมากมาย จนกล่าวว่าเป็นยุคทองทางวรรณกรรม เช่น รามเกียรติ์

14.2 ในสมัยรัชกาลที่ 5 การปฏิรูปการปกครองที่สำคัญ คือ การเลิกทาส แลกการตั้งกระทรวงต่าง ๆ แทนระบบเวียง วัง คลัง นา ที่เป็นระบบเก่า

กิจกรรมที่ 15

ตัวอย่างผู้ผลิต เช่น จ้าของไร่อ้อย เจ้าของยาสีฟันวิเศษนิยม เจ้าของร้านซักรีด ฯลฯ

ตัวอย่างผู้บริโภค เช่น หยกไปซื้อผัก แดงไปร้านถ่ายรูป สมชายไปผากเงินที่ธนาคาร ฯลฯ

กิจกรรมที่ 16

ตัวอย่างผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชนที่ตนอยู่ เช่น

1) การขึ้นราคาน้ำมันพืช ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นทำให้สินค้ามีราคาสูงขึ้น

2) การเปิดหรือเกิดห้างสรรพสินค้า หรือร้านสะดวกซื้อทำให้ร้านค้าย่อยในชุมชนมียอดขายลดลง

กิจกรรมที่ 17

ใช้ข้อมูลในหนังสือเรียนเรื่องที่ 2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจประกอบการตอบคำถามดังนี้

1. ความจำเป็น พิจารณาว่าสินค้าชนิดนั้นมีความจำเป็นหรือไม่

2. คุณภาพ โดยเลือกสินค้าที่มีคุณภาพดีเหมาะสมกับราคาและปริมาณ

3. ราคา โดยเฉพาะสินค้าชนิดเดียวกัน คุณภาพและปริมาณเท่ากัน ดังนั้นราคาจึงเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสินค้าด้วย

<u>กิจกรรมที่ 18</u>

1. ราคาของสินค้าจะเหมาะสม
2. คุณภาพของสินค้าจะดี เพราะไม่มีการปลอมปน
3. ผู้ผลิตสามารถวางแผนการผลิตได้ตรงตามความต้องการผู้บริโภค ฯลฯ

<u>กิจกรรมที่ 19-21</u> อภิปรายโดยใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียนบทที่ 3 เรื่องที่ 4 ประกอบ

<u>กิจกรรมที่ 22</u>

เทศบาลเป็นองค์กรในระดับท้องถิ่นแบ่งเป็น 3 ประเภท คือเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มีอำนาจหน้าที่ ในการดูแลความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตั้งแต่การทำความสะอาดถนน ป้องกันภัย จัดระบบการศึกษา และระวังเรื่องโรคติดต่อ เป็นต้น

กิจกรรมที่ 23

คุณธรรมของการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ

1. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนในระดับต่าง ๆ เพื่อให้ไปทำหน้าที่แทนทุกครั้ง
2. การใช้สิทธิเสรีภาพที่ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
3. การปฏิบัติตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ที่สำคัญ ๆ คือ การเสียภาษี การรับราชการทหาร การปฏิบัติตามกฎหมายจราจร

<u>กิจกรรมที่ 24</u> ศึกษาหนังสือเรียนบทที่ 4 เรื่องที่ 4 ประกอบการทำกิจกรรม

<u>กิจกรรมที่ 25</u>

1. ง 2. ค 3. ค 4. ค 5. ข

บรรณานุกรม

การศึกษานอกโรงเรียน. กรม. **ชุดวิชาการศึกษานอกโรงเรียน หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับประถมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.**

กุลธิดา รัตนโกศล. **พัฒนาสังคมและชุมชน ระดับประถมศึกษา** สำนักพิมพ์ลองไลฟ์ เอ็ด จำกัด 2550.

ชูศักดิ์ จรูญสวัสดิ์ 2545 **เศรษฐศาสตร์เพื่อชีวิต,** กรุงเทพมหานคร. โอเดียนสโตร์

ทวี ทองสว่างและคณะ 2525 **ภูมิศาสตร์กายภาพ** กรุงเทพมหานคร. โอเดียนสโตร์

นิชา แก้วพานิช **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2** สำนักพิมพ์เดอะบุคส์ จำกัด 2547.

รศ.ดร.ทวี ทวีวาร และคณะ **หมวดวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หนังสือเรียนชุดการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.**

จรินทร์ เทศวานิช 2531 **หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น** กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์

คณะอาจารย์ กศน. คู่มือการเรียนรู้ **สาระการเรียนรู้หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน** บริษัท ไผ่มีเดียเซ็นเตอร์ จำกัด 2548.

รุจิเรข ขัลหารชุนและคณะ. **หนังสือเรียนชุดการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544** สำนักพิมพ์ประสานมิตร จำกัด

มานิต กิตติจูงกิตและคณะ. **สาระการเรียนรู้ พัฒนาสังคมและชุมชน ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับประถมศึกษา 2547.**

http://earthquake.usgs.gov/

http://www.thaigoodview.com

http://www.vcharkarn,com/varticle/33610

http://www.bloggang.com

http://www.thaipr.net

http://www.thai.cri.cn

http://www.thaigoodview.com

http://th.wikipedia.org

http://rirs3.royin.go.th/dictionvary,asp

http://www.thaigoodview.com/node/76621

http://www.mwit.ac.th

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1.	นายประเสริฐ	บุญเรือง	เลขาธิการ กศน.
2.	ดร.ชัยยศ	อิ่มสุวรรณ์	รองเลขาธิการ กศน.
3.	นายวัชรินทร์	จำปี	รองเลขาธิการ กศน.
4.	ดร.ทองอยู่	แก้วไทรฮะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5.	นางรักขณา	ตัณฑวุฑโฒ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้เขียนและเรียบเรียง

1.	นางสาวสุดใจ	บุตรอากาศ	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
2.	นางสาวพิมพาพร	อินทจักร์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
3.	นางดุษณี	เหลี่ยมพันธุ์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
4.	นางดวงทิพย์	แก้วประเสริฐ	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
5.	นายนิพนธ์	ณ จันตา	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
6.	นางอุบลรัตน์	มีโชค	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
7.	นางกรรณิการ์	ยศตื้อ	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
8.	นางณิชากร	เมตาภรณ์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ

ผู้บรรณาธิการและพัฒนาปรับปรุง

1.	นางพรทิพย์	เข็มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2.	นางสาวพิมพาพร	อินทจักร์	สถาบัน กศน. ภาคเหนือ
3.	นางสาวสุรัตนา	บูรณะวิทย์	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
4.	นางสาวสุปรีดา	แหลมหลัก	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
5.	นางสาวสาลินี	สมทบเจริญกุล	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก
6.	นายอุดมศักดิ์	วรรณทวี	สำนักงาน กศน. อ.โขงเจียม
7.	นายเรืองเวช	แสงรัตนา	สำนักงาน กศน. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
8.	นางพัฒน์สุดา	สอนซื่อ	ข้าราชการบำนาญ
9.	นางธัญญาวดี	เหล่าพาณิชย์	ข้าราชการบำนาญ
10.	นางพรทิพย์	เข็มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
11.	นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
12.	นายเรืองเดช	แสงวัฒนา	สถาบัน กศน. ภาคตะวันนออกเฉียงเหนือ
13.	นางมยุรี	สุวรรณาเจริญ	สถาบัน กศน. ภาคใต้
14.	นางสาววาสนา	บูรณาวิทย์	สถาบัน กศน. ภาคตะวันออก

15. นางสาววาสนา	โกลีย์วัฒนา	สถาบันการศึกษาทางไกล
16. นางธัญญาวดี	เหล่าพาณิชย์	ข้าราชการบำนาญ
17. นางพรทิพย์	เข็มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์	มั่นมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาววรรณพร	ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวศริญญา	กุลประดิษฐ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

1. นางปิยวดี	คะเนสม	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
2. นางเพชรินทร์	เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
3. นางสาวกรวรรณ	กวีวงษ์พิพัฒน์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
4. นางสาวชาลีนี	ธรรมธิษา	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน
5. นางสาวอริศรา	บ้านชี	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้ออกแบบปก

นายศุภโชค	ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน